

Utbildningsutskottets betänkande

1977/78: 22

med anledning av propositionen 1977/78: 100 såvitt gäller anslag till högskola och forskning jämte motioner samt propositionen 1977/78: 82 om stöd till de fria samfundens teologiska seminarier

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen i propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 under avsnittet Högskola och forskning samt under avsnittet Statens utlåningsfonder, punkten IV: 6, förelagt riksdagen efter föredragning av statsrådet Wikström (Vissa gemensamma frågor samt punkterna D 1—D 7, D 9—D 48 och IV: 6) och statsrådet Mogård (punkten D 8).

I betänkandet behandlas yrkanden i motionerna 1977/78: 264, 297, 337, 376, 377, 378, 398, 449, 450, 454, 567, 568, 569, 570, 573, 737, 738, 742, 744, 747, 750, 752, 753, 754, 755, 756, 758, 878, 881, 883, 885, 891, 902, 917, 1141, 1142, 1143, 1146, 1147, 1154, 1157, 1160, 1161, 1162, 1163, 1165, 1173, 1174, 1175, 1176, 1179, 1183, 1184, 1185, 1186, 1189, 1190, 1191, 1192, 1196, 1197, 1198, 1397, 1408, 1537, 1538, 1541, 1543, 1546, 1548, 1549, 1552, 1555, 1556, 1565, 1566, 1697, 1698 och 1721.

Vidare behandlas i betänkandet (se punkt 9) förslag som regeringen efter föredragning av statsrådet Wikström förelagt riksdagen i propositionen 1977/78: 82 om stöd till de fria samfundens teologiska seminarier.

Vissa gemensamma frågor

1. **Vissa gemensamma frågor.** Regeringen har under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 334—400) behandlat högskole- och forskningsfrågor av allmän karaktär samt föreslagit riksdagen

dels att

1. antaga inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977: 218),

2. antaga inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1977: 219) om obligatoriska studerandesammanslutningar,

3. antaga inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag med bemyndigande att upphäva föreskrifter om skyldighet att tillhöra särskild studerandesammanslutning,

dels att

4. besluta att i Stockholm fr. o. m. den 1 juli 1978 skall finnas de åtta högskoleenheter för konstnärlig utbildning som angivits i propositionen,

5. bemyndiga regeringen att vidtaga de åtgärder som fordras för konstfackskolans inordnande i högskoleorganisationen i Stockholm,

6. bemyndiga regeringen att besluta om omföringar mellan anslagen för högskolan m. m. i enlighet med vad som förordats i propositionen,

7. godkänna vad som förordats i propositionen om skydd för frivilliga försökspersoner,

8. i övrigt godkänna de riktlinjer för utbildning och forskning som angivits i propositionen.

Motionerna

1977/78: 378 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena att riksdagen

1. uttalar sig för att de målsättningar som anges i motionen skall utgöra grundvalen för den högre utbildningens utformning och inriktning (yrkandet 1),

2. uttalar sig för att de s. k. studielämplighetsproven bör avskaffas (yrkandet 4),

hos regeringen hemställer om förslag

3. varigenom betygen avskaffas som urvalsinstrument för tillträde till högskolestudier och ersätts av arbetslivserfarenhet och köprincipen (yrkandet 3 b),

4. för att förbättra invandrarnas möjligheter till högskolestudier bl. a. genom att införa kurser på de stora invandrarspråken (yrkandet 3 c),

5. om avskaffande av betygen inom högskolan (yrkandet 3 d),

6. innebärande att alla styrelser inom högskolan — under regionstyrelsenivå — skall utses av dem som är verksamma inom högskolan i en gemensam valkorporation enligt principen en människa — en röst (yrkandet 3 e),

7. om upphävandet av lagen om elektorsförsamlingar och att dessa ersätts med allmänna direkta val i en valkorporation till linjenämnder (yrkandet 3 f),

8. om avskaffande av kårobligatoriet i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkandet 3 g),

1977/78: 398 av Eva Winther (fp) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till näringsutskottet remitterade motionen 1977/78: 397 — yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om att en linje för design och formgivning inrättas vid högskolan i Luleå,

1977/78: 569 av Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen

1. beslutar att användningen av de medel som anvisas för försöksverksamheten med näringslivskontakt för forskare får prövas inom ramen för försöksverksamheten,

2. hos regeringen hemställer att man i direktiven för försöksverksamheten även berör frågan om dess anknytning till högskoleutbildningen,

3. hos regeringen begär att ledningen av försöksverksamheten anförtros lärartjänstutredningen,

1977/78: 573 av Margaretha af Ugglas (m) och Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala

1. att den som söker i kvotgrupperna I och II på enbart betygsmärker och som erhållit högsta betyg i alla ämnen beviljas inträde trots 20 %-regeln,

2. att platserna i kvotgrupp IV fördelas proportionellt i förhållande till antalet sökande med enbart 25: 4-meriter och övriga sökande i kvotgruppen,

3. att försöksverksamhet påbörjas med obligatoriska intagningsprov på någon eller några utbildningslinjer,

1977/78: 737 av Stig Alemyr m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar hemställa hos regeringen om ett förslag till riksdagen hösten 1978 om ett system för planering och resursfördelning i enlighet med 1975 års riksdagsbeslut, som kan tillämpas fr. o. m. budgetåret 1979/80,

1977/78: 738 av Stig Alemyr m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen

1. beslutar avslå regeringens förslag att under anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna anvisa 500 000 kr. för massmedieforskning samt besluta att till anslaget för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 95 330 000 kr.,

2. beslutar att hos regeringen hemställa om ett förslag till 1978/79 års riksmöte om en massmedieforskningsorganisation i huvudsak enligt den modell som massmedieforskningsutredningen har föreslagit,

1977/78: 747 av John Johnsson (s) och Margit Sandén (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att försöksverksamhet med medverkan från Tekniska högskolan i Lund till de mindre och medelstora företagen igångsätts i enlighet med vad som i motionen anförts,

1977/78: 750 av Karl-Eric Norrby (c) och Anna Eliasson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att ersättningsreglerna enligt UHÄ-FS 1977: 151 §§ 2 och 5 ses över med syftet att ge företrädare för de studerande samma ersättningsmöjligheter som övriga ledamöter,

1977/78: 753 av Rune Rydén m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att upphäva bestämmelsen om anmälningsskyldighet för högskolestudier inom det fria området,

1977/78: 754 av Birgitta Rydén (m) vari yrkas att riksdagen uttalar att behörighetsvillkoren för tillträde till talpedagogutbildning vidgas på sätt som angetts i motionen,

1977/78: 756 av Margaretha af Ugglas (m) och Per Unckel (m) vari yrkas att riksdagen beslutar

1. uttala att bestämmelserna om föreningsmeriter vid urval och antagning till högskolan avskaffas,

2. — därest yrkandet ovan inte skulle bifallas — uttala att poänggivningen för föreningsmeriter minskas,

3. att hos regeringen anhålla att utförliga tillämpningsföreskrifter utfärdas avseende sökandes rätt att tillgodoräkna sig föreningsmeriter vid ansökan till högskoleutbildning,

1977/78: 758 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandet att riksdagen beslutar uttala att förkunskapskraven för antagning till förskolläro- och fritidspedagogutbildningen bör ses över i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkandet 6),

1977/78: 878 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandet att riksdagen i enlighet med vad som anförs i den till kulturutskottet remitterade motionen 1977/78: 877 uttalar att åtgärder bör vidtas för att möjliggöra studier på högskolenivå, främst på de största invandrarspråken (yrkandet 2),

1977/78: 881 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala

1. att uppföljningen av den s. k. högskolereformen anförtros åt ett fristående organ, innefattande även företrädare för internationell vetenskaplig forskning och att det föreslagna anslaget under D 2. ställs till ett sådant organs förfogande,

2. att inga statliga medel anslås för arvodering av företrädare för politiska partier eller fackliga organisationer i högskolans styrelseorgan utan att därför beräknade medel i stället tillförs den egentliga verksamheten i högskolan i form av nya professurer, ökade basresurser m. m.,

1977/78: 885 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt gäller yrkandena att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att de fackliga organisationerna bör vara representerade i den särskilda kommittén och den regionala arbetsgruppen som skall leda försöksverksamheten med näringslivskontakt för forskare (yrkandet 1),

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att en viss del av medlen för försöksverksamheten med näringslivskontakt för forskare tillförs de fackliga organisationerna för information och utredning av forskningsprojekt (yrkandet 2),

3. beträffande temaorienterad forskning vid universitetet i Linköping beslutar att de två teman som föreslagits av universitets- och högskoleämbetet får starta den 1 juli 1979 samt de övriga året därefter (yrkandet 3),

4. beslutar att till Vissa särskilda utgifter inom högskolan för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000

kr. förhöjt reservationsanslag av 12 537 000 kr., varvid anslagsposten 2. Planering och förberedelser inför temaorienterad forskningsorganisation i Linköping skall utgå med 1 500 000 kr. (yrkandet 4),

5. beslutar att till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 187 732 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 5),

6. beslutar att till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 196 235 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 6),

7. beslutar att till Forskningsrådsnämnden för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 16 412 000 kr. (yrkandet 7),

8. beslutar att till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 400 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 46 015 000 kr. (yrkandet 8),

9. beslutar att till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 5 900 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 92 630 000 kr. (yrkandet 9),

10. beslutar att till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 12 800 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 167 805 000 kr. (yrkandet 10),

11. beslutar att till Bidrag till Vetenskapsakademien för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 200 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 4 915 000 kr. (yrkandet 11),

12. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att förbättra rekryteringen till grundläggande utbildning och forskarutbildning i högskolan (yrkandet 15),

1977/78: 917 av Björn Molin (fp) och Sven Andersson i Örebro (fp) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av ett forskningsdepartement,

1977/78: 1146 av Karin Andersson (c) och Ella Johnsson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär skyndsamma åtgärder, i syfte att göra det möjligt för döva att utan hinder av gällande inträdeskrav genomgå lärarutbildning för att bli lärare för döva, i första hand inom specialskolan,

1977/78: 1176 av Lisa Mattson m. fl. (s, c, m, fp, vpk) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna att vid tillsättande av tjänst inom humanistisk/samhällsvetenskaplig fakultet skall hänsyn tas bl. a. till

dokumenterad erfarenhet av forskning beträffande jämställdhetsfrågor samt kvinnans roll i samhällsutvecklingen,

1977/78: 1186 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m, s, c, fp, vpk) vari yrkas att riksdagen

1. beslutar uttala att temaforskningen vid universitetet i Linköping får starta med två teman den 1 juli 1979,

2. uttalar att tjänsterna som professorer får inrättas som fasta tjänster,

1977/78: 1189 av Ingrid Sundberg m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anholder om att utländska studerande vid antagning till sektorn för utbildning för tekniska yrken ges möjlighet att genomgå diagnostiska prov,

1977/78: 1190 av Ingrid Sundberg m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anholder om utarbetandet av mer detaljerade bestämmelser om de typer av föreningar i vilka styrelsefunktion skall berättiga till poäng enligt de nya behörighetsreglerna för högskoleutbildning,

1977/78: 1197 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för en ny, demokratiskt inriktad forskningspolitik, där följande riktlinjer bildar utgångspunkter, nämligen

a) att varje vetenskaplig institution inom den offentliga sektorn genomför demokratiska beslutsformer så att alla arbetande forskare beslutar kollektivt om forskningsprogrammen enligt principen en person en röst och att vid varje vetenskaplig institution de lokala fackliga organisationerna skall ha rätt att utse en representant,

b) att den nationella forskningspolitiken bereds och övervakas av ett centralt kollegium, bestående till hälften av valda representanter för de verksamma forskarna, till hälften av representanter utsedda av fackförbundens representantskap och att detta kollegium ersätter nuvarande organ på forskningsområdet,

c) att riksdagen årligen anordnar en särskild forskningspolitisk debatt, där långsiktiga och övergripande målsättningar för forskningspolitiken diskuteras och där beslut fattas om en nationell forskningsbudget,

d) att teknologisk forskning läggs upp i enlighet med ett långsiktigt industripolitiskt program, som blir föremål för riksdagens behandling,

e) att privat uppdragsforskning till förmån för kommersiella intressen förklaras oförenlig med offentlig forskaranställning, när den utgör annat än en mindre del av forskarens totala arbetsinsats under ett år,

1977/78: 1408 av Georg Danell (m) och Lars Schött (m) vari yrkas att riksdagen i enlighet med vad som sägs i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1977/78: 1407 hos regeringen anholder om utred-

ning i syfte att öka utbudet av praktisk och teoretisk utbildning på Gotland,

1977/78: 1537 av Lars Ahlmark (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående möjligheter för lärare inom landstingskommunal högskola att med B-avdrag delta i forskningsarbete,

1977/78: 1543 av Birgitta Dahl m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av frågan om kommunernas roll med avseende på kontroll av sådan forskningsverksamhet som kan medföra hälso- och miljörisker,

1977/78: 1548 av Sven Johansson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar överlämna motionen till regeringen för beaktande vid utformningen av försöksverksamheten med näringslivskontakt för forskare,

1977/78: 1552 av Bengt Kindbom (c) och Björn Eliasson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar hos regeringen anhålla att en parlamentarisk utredning med uppgift att belysa de sociala, etiska och humanitära effekterna av hybrid-DNA-forskningen tillsätts,

1977/78: 1565 av Per Unckel (m) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en allsidig utvärdering av högskolereformen och om åtgärder för att säkerställa kvaliteten i den högre utbildningen,

1977/78: 1697 av Maj Pehrsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen i enlighet med vad som sägs i den till socialutskottet remitterade motionen 1977/78: 1696 hos regeringen begär att forskningen om de reumatiska sjukdomarna prioriteras vid fördelningen av forskningsresurser.

Utskottet

Högskolereformen

Riksdagen beslöt våren 1975 att högskoleutbildningen skulle reformeras. Beslutet fattades på grundval av förslag som den dåvarande regeringen lagt fram i propositionen 1975: 9 om reformering av högskoleutbildningen (UbU 1975: 17, rskr 1975: 179). I propositionen förutsattes att reformen skulle börja genomföras den 1 juli 1977. De grundläggande bestämmelserna om högskolan skulle stadfästas i lag på samma sätt som långt tidigare skett i fråga om skolväsendet genom 1962 års skollag.

Förslag till högskolelag och till övriga för reformens genomförande den 1 juli 1977 återstående beslut presenterades riksdagen i propositionen 1976/77: 59 om utbildning och forskning inom högskolan m. m. (UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246). I lagen behandlas högskolans

uppgifter och ges allmänna föreskrifter för verksamheten. Dessutom tar lagen upp huvuddragen av högskolans organisation.

I den till innevarande riksmöte avlämnade budgetpropositionen påpekar föredragande statsrådet att högskolereformen inte får betraktas som en åtgärd vidtagen vid en given tidpunkt. Den skall tvärtom, fortsätter statsrådet, ses som inkörsporten till ett fortlöpande arbete med att förbättra utbildningens kvalitet och förnya dess innehåll, att finna nya vägar till breddad rekrytering av studerande och att vidga samverkan med samhällslivet i övrigt.

Regeringens budgetförslag innebär att totalt närmare 3,8 miljarder kronor ställs till förfogande för högskoleutbildning och forskning inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Därav beräknas 1,8 miljarder kronor för grundläggande högskoleutbildning, 945 milj. kr. för högskolans forskning och forskarutbildning samt 299 milj. kr. till forskningsrådsnämnden och forskningsråden.

Riksdagen beslöt förra året att de *konstnärliga högskoleutbildningarna* i Lund/Malmö och i Göteborg fr. o. m. innevarande budgetår skulle inordnas i universiteten på respektive ort. I fråga om de konstnärliga utbildningarna i Stockholm uppsköts ställningstagandet, då frågan om organisationen där behövde ytterligare prövas. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), som har haft i uppdrag att i samråd med berörda skolor och myndigheter överväga organisationen, har gjort den bedömningen att förutsättningen för att bilda en för de konstnärliga utbildningarna i Stockholm gemensam högskoleenhet för närvarande saknas. Föredragande statsrådet anser, liksom UHÄ, att det är viktigt att den organisatoriska lösning som nu väljs har stöd från de berörda skolorna själva. Statsrådet vill därför inte gå emot UHÄ:s förslag och förordar att i Stockholm fr. o. m. den 1 juli 1978 skall finnas, förutom de fyra redan befintliga statliga högskoleenheterna, följande åtta enheter: dramatiska institutet, grafiska institutet och institutet för högre reklam- och kommunikationsutbildning, konstfackskolan, konsthögskolan, musikhögskolan, statens dansskola, statens musikedramatiska skola och statens scenskola.

Utskottet vill först slå fast att det organisationsalternativ som nu föreslås, och för vilket enligt utskottets mening inte några helt övertygande sakliga skäl kan anföras, inte stämmer överens med de tankar som varit vägledande för reformeringen av högskolan. Utskottet anser det inte heller tillfredsställande att organisationen blir så helt olika i Lund/Malmö och Göteborg, å ena sidan, och Stockholm, å andra sidan. Emellertid har utskottet stannat för att tillstyrka att riksdagen nu fattar beslut i enlighet med vad regeringen förordat. Utskottet vill betona vikten av att informationen om utbildningarna i Lund/Malmö, Göteborg och Stockholm utformas så att det otvetydigt framgår att det är fråga om helt jämställda och likvärdiga utbildningar. Även när det

är fråga om medelsanvisningar för utbildning, forskningsanknytning, lokaler m. m. måste den lika behandlingen uppställas som ovillkorligt krav. Utskottet vill här erinra om att föredragande statsrådet förutsätter att de konstnärliga högskoleenheterna i Stockholm själva söker former för att bl. a. samordna de administrativa funktionerna i syfte att frigöra resurser för pedagogisk och konstnärlig utveckling.

Såsom framhålls i budgetpropositionen är det angeläget att situationen för de konstnärliga utbildningarna följs under de närmaste åren. Erfarenheter som görs måste tas till vara i det fortlöpande arbetet som syftar till att höja utbildningarnas kvalitet och förnya dess innehåll. Utskottet vill inte utesluta att riksdagen inom överskådlig tid kan få anledning att ånyo behandla frågan om organisationen av den konstnärliga högskoleutbildningen i Stockholm.

Som en konsekvens av förslaget om åtta konstnärliga högskoleenheter i Stockholm har regeringen föreslagit ändring i högskolelagen m. m. Utskottet tillstyrker även dessa förslag.

Vid behandlingen förra året av högskolepropositionen förutsattes att den högre *sjöpersonalutbildningen* skulle ingå i högskolan från och med den 1 juli 1978. På grund av att visst utredningsarbete inte hunnit avslutas i tid måste ändringen ske vid en senare tidpunkt. För utbildningen i fråga måste därför även för tid efter den 30 juni 1978 finnas regler som avviker från föreskrifterna i högskolelagen. Utskottet tillstyrker den som följd härav föreslagna ändringen av övergångsbestämmelserna till högskolelagen.

Av de i 1975 års riksdagsbeslut om högskolereformen utpekade utbildningsbyggnadsorterna saknar ännu två, nämligen *Halmstad* och *Skövde*, en permanent statlig högskoleorganisation. Föredragande statsrådet anser på anförda skäl att en interimistisk styrelse bör inrättas för högskoleutbildningen på var och en av orterna den 1 juli 1978. Utskottet finner inte någon anledning till erinran mot detta förslag.

I motionen 1977/78: 378 (yrkandet 1) framför vänsterpartiet kommunisterna uppfattningen att högskolereformen inte kommit att innebära en förändring som är till gagn för arbetarklassen. Motionärerna yrkar att riksdagen skall uttala sig för att i motionen angivna målsättningar skall utgöra grundvalen för den högre *utbildningens utformning och inriktning*. Utskottet är ense med motionärerna om att de studerande bör tillförsäkras en fullvärdig utbildning och att denna bör ge yrkesförberedande fackkunskaper. Utskottet, som noterar att motionen tar upp även andra frågor varom rådde stor enighet vid högskolereformens genomförande, kan inte anse det erforderligt att riksdagen gör något särskilt uttalande i fråga om de mål varom råder allmän enighet. Då utskottet i övrigt inte kan ansluta sig till vad som i nu ifrågavarande

avseende uttalas i motionen, föreslår utskottet att riksdagen avslår yrkandet 1 i motionen 1977/78: 378.

I propositionen 1976/77: 59 behandlades frågan om *obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar*. Riksdagen var ense med föredragande statsrådet om att obligatoriet bör avskaffas. Obligatorieberedningen (U 1977: 11) har fått i uppdrag att bereda avvecklingsfrågorna. Utskottet har inhämtat att beredningsarbetet drivs med målsättningen att proposition på grundval av beredningens förslag skall kunna föreläggas riksdagen vid riksmötet 1978/79. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet yrkandet 3 g i motionen 1977/78: 378.

I samma motion föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om upphävande av den förra året beslutade *lagen om elektorsförsamling* vid högskoleenhet (yrkandet 3 f) och om sådana ändringar av gällande föreskrifter att alla styrelser inom högskolan skall utses av dem som är verksamma inom högskolan i en gemensam *valkorporation* enligt principen en människa — en röst (yrkandet 3 e). Med erinran om riksdagens ställningstaganden till motsvarande motionsyrkanden förra året (UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246) avstyrker utskottet motionen 1977/78: 378 yrkandena 3 f och 3 e.

Riksdagsbeslutet år 1975 om den nya högskolan innebär att man skall eftersträva en större enhetlighet i betygsättningen inom de olika högskoleutbildningarna. Regeringen har gett UHÄ och SÖ i uppdrag att i samband med fastställande av utbildningsplaner ange vilket *betygssystem* som skall användas vid varje linje. I fråga om flera utbildningslinjer gäller numera att endast betygen underkänd och godkänd skall användas, dvs. den graderade betygsskalan har slopats. Utskottet är med hänsyn till den korta tid som gått sedan högskolereformens ikraftträdande inte berett att nu ta ställning till det i motionen 1977/78: 378 framförda förslaget att betygen helt skall avskaffas i högskolan. Utskottet avstyrker därför yrkandet 3 d i motionen 1977/78: 378.

Behörighet och urval

För grundläggande högskoleutbildning gäller från hösten 1977 — med vissa undantag — nya regler för behörighet och urval. I den utvärdering av högskolereformen som genomförs inom UHÄ studeras de nya behörighets- och urvalsreglernas effekter i olika avseenden.

Det finns ett antal utbildningslinjer för vilka de nya behörighetsreglerna ännu inte tillämpas. För dem gäller tidigare behörighetskrav, vanligen i form av grundskolekompetens. I propositionen 1975: 9 uttalade dåvarande departementschefen att på längre sikt identitet borde eftersträvas mellan högskoleutbildning och den utbildning för vilka de allmänna behörighetsreglerna gäller. Föredragande statsrådet, som i budgetpropositionen erinrar om detta uttalande, har kommit till slut-

satsen att någon gemensam tidpunkt för övergång till nya allmänna behörighetsvillkor för linjer som i dag tillhör grundskolans kompetensområde inte bör fastställas. Beslut om ändrade regler bör fattas för varje utbildningslinje eller grupp av utbildningslinjer för sig.

De nya behörighetsreglerna innehåller dels allmänna förkunskapskrav, dels särskilda krav på speciella förkunskaper för viss utbildningslinje eller kurs. Då antalet behöriga sökande till en utbildning är större än antalet tillgängliga platser måste ett urval göras. De sökande delas in i fyra kvotgrupper efter utbildningsmeriter och/eller arbetslivserfarenhet. En del sökande kan ha behörighet i mer än en grupp. Sådana sökande konkurrerar då i samtliga grupper och antas i den för henne eller honom själv mest fördelaktiga gruppen.

Till kvotgrupp I hänförs sökande som har gått igenom treårig linje eller de tre första årskurserna av den fyraåriga tekniska linjen i gymnasieskolan eller som har motsvarande svensk utbildning, till kvotgrupp II sökande med tvåårig linje eller specialkurs i gymnasieskolan eller motsvarande svensk utbildning, till kvotgrupp III sökande med folkhögskola och till kvotgrupp IV övriga behöriga sökande (i första hand de som är behöriga enligt 25: 4-regeln).

De som endast kan placeras i sistnämnda grupp har företräde till 50 % av platserna i denna grupp. I grupperna I och II skall 20 % av platserna tillsättas enbart på betygsmeriter, den s. k. tjugoprocentsregeln. Detta innebär inte att sökande med endast betygsmeriter stängs ute från de övriga åttio procenten av platserna.

I ett antal motioner framförs förslag om mer eller mindre genomgripande ändringar i nu gällande regler. Erfarenheterna av de nya reglerna är rimligen med hänsyn till den korta tid under vilken de tillämpats begränsade och det vore förhastat att nu göra några omedelbara drastiska förändringar i systemet. Utskottet avstyrker motionen 1977/78: 378 i vad den gäller att betygen skall avskaffas som *urvalsinstrument* (yrkandet 3 b) och att det frivilliga *högskoleprovet* skall slopas (yrkandet 4) liksom förslagen i motionen 1977/78: 573 att riksdagen skall uttala sig för ändring av *tjugoprocentsregeln* och av föreskrifterna om företrädet för vissa *sökande i kvotgrupp IV* (yrkandena 1 och 2) samt föreslå försöksverksamhet med obligatoriska *intagningsprov* (yrkandet 3). Med erinran om att riksdagen förra året anslöt sig till ett i propositionen 1976/77: 76 framfört förslag att de generella kraven på allmän behörighet för högskolestudier fr. o. m. den 1 juli 1980 skall gälla även för förskolläro- och fritidspedagoglinjerna (UbU 1976/77: 29, rskr 1976/77: 333) avstyrker utskottet även yrkandet 6 om *förkunskapskrav* i motionen 1977/78: 758.

Reglerna för tillgodoräkning av *föreningsmeriter* tas upp i motionerna 1977/78: 756 och 1977/78: 1190. En sökande kan f. n. få tillgodoräkna

sig poäng för arbetslivserfarenhet som har förvärvats genom arbete som ledamot i styrelsen för förening med kooperativt, fackligt eller annat ideellt ändamål eller som annan viktigare förtroendeman inom sådan förening. Det ankommer på antagningsmyndigheten att bestämma om föreningen med hänsyn till verksamhetens ändamål och omfattning är av den art att den sökande är berättigad till poäng. För att poäng skall få tillgodosräknas måste föreningsarbetet i fråga ha fullgjorts sammanhängande under minst två år. I den förstnämnda motionen (yrkandena 1 och 2) föreslås att rätten att tillgodosräkna föreningsmeriter skall slopas eller alternativt begränsas. I samma motion (yrkandet 3) och i motionen 1977/78: 1190 föreslås riksdagen göra uttalande om tillämpningsföreskrifter.

Sedan motionerna väcktes har UHÄ genom beslut den 15 februari 1978 gjort ett tillägg till anvisningarna till högskoleförordningen 5 kap. 33 § andra stycket. Tillägget har följande lydelse: "Med förening skall avses sådan förening som är ansluten till riksorganisation eller som bedriver särskilt omfattande verksamhet." Såvitt utskottet kan bedöma bör genom detta tillägg antagningsmyndighetens arbete med värderingen av föreningsmeriter i viss mån ha underlättats. Utskottet vill inte utesluta att ytterligare förändringar kan bli nödvändiga, men är inte nu berett att biträda motionärernas önskemål. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1977/78: 756 och 1977/78: 1190.

Enligt gällande regler ger musiklärarexamen *cj behörighet att söka till talpedagogutbildning*. Enligt motionen 1977/78: 754 bör reglerna ändras. Motionären anser att den som är behörig till tjänst som lärare i musik eller musik och svenska skall vara behörig för tillträde till talpedagogutbildning. I lärarutbildningsutredningens (U 1974: 04) uppdrag ingår även frågan om utbildningen av speciallärare. Utskottet utgår från att utredningen därvid även prövar behörighetsfrågor. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionen 1977/78: 754.

För att vara behörig till tjänst som speciallärare vid specialskola för hörselskadade krävs dels genomgång av låg- eller mellanstadielärarutbildning, dels minst tre års undervisningserfarenhet, dels genomgång av speciallärarutbildning under fyra terminer. Vidare skall den sökande vara fri från sjukdom eller handikapp som medför olämplighet för tjänsten (jfr UbU 1973: 4 s. 3). I motionen 1977/78: 1146 begärs åtgärder i syfte att göra det möjligt för döva att utan hinder av sistnämnda inträdeskrav genomgå utbildning för att bli *lärare för döva*, i första hand inom specialskolan. Åtgärderna bör enligt motionärerna innefatta även extra utbildningsresurser, bl. a. i form av teckenspråkstolk.

Enligt gällande utbildningsplaner för låg- och mellanstadielärarutbildning skall, som utskottet nyss erinrat om, den studerande vara fri från sjukdom eller handikapp som medför olämplighet för lärartjänst. Rege-

ringen kan om särskilda skäl föreligger medge dispens från detta krav. Lärarutbildningsutredningen har i uppdrag att utreda olika frågor om speciallärarutbildning. Med hänvisning härtill anser utskottet att motionen 1977/78: 1146 bör avslås.

Fr. o. m. den 1 juli 1977 gäller nya behörighets- och urvalsregler även för sökande med utländsk förutbildning. För allmän behörighet måste studerande med utländsk förutbildning ha minst 11-årig skolutbildning påbörjad tidigast vid sex års ålder. Vidare krävs kunskaper i engelska motsvarande två årskurser i svensk gymnasieskola samt kunskaper i svenska enligt UHÄ:s bestämmande. Många *utländska studerande* kommer från språkområden där man saknar kunskaper i engelska. De måste därför söka lära sig två nya språk samtidigt, vilket i vissa fall medför svårigheter. De måste också, i likhet med studerande med svensk förutbildning, uppfylla de eventuella särskilda förkunskapskraven vid den utbildningslinje som de avser att studera på.

Enligt motionen 1977/78: 1189 visar all erfarenhet på att många utländska studerande inte besitter sådana kunskaper i de naturvetenskapliga ämnena att de kan jämföras med svenska studerande. Vid antagningen till utbildning inom tekniska sektorn bör enligt motionärernas mening utländsk studerande ges möjlighet att genomgå diagnostiska prov så att han eller hon får klarlagda sina förutsättningar att följa undervisningen.

I budgetpropositionen aviseras (bil. 12 s. 505) en numera genom beslut den 20 april 1978 tillkallad utredning om utländska studerandes studier i Sverige. Föredragande statsrådet framhåller att de utländska studerande som tillåts komma till Sverige och studera här måste ges så goda betingelser som möjligt att klara studierna. Utskottet delar denna uppfattning men anser inte att resultatet av utredningsarbetet bör föregripas genom att riksdagen nu tar ställning för diagnostiska prov enligt förslaget i motionen 1977/78: 1189. Utskottet avstyrker därför denna motion.

Grundläggande högskoleutbildning

Den grundläggande högskoleutbildningen är organiserad dels som utbildningslinjer — allmänna, lokala eller individuella linjer och påbyggnadslinjer — dels som enstaka kurser. Utbildningslinjerna är uppbyggda av kurser och skall om möjligt utformas så att man kan läsa dem i etapper och på så vis varva studier och förvärvsarbete.

Riksdagen beslöt vid föregående riksmöte om två utbildningar uppbyggda enligt principen om återkommande utbildning, nämligen en ny juristutbildning och en utbildning för sjuksköterskor till läkare. I budgetpropositionen förordas ytterligare två utbildningar som är uppbyggda enligt denna princip, den ena avser kost och näringsekonomi och den andra psykioterapiutbildning.

Föredragande statsrådet betonar att resurserna för högskolans grundläggande utbildning i dag är av sådan omfattning att de årliga tillskotten till den med nödvändighet måste bli marginella. Det fortlöpande reformarbetet måste således i vidgad omfattning grundas på omprioriteringar inom redan givna ramar. För enstaka kurser samt för lokala och individuella linjer har enligt propositionen beräknats resurser som bör kunna medge en ökning av antagningskapaciteten för nya studerande om lägst fem procent. Ökningen av medelsanvisningen till enstaka kurser har skett bl. a. för att främja återkommande utbildning. Statsrådet stryker också under vikten av fortsatta ansträngningar för att utveckla enstaka kurser och lokala linjer i anslutning till områden där utbildning av liknande karaktär tidigare varit mindre vanligt förekommande och framför därvid tekniska verksamheter och arbete inom vårdsektorn som särskilt viktiga sådana områden.

I fråga om den grundläggande högskoleutbildningens dimensionering vill utskottet först erinra om att enligt 1975 års riksdagsbeslut skall planeringen av den grundläggande högskoleutbildningen syfta till att tillgodose såväl individernas behov av utbildning som samhällets behov av utbildad arbetskraft. Det system för planering och resursfördelning för den grundläggande högskoleutbildningen som 1975 års riksmöte fattade beslut om innebär bl. a. att det skall finnas *planeringsramar*. I 1975 års riksdagsbeslut förutsattes att planeringsramarna för hela högskolan skulle omsättas i bindande resursramar. De lokala högskolemyndigheterna skulle ha möjlighet att besluta om antagningsbegränsning i de fall dessa ramar inte bedömdes som tillräckliga för att tillgodose den föreliggande efterfrågan på utbildning. 1977 års riksdagsbeslut innebär att ett område med fritt tillträde har bevarats och att möjligheter till tilläggsanslag — sedan olika åtgärder vidtagits för att utnyttja befintliga resurser — under löpande budgetår vid oväntat stor studerandetillströmning har införts. Utskottet återkommer i det följande till det fria området.

Förslag till planeringsramar och resursramar för nästa budgetår läggs fram under de olika sektorsanslagen samt anslaget till lokala och individuella linjer och enstaka kurser. Utskottet redovisar sina förslag till riksdagens ställningstagande till de olika förslagen i samband med behandlingen av respektive anslag.

Föredragande statsrådet påpekar att de högskoleutbildades arbetsmarknadssituation överlag förbättrats avsevärt sedan ingången av 1970-talet samt att man enligt skilda bedömares uppfattning knappast torde behöva räkna med någon påtaglig allmän obalans mellan tillgången på och behovet av högskoleutbildade. Sammantaget innebär förslagen till planeringsramar och resursramar för nästa budgetår att huvuddelen av föreslagna öknings — bortsett från öknings till följd av det fria

tillträdet — ligger på sektorn för utbildning för vårdyrken. Den sektor som anges vara svårast att bedöma är sektorn för administrativa, ekonomiska och sociala yrken. Den tidigare aviserade översynen av den administrativt inriktade högskoleutbildningen har nu påbörjats genom en av UHÄ tillsatt arbetsgrupp. Syftet med översynen är att med utgångspunkt i en bedömning av behov och utvecklingstendenser på arbetsmarknaden och en kartläggning av det nuvarande utbildningsutbudet ge underlag för förslag om ett bättre samordnat och differentierat utbud av utbildning inom området. Såvitt avser sektorn för utbildning för tekniska yrken redovisas att tillgängliga utbildningsplatser inte helt utnyttjats. Åtgärder för att förbättra rekryteringen övervägs emellertid för närvarande bl. a. av en arbetsgrupp inom regeringskansliet.

Det minskade intresset för *naturvetenskapliga och tekniska ämnen* i såväl gymnasieskolan som högskolan tas upp i motionen 1977/78: 885. Såvitt motionen gäller gymnasieskolan (yrkandena 13 och 14) har utskottet behandlat den tidigare under riksmötet i sitt betänkande 1977/78: 20 (rskr 1977/78: 224). I motionen påpekas angelägenheten också av åtgärder som kan förbättra rekryteringen till de grundläggande naturvetenskapliga och tekniska högskoleutbildningarna. Motionärerna anser (yrkandet 15) att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna dels att åtgärder bör vidtas som kan öka andelen kvinnliga och andelen äldre studerande i tekniska och naturvetenskapliga utbildningar, dels att insatserna för att förbättra studieeffektiviteten i civilingenjörsutbildningen bör fortsätta.

Utskottet anförde i sitt betänkande 1975/76: 21 (s. 6) bl. a. följande:

”Från samhällets synpunkt är ett otillräckligt antal naturvetare på sikt ett allvarligt problem. Ett solitt tekniskt kunnande krävs såväl för att lösa viktiga samhällsproblem som för att samhällsmedlemmarna skall vara väl orienterade i fråga om teknik och naturvetenskap. Mindre goda insikter på detta område leder lätt till ett främlingskap inför samhällsutvecklingen. Det är enligt utskottets mening mycket angeläget att berörda myndigheter vidtar åtgärder för att i grundskolan, gymnasieskolan och högskolan genom information, studievägledning, översyn av arbetsformer och läroplaner m. m. stimulera intresset för naturvetenskapliga och tekniska studier.” Vidare borde enligt utskottets mening lärarutbildare som friställts genom minskad intagningskapacitet vid lärarhögskolorna kunna medverka vid stödundervisning m. m. inom lärarutbildningens naturvetenskapliga ämnesområde. Utskottets uppfattning i nämnda hänseenden gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr 1975/76: 248).

I sitt tidigare under riksmötet avlämnade betänkande UbU 1977/78: 6 har utskottet påpekat att det mot bakgrund av behovet av teknisk och

industriell utveckling i landet är av största vikt att den inom regeringskansliet tillsatta arbetsgruppen med största möjliga skyndsamhet lägger fram förslag till förbättring av möjligheterna till naturvetenskapliga och tekniska studier på olika utbildningsnivåer. Utskottet utgår från att arbetsgruppen utan särskilt påpekande från riksdagens sida prövar hur andelen kvinnor och äldre bäst skall kunna ökas i naturvetenskapliga och tekniska utbildningar. Med hänsyn härtill och till att medel beräknats för åtgärder syftande till att öka studieeffektiviteten anser utskottet att motionen 1977/78: 885 yrkandet 15 i nu ifrågavarande del kan avslås av riksdagen.

Som tidigare erinrats om finns det inom högskolan ett utbildningsområde, det *fria utbildningsområdet*, med fritt tillträde. Det fria området utgörs av den utbildning i högskolan som motsvarar den tidigare mer allmänt inriktade utbildning vid de filosofiska fakulteterna som haft fritt tillträde med automatisk tilldelning av resurser för lärarkrafter i förhållande till antalet studerande. De fria allmänna utbildningslinjerna inom högskolan är för närvarande ekonomlinjen, matematikerlinjen och samhällsplanerarlinsen. Dessutom finns ett stort antal enstaka kurser med fritt tillträde.

Enligt riksdagens beslut förra året skall högskoleenheterna kunna få ett resurstillskott om tillströmningen av studerande till området med fritt tillträde blir väsentligt större än planerat och alla lokala och regionala reserver tagits i anspråk och alla möjligheter till omDispositioner m. m. utnyttjats. Storleken av resurstillskotten, som endast skall avse lärarlöner, skall prövas vid varje tillfälle. Genom riksdagens beslut med anledning av propositionen 1977/78: 25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 har högskolan fått ett sådant resurstillskott på något över 12 milj. kr. (UbU 1977/78: 11, rskr 1977/78: 61).

Anslagsberäkningarna i propositionen 1976/77: 59 om utbildning och forskning inom högskolan m. m. utgick från att det erforderliga antalet årsstudieplatser innevarande budgetår uppgick till 25 300. I den nu förevarande budgetpropositionen beräknas behovet till 30 200 nästa budgetår.

I den socialdemokratiska partimotionen 1976/77: 1407 med anledning av propositionen 1976/77: 59 yrkades avslag på regeringens förslag om ett utbildningsområde med fritt tillträde inom högskolan. I den nu med anledning av budgetpropositionen väckta motionen 1977/78: 737 hänvisas till vad som i motionen 1976/77: 1407 anförts mot förslaget om ett fritt utbildningsområde. Motionärerna anför i motionen 1977/78: 737 att olägenheterna av den beslutade ordningen framstår än klarare i ett kärvare budgetläge som det vi nu upplever. Ju större andel av de totala resurserna som måste tas i anspråk för att uppfylla riksdagens beslut om det fria området, desto mindre blir, framhåller motionärerna, möjligheterna att tillgodose andra behov inom högskolan och desto mindre blir också den handlingsfrihet för de lokala högskolorna som är en hu-

vudpunkt i högskolereformen. Den beslutade ordningen ger inte ett klimat som befrämjar målmedveten planering eller utveckling av utbildningens kvalitet. Det är enligt motionärernas mening inte rimligt att oklarhet långt in på läsåret skall råda om grundläggande förutsättningar för såväl anställningsförhållanden för lärare och annan personal som utbildningsutbudets omfattning och inriktning samt den pedagogiska uppläggnings av utbildningen. Motionärerna menar också att det beslutade systemet fört med sig stora praktiska svårigheter för högskoleenheterna och redovisar vilka konsekvenserna enligt deras mening kan bli av att extra medel kan komma i fråga endast för lärarlöner.

Liksom förra året vill utskottet först slå fast att det råder enighet om att 1975 års riksdagsbeslut innebär att de totala resurserna för grundläggande högskoleutbildning skall fastställas under största möjliga hänsyn till tendenser i individernas samlade efterfrågan på högskoleutbildning. Enligt utbildningsutskottets i betänkandet 1975: 17 gjorda, av riksdagen godkända, uttalande (rskr 1975: 179) fanns det anledning räkna med att resurser totalt sett skulle komma att anvisas i sådan utsträckning att den som så önskar kan få utbildning inom de delar av högskolan till vilket tillträdet tidigare varit fritt för behöriga sökande. Föredragande statsrådet påpekade i propositionen 1975: 9 att svårigheter dock kunde uppstå vid en oväntat stark tillströmning av studerande. "Därest förutsättningarna för riksdagens beslut år 1975 var riktiga måste det bedömas endast undantagsvis bli aktuellt för regeringen att hos riksdagen begära att medel anvisas på tilläggsstat" uttalade utskottet förra året (Ubu 1976/77: 20 s. 76).

Det kan nu konstateras att tillströmningen till det fria området underskattades förra året. En förklaring till den starka och delvis oförutsedda ökningen av antalet studerande kan vara den mycket intensiva informationskampanj om den nya högskolan som fördes förra året. En annan kan vara att de nya behörighets- och urvalsreglerna fick större genomslagskraft än som förutsattes. Man får ej heller bortse från att den begränsade tillgången på lediga platser på arbetsmarknaden kan ha ökat rekryteringen till högskolan och då också till det fria området, dvs. i stället för att gå arbetslös studerar vederbörande. Efter en något längre tids erfarenhet är det givetvis lättare att bedöma tillströmningen till det fria utbildningsområdet och vilka faktorer som är av särskild betydelse för att riktigt kunna beräkna denna.

Genom att ett utbildningsområde med fri tillströmning till högskolan bibehållits har det, som föredragande statsrådet påpekar, varit möjligt att ge ett väl tilltaget utrymme för att tillgodose de studiesökandes önskemål. Enstaka kurser, vilka många hör till det fria området, har visat sig attraktiva för äldre studerande och studerande som genom de nya behörighets- och urvalsreglerna fått tillträde till högskoleutbildning. Bl. a. genom det fria utbildningsområdet har alltså den återkommande utbildningen kunnat främjas.

I motionen 1977/78: 737 påpekas att beslutet om ett fritt utbildningsområde fört med sig praktiska svårigheter. Utskottets bedömning är att de i varje fall delvis är av övergående natur. Utskottet, som strax kommer in på anmälningssystemet, vill hävda att det fria området i huvudsak fungerat i enlighet med intentionerna i 1977 års beslut. En fråga som naturligtvis successivt måste uppmärksammas är det fria utbildningsområdets avgränsning. Utskottet utgår från att UHÄ kommer att framlägga de ändringsförslag som det fortsatta översynsarbetet kan ge anledning till.

Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1977/78: 737.

Alla studerande skall anmäla sig till utbildning inom högskolan inom viss tid innan utbildningen börjar. Detta generella *anmälningsförfarande* avser alltså samtliga studerande. Genom anmälningarna skall de lokala högskolemyndigheterna få underlag för sin planering och förutsättningar att fördela tillgängliga resurser så att efterfrågan på utbildning så långt möjligt kan tillgodoses.

I motionen 1977/78: 753 hävdas att det varken finns fördelningstekniska eller planeringsmässiga skäl för en anmälningsskyldighet av nuvarande slag till det fria området. Motionärerna anser därför att bestämmelserna härom bör upphävas. Den av utskottet nyss behandlade motionen 1977/78: 737 uppehåller sig, utan att något yrkande i ämnet framställs, även vid anmälningsförfarandet.

Mot bakgrund av erfarenheterna av och diskussionen kring den första tillämpningen av det nya systemet för anmälan och antagning till grundläggande högskoleutbildning tillkallade UHÄ i september 1977 en ledningsgrupp för översyn av detta system. I skrivelse till regeringen den 13 januari 1978 ansluter sig UHÄ till ett av översynsgruppen framfört förslag att en bestämmelse skall införas i högskoleförordningen av innebörd att en enskild sökande vid ett och samma tillfälle av antagningsmyndighet får antas till utbildningsprogram motsvarande högst 30 poäng per termin eller högst 60 poäng per läsår, om inte särskilda skäl föreligger för ett utbildningsprogram av större omfattning. Regeringen har nyligen beslutat i enlighet med UHÄ:s förslag (SFS 1978: 96). Genom den nya bestämmelsen kan överensstämmelsen mellan anmälningar och faktiskt påbörjande av studier förväntas bli bättre.

Av UHÄ:s nyssnämnda framställning framgår att ämbetsverket — i samverkan med berörda lokala myndigheter — på grundval av mera ingående studier av anmälningarnas roll i den lokala planeringen och med beaktande av erfarenheterna från anmälningarna inför höstterminen 1978 kommer att överväga om större förändringar i förfarandet bör beslutas inför läsåret 1979/80.

Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1977/78: 753.

På grundval av förslag från högskolan i Luleå har UHÄ föreslagit

en fyraårig *formgivarutbildning* med inriktning mot arbetsmiljödesign och tung produktdesign. Enligt förslaget skall utbildningen omfatta 30 antagningsplatser och starta budgetåret 1979/80. Föredragande statsrådet, som finner lokaliseringen till Luleå lämplig, anser att UHÄ:s förslag bör omarbetas på vissa punkter. Utbildningen bör enligt föredragandens mening i första hand avse planering och projektering av arbetsmiljön som helhet.

I motionen 1977/78: 398 framhålls angelägenheten av att omarbetningen sker snabbt så att utbildningen i Luleå kan komma i gång. Utskottet delar denna uppfattning, men kan inte finna det erforderligt att riksdagen gör särskilt påpekande härom eller särskilt begär förslag om denna utbildning. Utskottet avstyrker alltså motionen 1977/78: 398.

I motionen 1977/78: 1408 yrkas med hänvisning till vad som anförs i den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1977/78: 1407 att riksdagen hos regeringen skall anhålla om utredning i syfte att öka utbudet av praktisk och teoretisk *utbildning på Gotland*. Motionärerna menar att det krävs en rad olika åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten på Gotland och då bl. a. bättre utbildningsmöjligheter.

Enligt 30 § högskolelagen (1977: 218) skall regionstyrelsen för högskoleregionen planera och samordna den grundläggande högskoleutbildningen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Det åligger regionstyrelsen bl. a. att särskilt verka för att den grundläggande högskoleutbildningen i regionen inom fastställda ramar blir så mångsidig som möjligt samt för att resurserna för sådan utbildning fördelas så att behov och önskemål i skilda delar av regionen tillgodoses. Med hänsyn till de uppgifter som ålagts regionstyrelse anser sig utskottet inte böra biträda utredningsförslaget i motionen 1977/78: 1408. Utskottet avstyrker alltså denna motion.

I motionerna 1977/78: 378 och 1977/78: 878 framförs yrkanden beträffande *invandrarnas högskolestudier*. Motionärerna anser att invandrarnas möjligheter att studera bör förbättras. Ett motsvarande yrkande behandlade riksdagen förra året (UbU 1976/77: 20 s. 71, rskr 1976/77: 246). Med erinran härom avstyrker utskottet de nu ifrågavarande yrkandena, nämligen yrkandet 3 c i motionen 1977/78: 378 och yrkandet 2 i motionen 1977/78: 878.

Allmänna frågor

Den av riksdagen år 1975 beslutade omläggningen av *anslagssystemet* innebär att medel till högskolan innevarande budgetår anvisas under tre grupper av anslag. Den första gruppen utgörs av anslagen till grundläggande högskoleutbildning och den andra av anslagen till högskolans forskning och forskarutbildning. I den tredje gruppen slutligen är sam-

manförda anslag för vissa gemensamma ändamål. I budgetpropositionen förordas nu, i enlighet med principbeslut förra året, att medel för de vetenskapliga biblioteken inom högskolan och för högskoleförvaltningarna i sin helhet skall beräknas under anslagen för grundläggande utbildning samt forskning och forskarutbildning. Utskottet kommer i det följande att föreslå att medel anvisas i enlighet härmed.

Riksdagen bemyndigade förra året regeringen, eller den myndighet regeringen i sin tur bemyndigade, att övergångsvis medge omföringar såväl mellan högskolans anslag i statsbudgeten som mellan anslagsposter vilka hade underställts riksdagen. Utskottet föreslår att regeringen får motsvarande bemyndigande för budgetåret 1978/79.

I budgetpropositionen föreslås att ytterligare 800 000 kr. ställs till UHÄ:s förfogande för *utvärdering av högskolereformen*.

Förslag om att utvärderingsarbetet bör anförtros en för ändamålet särskilt tillkallad kommitté förs fram i motionen 1977/78: 1565. På kommittén skall ankomma att noga följa effekterna på universitetens och högskolornas arbete av de beslutade förändringarna. Speciell uppmärksamhet skall ägnas det fria områdets möjligheter att erbjuda den avsedda utbildningen liksom regionstyrelsernas roll i ledningen av högskolan. I kommitténs uppdrag skall ej ingå endast utvärdering utan även att framlägga förslag som syftar till att säkerställa kvaliteten i den högre utbildningen. I kommittén skall ingå representanter för lärare, studerande och de politiska partierna.

Även enligt motionen 1977/78: 881 bör granskningen av högskolereformen anförtros åt ett fristående organ. Den föreslagna medelsanvisningen på 800 000 kr. bör ställas till detta organs förfogande och arbetet bör bedrivas under medverkan av framstående internationell universitetsexpertis.

På regeringens inbjudan kommer OECD:s utbildningskommitté att granska både grundskolan och högskolan. Granskningen skall utmynna i en rapport och avslutas med en utfrågning i OECD:s utbildningskommitté hösten 1979.

Inom UHÄ:s reformuppföljningsprogram pågår för närvarande sex projekt och ytterligare tre projekt är under planering. Därmed kommer uppföljningen att vara i gång inom följande problemområden, nämligen högskolans organisation, anslagssystemet och verksamhetsplanering, verksamhetsvärdering i högskolan, utbildningens innehåll och former samt slutligen högskolereformens sociala effekter, särskilt avseende tillträdesregler och nya studerandekategorier samt jämställdhet mellan kvinnor och män.

På basis av UHÄ:s reformuppföljningsprogram kan utskottet konstatera att bl. a. ett tjugotal forskare och forskningsassistenter för närvarande är verksamma inom projekten. Utskottet har för sin del inte

funnit anledning till någon erinran mot uppläggnings- och utvärderingsarbetet som sker i nära samverkan med anställda och studerande. Utskottet har inte blivit övertygat om att syftet med arbetet på ett ändamålsenligare och bättre sätt skulle uppnås om man för arbetets genomförande valde någon av de former som motionärerna förordar.

Utskottet avstyrker alltså bifall till motionen 1977/78: 1565 och yrkandet 1 i motionen 1977/78: 881. Sistnämnda yrkande avser även den av regeringen föreslagna medelsanvisningen under reservationsanslaget Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m. Såvitt avser denna del av yrkandet framställer utskottet sitt förslag till hemställan i det följande under punkt 3. Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m.

I motionen 1977/78: 881 yrkas ändring i förordningen med bestämmelser om ersättning till vissa ledamöter och suppleanter i regionstyrelse för högskoleutbildning samt i styrelse, linjenämnd, antagningsnämnd och fakultets- och sektionsnämnd vid högskoleenhet. Motionären anser att inga statliga medel skall anslås för arvodering av företrädare för politiska partier eller fackliga organisationer utan att motsvarande belopp i stället bör disponeras för vissa andra högskoleändamål. Med hänvisning till numera rådande praxis i vad gäller uppdragsersättning och då enligt utskottets mening det inte kan vara motiverat att högskolans organ särbehandlas avstyrker utskottet yrkandet 2 i motionen 1977/78: 881.

I förhållande till andra ledamöter och suppleanter har företrädare för de studerande en begränsad rätt till ersättning för mistade avlöningsförmåner samt resekostnadsersättning och traktamente påpekas i motionen 1977/78: 750. Enligt motionärernas mening bör de studerande ges samma rätt till ersättning som andra ledamöter och suppleanter. Sedan motionen väcktes har bestämmelserna ändrats så att företrädare för de studerande numera är helt likställda med övriga ledamöter och suppleanter. Motionen 1977/78: 750 kan därför avslås av riksdagen.

Enligt högskoleförordningen 19 kap. 13 § gäller som befodringsgrund vid tillsättning av tjänst som lärare graden av sådan vetenskaplig, pedagogisk och annan skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. I fråga om ordinarie tjänst som professor eller biträdande professor skall särskild vikt fästas vid vetenskaplig skicklighet som har visats genom egen forskning samt genom planering och ledning av forskning ävensom vid pedagogisk skicklighet som har visats genom handledning av forskare, vetenskaplig undervisning eller utarbetande av läromedel för sådan undervisning.

Dokumenterad erfarenhet av forskning beträffande jämställdhetsfrågor samt kvinnans roll i samhällsutvecklingen bör enligt motionen 1977/78: 1176 tillmätas särskild vikt vid tillsättning av tjänst inom humanis-

tiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna. Är det fråga om ordinarie professur skall sökande med "minst ett — givetvis kvalificerat — arbete som rör kvinnornas roll i samhällsutvecklingen" ha företräde.

Utskottet är så till vida ense med motionärerna att utskottet anser åtgärder som ökar jämställdheten mellan kvinnor och män angelägna. UHÄ har i sina förslag till anslagsframställning redovisat ett handlingsprogram för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Utskottet kommer i det följande under reservationsanslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna att tillstyrka att 300 000 kr. anvisas till jämställdhetsforskning.

Som framgår av de nyss återgivna bestämmelserna skall redan i dag sökanden tillgodoräknas egen forskning etc. som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Någon generell prioritering av vissa meriter förekommer däremot inte. Utskottet erinrar om att lärartjänstutredningen (U 1977: 04) skall överväga hur de mångskiftande kraven på innehavarna av lärartjänster inom högskolan bäst skall kunna beaktas vid meritvärderingen. "Som utgångspunkt bör självfallet gälla att reglerna skall utformas så att den för en viss tjänst bäst lämpade också skall i första hand komma i fråga för tjänsten" framhåller utbildningsministern i direktiven för kommittén.

Med det anförda föreslår utskottet att yrkandet i motionen 1977/78: 1176 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1977/78: 1537 behandlas frågan om *tjänstledighet med B-avdrag* för lärare inom landstingskommunal högskoleutbildning som önskar delta i forskningsarbete.

Lärartjänstutredningen skall enligt sina direktiv se över också den kommunala högskolans tjänsteorganisation. Övervägandena skall avse bl. a. tjänsteinnehavares möjlighet att delta i utvecklingsarbete och forskning. Enligt vad utskottet erfarit kommer utredningen därmed också in på frågor som gäller konstruktionen av statsbidraget till de olika kommunala högskoleutbildningarna. Resultatet av utredningsarbetet bör avvaktas. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1537.

Forskningsfrågor

Forskningen inom högskolan skall syfta till att vinna ytterligare kunskaper och till att finna vetenskaplig grund för utbildning och annan verksamhet. Utvecklingsarbetet inom högskolan skall syfta till att främja utvecklingen inom sådana områden, av konstnärlig eller annan karaktär, som berörs av utbildningen och forskningen (högskolelagen 3 och 4 §§).

Ett viktigt inslag i högskolereformen är att all högskoleutbildning skall ha forskningsanknytning. Forskarutbildningsutredningen (FUN) har bl. a. haft till uppgift att pröva i vilken utsträckning åtgärder bör vidtas för att inom den nya högskolan säkerställa att övergång blir möjlig till utbildning över grundexamensnivå från utbildningslinje som i dag inte har

någon naturlig sådan fortsättning. FUN behandlar dessa frågor i sitt betänkande (SOU 1977: 63) Fortsatt högskoleutbildning. Betänkandet remissbehandlas f. n.

Efter förslag i forskningsrådsutredningens (FRU:s) huvudbetänkande (SOU 1975: 26) Forskningsråd har forskningsrådsorganisationen nyligen reformerats. Den 1 juli 1977 trädde den nya forskningsrådsorganisationen i funktion (prop. 1975/76: 129, UbU 1975/76: 32, rskr 1975/76: 368). Den organisatoriska förändringen innebär att fem forskningsråd ersatts av tre: ett humanistisk-samhällsvetenskapligt forskningsråd (HSFR) som ersatt statens humanistiska forskningsråd och statens råd för samhällsforskning, ett medicinskt forskningsråd (MFR) samt ett naturvetenskapligt forskningsråd (NFR) som ersatt statens naturvetenskapliga forskningsråd och statens råd för atomforskning. Vid sidan av de tre nya forskningsråden har inrättats en forskningsrådsnämnd (FRN) vars främsta uppgift är att vid sidan av de insatser som de enskilda råden gör initiera och stödja forskning främst inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt.

I april 1975 fick FRU ett nytt uppdrag genom direktiv som bl. a. innefattade uppgiften att undersöka och bedöma förutsättningarna för en långsiktig forskningsplanering. FRU har redovisat sina förslag i betänkandet (SOU 1977: 52) Forskningspolitik. Betänkandet remissbehandlas f. n.

I motionen 1977/78: 1197 föreslås riksdagen uttala sig för en ny, demokratiskt inriktad *forskningspolitik* enligt vissa i motionen angivna riktlinjer. Motionärerna menar att riksdagen undanhållits varje egentligt inflytande över forskningens inriktning och mål. En demokratisering av beslutsformerna måste ske. Bl. a. måste riksdagen diskutera och besluta om ramar och långsiktiga mål för en medveten forskningspolitik. Forskningens innehåll och arbetsvillkor måste vidare ändras genom en rad reformer hävdar motionärerna.

I sitt nyssnämnda betänkande har FRU i kapitel 5 "Riksdagen och FoU-frågorna" framfört följande sammanfattande synpunkter:

"Riksdagen har i och med författningsreformen organiserat sitt arbete efter sektorsprincipen. Detta innebär att FoU-frågorna kommit att behandlas i flera olika utskott och att möjligheterna till överblick minskat och minskar ytterligare i takt med den sektorsanknutna FoU-politikens utveckling.

Riksdagens roll i en parlamentarisk demokrati är att fatta beslut som i det väsentligaste förbereds av en regering med stöd i riksdagen. Detta gör det naturligt att rikta kraven på en förbättrad möjlighet till beredning och överblick inte bara mot riksdagens egna organ utan även mot regeringen och regeringskansliet.

Utskottens möjligheter att avstämma sina beslut för olika sektorer

mot en helhetsbild av FoU-politiken kan alltså inte ses isolerade från regeringens arbete med FoU-frågorna. De enskilda riksdagsledamöternas och oppositionens möjligheter att inom riksdagsarbetets ram få FoU-politiska frågor belysta eller få tillgång till på aktuell forskning baserad information i sakfrågor är i dag knappast tillfredsställande.”

Möjligheterna till långsiktig forskningsplanering på statsmaktsnivå tillvaratas enligt utredningens uppfattning bäst genom att regeringen regelbundet — vart tredje år — lägger fram princippropositioner för riksdagen om den samlade FoU-politiken. I en sådan principproposition — förslagsvis benämnd regeringens FoU-program — skulle regeringen samlat redovisa sin syn på FoU-politiken inom olika områden och sektorer och på sambanden mellan de olika frågorna.

Förslaget om en vart tredje år framlagd principproposition syftar bl. a. till att åstadkomma en politisk debatt i riksdagen om de övergripande forskningspolitiska frågorna och till att underlätta de sektorsvisa bedömningarna.

Remissbehandlingen av FRU:s betänkande pågår och utskottet är för sin del inte berett föreslå att riksdagen nu fattar beslut i enlighet med yrkandet i motionen 1977/78: 1197. Utskottet avstyrker därför detta yrkande.

Även frågan om *forskningsdepartement* behandlas av FRU. Enligt utredningen står det klart att man genom ett forskningsdepartement eller en forskningsminister utan eget departement inte löser samordningsfrågorna eller skapar större överblick. Utredningen har därför funnit sig inte kunna rekommendera en sådan konstruktion. Motionen 1977/78: 917 behandlar denna fråga. Motionärerna yrkar att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att ett forskningsdepartement bör inrättas. Utskottet är inte heller i denna fråga berett föreslå riksdagen att föregripa regeringens ställningstagande till FRU:s förslag. Utskottet avstyrker alltså motionen 1977/78: 917.

En speciell fråga om *prioritering* behandlas i motionen 1977/78: 1696 vilken bereds av socialutskottet. Med hänvisning till vad som sägs i denna motion yrkas i motionen 1977/78: 1697 att riksdagen hos regeringen skall begära att forskningen om de reumatiska sjukdomarna prioriteras vid fördelningen av forskningsresurser. Utskottet kommer i det följande under reservationsanslaget till Medicinska fakulteterna att ta ställning bl. a. till förslag om en ny professur för reumatologisk forskning. Utskottet är emellertid inte berett föreslå riksdagen att tillmötesgå motionärernas förslag om en generell prioritering av just denna forskning. Utskottet avstyrker därför yrkandet i motionen 1977/78: 1697.

Anslagsindelningen för högskolan som införts fr. o. m. innevarande

budgetår innebär att medel för den fasta forskningsorganisationen vid högskolan anvisas under nio *fakultetsanslag*. För forskning och forskarutbildning vid högskoleenheterna föreslås i budgetpropositionen en sammanlagd medelsanvisning av 945 milj. kr.

Det ter sig inte osannolikt, anför föredragande statsrådet, att en del av Sveriges ekonomiska svårigheter kan förklaras av otillräckliga satsningar på forskning och utveckling under en lång följd av år. Vikande konkurrenskraft inom viktiga industribranscher och sviktande tilltro till vissa näringsgrenars utveckling gör det enligt statsrådets mening nödvändigt att jämsides med kortsiktiga insatser för att lösa akuta problem också skapa förutsättningar för en långsiktig positiv utveckling. Det är därför nödvändigt att på nytt bygga ut resurserna för den grundläggande forskning som bedrivs inom högskoleorganisationen. Vidare framför föredragande statsrådet meningen att de ökade satsningarna på forskning måste omfatta vitt skilda forskningsområden men att särskild vikt bör läggas på att förstärka den naturvetenskapliga och tekniska grundforskningen.

Under anslagen till fakulteterna begär regeringen bemyndigande att inrätta professurer i litteratursociologi, rättsvetenskap, socialt arbete, reumatologi, ekotoxikologi, kommunal anläggningsmetodik och industriell ergonomi. Vidare har medel beräknats för två nya tjänster som biträdande professor, nämligen i installationsteknik resp. installations- och klimatiseringslära. I motioner har förts fram förslag om ytterligare professurer. Utskottet behandlar dessa förslag liksom regeringens förslag under resp. fakultetsanslag.

Fakulteternas basresurser för forskning förstärks enligt budgetpropositionen med 7,2 milj. kr.

I motionen 1977/78: 885 redovisas förslag om betydande förstärkningar av resurserna för forskning bl. a. i vad gäller högskolans och forskningsrådets resurser för forskning. Motionärerna är överens med föredragande statsrådet om att den tekniska och naturvetenskapliga forskningen liksom utvecklingsarbetet spelar en avgörande roll för näringslivets och därmed hela samhällets utveckling. De påpekar att den tekniska utvecklingen är önskvärd endast om den sker i former som är socialt och kulturellt acceptabla. Parallellt med satsningen på naturvetenskap och teknisk forskning måste därför ske en satsning på humaniora och samhällsvetenskap.

Utskottet har redan tidigare i olika sammanhang framhållit forskningens betydelse och uttalat angelägenheten av att successivt ökade resurser anslås för forskning. Mot vad föredragande statsrådet och motionärerna nu anför härom har utskottet därför inget att erinra.

I avvaktan på ställningstagandena till FUN:s och FRU:s förslag finns det enligt motionärernas mening skäl att visa återhållsamhet när det gäller att bygga ut den fasta forskningsorganisationen vid universiteten.

Nuvarande relation mellan den fasta organisationens omfattning och de rörliga medel som tillförs högskolan beskriver emellertid, anför motionärerna, ett system i obalans vilket motiverar att universitetsorganisationen redan nu förstärks. I motionen 1977/78: 885 föreslås (yrkandena 5 och 6) därför att 5 milj. kr. skall anvisas utöver vad regeringen förordat. Beloppet skall fördelas lika på matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna och tekniska fakulteterna.

Utskottet, som i det följande kommer att redovisa sina ställningstaganden till förslag i motionen 1977/78: 885 om förstärkning av forskningsrådets anslag med drygt 22 milj. kr., anser yrkandena i motionen om ytterligare fakultetsmedel välmotiverade. Med hänsyn till det statsfinansiella läget måste emellertid utskottet förorda att riksdagen avslår yrkandena 5 och 6 i motionen 1977/78: 885. Hemställan härom gör utskottet i det följande under punkt 17. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna resp. punkt 18. Tekniska fakulteterna.

I motionen 1977/78: 885 stryks under angelägenheten av att rekryteringen till *forskarutbildningen* och då i första hand inom naturvetenskapliga och tekniska ämnen förbättras. Förslag till åtgärder med sådant syfte bör enligt motionärernas mening utarbetas i anslutning till behandlingen av FUN:s förslag. Motionärerna yrkar att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad som i denna fråga anförts i motionen.

I sitt förutnämnda betänkande har FUN ingående behandlat frågan om rekrytering av studerande till forskarutbildning och framlagt förslag som skall främja en vidgad rekrytering. Med hänsyn härtill anser utskottet det inte erforderligt att riksdagen nu gör något uttalande om forskarutbildningen. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motionen 1977/78: 885 yrkandet 15 i denna del.

I december 1975 tillkallades en särskild sakkunnig som fick i uppdrag att utreda frågor om *massmedieforskningens organisation*. Massmedieforskningsutredningen (MMFU) avlämnade sitt betänkande (SOU 1977: 11) Forskning om massmedier i april 1977. Kostnaderna det första året för förslagen i betänkandet har MMFU angett — i 1976 års löneläge — till 5 542 000 kr.

I budgetpropositionen ansluter sig föredragande statsrådet till MMFU:s uppfattning dels att massmedieforskningen bör förstärkas, dels att följande fem mål bör gälla för denna forskning, nämligen mångfald i forskningen måste garanteras, forskningens integritet måste säkerställas, höga kvalitetskrav skall uppfyllas, kommunikation mellan forskarna och mellan forskarna och avnämarna skall främjas, befintliga resurser skall utnyttjas effektivt, dels att det inte bör upprättas ett särskilt massmedieforskningsinstitut och dels att inom högskolan inte bör införas ett särskilt forskningsområde. Däremot ansluter sig föredragande statsrådet

inte till MMFU:s förslag om att fyra tvärvetenskapliga seminarier, vart och ett lett av en professor, skall inrättas inom högskolan liksom inte heller till ett förslag om en särskild massmediedelegation.

Enligt budgetpropositionen bör humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) ha ett direkt ansvar för massmedieforskningen. Medel för stöd till denna forskning har därför beräknats under HSFR:s anslag. Med hänvisning till behovet av forskningsanknytning för journalistutbildningen har vidare under reservationsanslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna föreslagits en medelsanvisning på 500 000 kr. för massmedieforskning med anknytning till journalistutbildningen.

Det är uppenbart, framhålls i motionen 1977/78: 738, att det finns ett mycket brett samhällsintresse för åtgärder i den riktning som MMFU föreslagit. Med hänsyn härtill och då regeringens förslag enligt motionärernas mening inte motsvarar kraven om upprustning av den svenska massmedieforskningen anser motionärerna att regeringens nu framförda förslag bör avvisas av riksdagen samtidigt med att begäran framställs om ett nytt förslag om en massmedieforskningsorganisation i huvudsak enligt den modell som MMFU föreslagit.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att MMFU:s förslag om forskningsorganisation inom högskolan bör bedömas mot bakgrund av ställningstagandena till FUN:s förslag i betänkandet (SOU 1977: 63) Fortsatt högskoleutbildning. Behovet av ökade resurser nästa budgetår för massmedieforskning föreslår utskottet tillgodoses på sätt regeringen föreslagit. Då utskottet inte heller i övrigt har något att erinra mot regeringens förslag om massmedieforskning tillstyrker utskottet detta och avstyrker alltså motionen 1977/78: 738. Hemställan med anledning av yrkandet 1 i denna motion gör utskottet i det följande under punkt 14. Samhällsvetenskapliga fakulteterna.

Efter förslag i propositionen 1975: 9 om reformering av högskoleutbildningen har riksdagen beslutat att forskningsorganisationen vid universitetet i Linköping skall vidgas (UbU 1975: 17, rskr 1975: 179). Våren 1975 fick universitetet i uppdrag att utreda frågan om en tvärvetenskapligt och tematiskt orienterad forsknings- och forskarutbildningsorganisation inom främst den filosofiska fakultetens område. En av universitetet tillkallad utredningsgrupp redovisade sina förslag hösten 1976 i rapporten Tema, Ny väg för forskning. På grundval av universitetets förslag har UHÄ i sin anslagsframställning föreslagit att principbeslut skall fattas om inrättande av en *temaorienterad forskningsorganisation* i Linköping den 1 juli 1979. UHÄ:s förslag innebär att två teman — Teknik och social förändring samt Vatten i natur och samhälle — skulle starta budgetåret 1979/80 och två teman, nämligen Kommunikation — överföring av information samt Hälso- och sjukvården i samhället, det därpå följande budgetåret. Enligt förslaget skall två professorer budgetåret

1979/80 resp. budgetåret 1980/81 knyts till vart och ett av de två teman som startar då.

Föredragande statsrådet anser att vissa frågor behöver studeras ytterligare, bl. a. möjligheterna och formerna för en avveckling av ett tema eller en övergång från ett tema till ett annat. Det bör emellertid enligt statsrådets mening vara möjligt att slutföra detta arbete i sådan tid att den temaorganiserade forskningen i Linköping kan börja byggas upp med start budgetåret 1979/80. Statsrådet anför vidare (s. 388): "Det fortsatta planeringsarbetet bör utgå ifrån att i vart fall temat Teknik och social förändring kan påbörjas den 1 juli 1979. För bl. a. förberedelsearbete räknar jag i det följande medel under anslagen Samhällsvetenskapliga fakulteterna, Tekniska fakulteterna och Vissa särskilda utgifter inom högskolan. Jag utgår från att den temaorienterade forskningen under budgetåret 1979/80 skall kunna påbörjas inom denna resursram."

I motionen 1977/78: 1186 föreslås (yrkandet 1) riksdagen uttala att temaforskningen i Linköping får starta med två teman den 1 juli 1979. Även enligt motionen 1977/78: 885 måste denna forskning redan från starten ges en viss bredd. I denna motion framhålls bl. a. att forskningsanknytningsfrågan i regionen inte kan få en helt tillfredsställande lösning med mindre än att den temaorienterade forskningen ges den omfattning som föreslagits av universitetet och UHÄ. I motionen 1977/78: 885 föreslås riksdagen besluta att två teman skall starta den 1 juli 1979 och två teman den 1 juli 1980 i enlighet med UHÄ:s förslag (yrkandet 3). Vidare föreslås att för förberedelsearbetet skall anvisas 500 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit (yrkandet 4).

Utskottet tillstyrker att principbeslut fattas om uppbyggnad med början den 1 juli 1979 av en temaorienterad forskningsorganisation i Linköping. Utskottet, som erinrar om att föredragande statsrådet utgår från att i vart fall ett tema skall kunna påbörjas, har inhämtat att två teman kan påbörjas den 1 juli 1979 inom den i budgetpropositionen angivna resursramen och att kostnaderna nästa budgetår för det fortsatta utrednings- och planeringsarbetet ryms inom den i budgetpropositionen beräknade medelsramen. Utskottet utgår därför från att två teman kommer att starta den 1 juli 1979. Med det anförda anser utskottet att yrkandet 1 i motionen 1977/78: 1186 och motionen 1977/78: 885 yrkandet 3 i motsvarande del samt yrkandet 4 i sistnämnda motion inte påkallar någon riksdagens åtgärd. Hemställan med anledning av nyssnämnda yrkande 4 gör utskottet i det följande under punkt 20. Vissa särskilda utgifter inom högskolan.

Utskottet anser sig inte böra föreslå riksdagen att redan i år fatta principbeslut om den fortsatta utbyggnaden i Linköping. Utskottet avstyrker därför motionen 1977/78: 885 yrkandet 3 i vad det avser start av två teman den 1 juli 1980.

Föredragande statsrådet påpekar att ett av syftena med utrednings-

uppdraget angående forskningsorganisationen i Linköping var att finna andra former för en uppbyggnad av forskningsverksamhet än inrättande av fasta ämnesanknutna lärartjänster. Med erinran härom avvisas UHÄ:s förslag om ordinarie tjänster som professor. Utskottet har för sin del inget att erinra mot statsrådets ställningstagande i denna fråga och avstyrker därför bifall till yrkandet 2 i motionen 1977/78: 1186.

Under reservationsanslaget Vissa särskilda utgifter inom högskolan har beräknats 3 milj. kr. för en försöksverksamhet med *näringslivskontakt för forskare*. Syftet med försöksverksamheten är att finna lämpliga former för en forskarkontakt med medelstora och små företag samt myndigheter. Avsikten är att forskare skall frigöras från sina arbetsuppgifter inom högskolan under ett halvt till ett år för att kunna studera produktionsprocesser, tänkbar utvecklingspotential, arbetsorganisation, företags-ekonomiska kalkyler, marknadsföring m. m. Utskottet har för sin del inget att erinra mot att försöksverksamheten genomförs.

Genom beslut den 16 februari 1978 har tillkallats en kommitté (U 1978: 21) som fått i uppdrag att utreda högskolans forskningssamverkan med forskningsråd, myndigheter, företag och organisationer. I kommitténs uppdrag ingår att förbereda och — under förutsättning av riksdagens bifall till förslaget om försöksverksamheten — ansvara för försöksverksamheten. Till kommittén har under planeringen som experter knutits ett antal företrädare bl. a. för löntagar- och näringslivsorganisationer samt vissa berörda myndigheter. Utskottet har inhämtat att kommittén avser att även fortsättningsvis vid ledning och utvärdering av verksamheten nära samverka bl. a. med företrädare för löntagarorganisationerna. Syftet med yrkandet 1 i motionen 1977/78: 885 kommer alltså att bli tillgodosett, varför det kan avslås av riksdagen.

I utredningsdirektiven påpekas att försöksverksamheten har beröringspunkter med lärartjänstutredningens (U 1977: 04) arbete såvitt avser lärarnas yrkeslivsanknytning. Kommittén bör därför samverka med denna utredning heter det i direktiven. Att en reell samverkan kommer till stånd är enligt utskottets mening angeläget. Utskottet anser inte att riksdagen bör begära att ledningen av försöksverksamheten flyttas från den nyligen tillsatta kommittén till lärartjänstutredningen. Utskottet avstyrker därför yrkandet 3 i motionen 1977/78: 569.

Det i samma motion framställda yrkandet 2 beträffande direktiv för försöksverksamheten avstyrker utskottet med hänvisning till regeringens förutnämnda beslut den 16 februari 1978.

I motionerna 1977/78: 747 och 1977/78: 1548 har framförts förslag om högskolans forskningssamverkan med organ utanför högskolan. Då motionsyrkandena synes ha blivit tillgodosedda genom de numera utfärdade utredningsdirektiven kan de avslås av riksdagen.

I de båda tidigare nämnda motionerna 1977/78: 885 (yrkandet 2) och

1977/78: 569 (yrkandet 1) framförs vissa synpunkter på hur för försöksverksamheten anvisade medel bör disponeras.

Enligt motionen 1977/78: 885 är det rimligt att en del av de anvisade medlen tillförs de fackliga organisationerna. De skulle då få möjlighet att själva ombesörja information och utreda olika forskningsprojekt samt redovisa uppslag och inriktning av forskning av stor angelägenhetsgrad för de anställda.

Som framgår av vad utskottet nyss anfört avser kommittén att i sin verksamhet nära samverka med företrädare för löntagarorganisationerna, vilka därigenom får möjlighet att påverka dispositionen av medlen för försöksverksamheten och i övrigt verka för att i motionen 1977/78: 885 framförda önskemål blir tillgodosedda. Yrkandet 2 i motionen 1977/78: 885 kan därför avslås av riksdagen.

Av budgetpropositionen framgår att företagen och myndigheterna inte skall behöva bekosta forskarnas lön utan endast ge dem möjlighet att vistas på arbetsplatsen för att studera verksamheten och delta i problemlösning och planering på skilda områden. I motionen 1977/78: 569 framförs uppfattningen att reglerna för användningen av medlen för försöksverksamheten bör utformas så att de medger att företag och förvaltningar som deltar i denna bekostar en större eller mindre del av de engagerade forskarnas löner. Utskottet delar motionärens uppfattning att som villkor för deltagande i försöksverksamheten inte bör uppställas kravet att staten helt skall stå för kostnaderna för forskarnas lön utan att det bör finnas utrymme för en överenskommelse av innebörd att företaget eller förvaltningen tar på sig en mindre eller större del av forskarnas lönekostnad. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionen 1977/78: 569 yrkandet 1 som sin mening ger detta till känna för regeringen.

Även om olika åtgärder kan och bör vidtas för att öka rörligheten inom den fasta forskningsorganisationen vid högskoleenheterna är det likväl *forskningsråden*, anför föredragande statsrådet, som måste ha huvudrollen när det gäller att stimulera rörligheten inom forskningen och att bryta upp nya forskningsfält. I budgetpropositionen föreslås, som utskottet tidigare erinrat om, att till forskningsråden och *forskningsrådsnämnden* skall anvisas 299 milj. kr., dvs. en ökning med 29 milj. kr. Regeringens förslag innebär att medel beräknats för två nya extra ordinarie tjänster som professor, nämligen i makrosociologi och palcobiologi.

Utskottet har i det föregående i korthet redovisat vad som i motionen 1977/78: 885 anförts om ökade resurser till stöd för forskning. Regeringens förslag om medelsanvisningar till forskningsråden innebär, anför motionärerna, mot bakgrund av det senaste årets prisökning en betydande urholkning av rådens anslag. Ett förstahandsmål måste vara att tillförsäkra forskningsråden oförändrade reella resurser. Detta bör enligt

deras mening uppnås genom ett generellt tillägg på 11,6 milj. kr. för de tre forskningsråden. Därutöver föreslås att de tre rådsanslagen räknas upp med 10,5 milj. kr. Medlen skall användas för forskning som kan väntas få särskild betydelse för ekonomisk och social utveckling. Sammantagna innebär sålunda motionärernas förslag (yrkandena 8—10) när det gäller forskningsråden en uppräknings med 22,1 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag, varav faller på humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HFR) 3,4 milj. kr., på medicinska forskningsrådet (MFR) 5,9 milj. kr. och på naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) 12,8 milj. kr.

I fråga om forskningsrådsnämndens anslag föreslås i motionen 1977/78: 885 (yrkandet 7) att riksdagen anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 1,5 milj. kr. förhöjt anslag, varav 0,5 milj. kr. på grund av prisutvecklingen och 1 milj. kr. för att FRN skall bättre kunna initiera nya objekt.

Utskottet kan, som framgår av det föregående, i stora delar instämma i vad motionärerna anfört till stöd för sina förslag om ökade forskningsresurser till högskolan och till den rådsfinansierade forskningen. Med hänsyn till det statsfinansiella läget måste utskottet emellertid även beträffande forskningsråden och FRN förorda att riksdagen avslår motionen 1977/78: 885. Utskottet kommer i det följande under respektive anslagsrubrik (punkterna 21—24) att hemställa om avslag på yrkandena 7—10 i motionen 1977/78: 885.

Även den ökade forskningsresurs som i samma motion föreslås genom ytterligare medelsanvisning till *Vetenskapsakademien* bör avslås av riksdagen. Hemställan med anledning av yrkandet 11 i motionen 1977/78: 885 gör utskottet i det följande under punkt 28. Bidrag till Vetenskapsakademien.

I de två under allmänna motionstiden väckta motionerna 1977/78: 1543 och 1977/78: 1552 tas upp frågor som gäller *forskning med hybrid-DNA*. I den sistnämnda motionen yrkas att en parlamentarisk utredning skall få i uppgift att belysa de sociala, etiska och humanitära effekterna av sådan forskning. Motionen 1977/78: 1543 gäller kommunernas gransknings- och kontrollmöjligheter.

Regeringen har numera tillsatt en utredning (U 1978: 20) som fått i uppdrag att utreda frågan om skyddslagstiftningen rörande forskning med hybrid-DNA oberoende av om denna bedrivs vid högskolan eller annorstädes (direktiv för utredningen se bil.). Utredningen skall lämna förslag till de kompletteringar av gällande lag som kan behövas för kontroll av att forskningen bedrivs under förhållanden som är riskfria för allmänheten och de anställda vid laboratorier. Nödvändiga beståndsdelar i ett regelsystem för en sådan kontroll torde enligt utredningsdirektiven vara bestämmelser om skyldighet för den som avser att forska

med hybrid-DNA att göra anmälan om detta till ett kontrollorgan, om krav på tillstånd för att få sätta i gång forskningsprojekt och att använda laboratorier när forskningen avser försök med hybrid-DNA, om skyldighet för den som bedriver forskning med hybrid-DNA att registrera och för kontrollorganet hålla tillgängliga alla de uppgifter om experimenten som kan vara av betydelse för att bedöma säkerhetsfrågor, om skyldighet att underrätta kommuns hälsovårdsnämnd eller annat berört organ om verksamheten samt om fortlöpande övervakning och kontroll av forskning med hybrid-DNA. Utredningens förslag skall avlämnas i sådan tid att ett eventuellt lagförslag kan lämnas till riksmötet 1978/79.

Yrkandet i motionen 1977/78: 1543 är tillgodosett genom den tillkallade utredningen, varför det kan avslås av riksdagen.

I direktiven för utredningen framhåller utbildningsministern bl. a. följande: "Det material som utredaren får fram genom granskning av bl. a. den svenska arbetarskydds- och miljöskyddslagstiftningen samt jämförelsen med lagstiftningen i andra länder bör kunna utgöra ett gott underlag för att bedöma behovet av att också se över de humanitära och etiska villkor som bör gälla forskning rörande hybrid-DNA." Till följd av vad som sålunda anförs i utredningsdirektiven anser utskottet att riksdagen inte nu bör ansluta sig till det i motionen 1977/78: 1552 framförda utredningsönskemålet. Yrkandet bör alltså avslås av riksdagen. Utskottet vill avslutningsvis erinra om att i Sverige finns en av forskningsråden inrättad kommitté för frågor rörande forskning med hybrid-DNA. Kommittén, i vilken ingår både forskare och lekmän, har till huvuduppgift att främja svensk forskning om hybrid-DNA och att övervaka att forskningsarbetet bedrivs under riskfria förhållanden. De riktlinjer för riskbedömning som har utarbetats av nationella och internationella organ inom området skall vara vägledande för kommitténs verksamhet. Forskningsråden har bestämt att inte stödja något forskningsprojekt med hybrid-DNA utan att kommittén har uttalat sig om säkerhetsåtgärderna i varje enskilt fall. Kommittén har även ansett det nödvändigt att den industriella forskningen med hybrid-DNA underställs kommitténs bedömning.

Övriga frågor

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad i budgetpropositionen förordats i fråga om skyddet för *frivilliga försökspersoner*.

I propositionen under ifrågavarande avsnitt Vissa gemensamma frågor redovisade *riktlinjer* för utbildning och forskning föranleder i den mån de inte tidigare tagits upp av utskottet inte något särskilt uttalande.

Utskottets hemställan

Under återopande av det anförda hemställer utskottet såvitt avser resp. avsnitt

högskolereformen

1. att riksdagen godkänner att i Stockholm fr. o. m. den 1 juli 1978 skall finnas de åtta högskoleenheter för konstnärlig utbildning som förordats i propositionen 1977/78: 100,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att vidtaga de åtgärder som fordras för konstfackskolans inordnande i högskoleorganisationen i Stockholm,
3. att riksdagen antar det genom propositionen 1977/78: 100 framlagda förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1977: 218),
4. att riksdagen antar det genom propositionen 1977/78: 100 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1977: 219) om obligatoriska studerandesammanslutningar,
5. att riksdagen antar det genom propositionen 1977/78: 100 framlagda förslaget till lag med bemyndigande att upphäva föreskrifter om skyldighet att tillhöra särskild studerandesammanslutning,
6. att riksdagen beträffande utbildningens utformning och inriktning avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 1,
7. att riksdagen beträffande obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 3 g,
8. att riksdagen beträffande lagen om elektorsförsamling avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 3 f,
9. att riksdagen beträffande valkorporation avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 3 e,
10. att riksdagen beträffande betygssystem avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 3 d,

behörighet och urval

11. att riksdagen beträffande urvalsinstrument avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 3 b,
12. att riksdagen beträffande högskoleprovet avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 4,
13. att riksdagen beträffande tjugoprocentsregeln avslår motionen 1977/78: 573 yrkandet 1,
14. att riksdagen beträffande sökande i kvotgrupp IV avslår motionen 1977/78: 573 yrkandet 2,
15. att riksdagen beträffande intagningsprov avslår motionen 1977/78: 573 yrkandet 3,
16. att riksdagen beträffande förkunskapskrav avslår motionen 1977/78: 758 yrkandet 6,
17. att riksdagen beträffande föreningsmeriter avslår motionerna 1977/78: 756 och 1977/78: 1190,
18. att riksdagen beträffande behörighet att söka till talpedagogutbildning avslår motionen 1977/78: 754,

19. att riksdagen beträffande lärare för döva avslår motionen 1977/78: 1146,
20. att riksdagen beträffande utländska studerande avslår motionen 1977/78: 1189,

grundläggande högskoleutbildning

21. att riksdagen beträffande grundläggande högskoleutbildning i naturvetenskapliga och tekniska ämnen avslår motionen 1977/78: 885 yrkandet 15 i denna del,
22. att riksdagen beträffande avskaffande av fria utbildningsområdet avslår motionen 1977/78: 737,
23. att riksdagen beträffande anmälningsförfarandet avslår motionen 1977/78: 753,
24. att riksdagen beträffande formgivarutbildning avslår motionen 1977/78: 398,
25. att riksdagen beträffande utbildning på Gotland avslår motionen 1977/78: 1408,
26. att riksdagen beträffande invandrarnas högskolestudier avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 3 c och motionen 1977/78: 878 yrkandet 2,

allmänna frågor

27. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om omföringar mellan anslagen för högskolan m. m. i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
28. att riksdagen beträffande utvärdering av högskolereformen avslår motionen 1977/78: 831 yrkandet 1 i denna del och motionen 1977/78: 1565,
29. att riksdagen beträffande bestämmelser om ersättning avslår motionen 1977/78: 750 och motionen 1977/78: 881 yrkandet 2,
30. att riksdagen beträffande befordringsgrund avslår motionen 1977/78: 1176,
31. att riksdagen beträffande tjänstledighet med B-avdrag avslår motionen 1977/78: 1537,

forskningsfrågor

32. att riksdagen beträffande uttalande om riktlinjer för forskningspolitiken avslår motionen 1977/78: 1197,
33. att riksdagen beträffande uttalande om inrättande av ett forskningsdepartement avslår motionen 1977/78: 917,
34. att riksdagen beträffande uttalande om prioritering vid fördelning av forskningsresurser avslår motionen 1977/78: 1697,
35. att riksdagen beträffande fakultetsanslag med avslag på motionen 1977/78: 885 i denna del godkänner vad utskottet förordat,

36. att riksdagen beträffande forskarutbildning avslår motionen 1977/78: 885 yrkandet 15 i denna del,
37. att riksdagen beträffande massmedieforskningens organisation med avslag på motionen 1977/78: 738 yrkandet 2 godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
38. att riksdagen beträffande temaorienterad forskningsorganisation i Linköping
 - a) i fråga om principbeslut avseende den 1 juli 1979 med bifall till propositionen 1977/78: 100 samt med avslag på motionen 1977/78: 885 yrkandet 3 i denna del och motionen 1977/78: 1186 yrkandet 1 godkänner vad som förordats i propositionen,
 - b) i fråga om principbeslut avseende den 1 juli 1980 avslår motionen 1977/78: 885 yrkandet 3 i denna del,
 - c) i fråga om fasta tjänster avslår motionen 1977/78: 1186 yrkandet 2,
39. att riksdagen beträffande bidrag till lönekostnad för forskare som deltar i försöksverksamhet med näringslivskontakt för forskare med anledning av propositionen 1977/78: 100 och motionen 1977/78: 569 yrkandet 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
40. att riksdagen beträffande under 39 nämnd försöksverksamhet i övrigt m. m. med avslag på motionen 1977/78: 569 yrkandena 2 och 3, motionen 1977/78: 747, motionen 1977/78: 885 yrkandena 1 och 2 samt motionen 1977/78: 1548 godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
41. att riksdagen beträffande medel till forskningsråden och forskningsrådsnämnden samt Vetenskapsakademien med avslag på motionen 1977/78: 885 i denna del godkänner vad utskottet förordat,
42. att riksdagen beträffande forskning med hybrid-DNA avslår motionerna 1977/78: 1543 och 1977/78: 1552,

övriga frågor

43. att riksdagen godkänner vad som i propositionen 1977/78: 100 förordats om skydd för frivilliga försökspersoner,
44. att riksdagen i övrigt godkänner de riktlinjer för utbildning och forskning som förordats i propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 s. 362—400.

Centrala och regionala myndigheter för högskolan m. m.

2. Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten D 1 (s. 401—402) och hemställer

att riksdagen till *Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 37 237 000 kr.

3. Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m. Regeringen har under punkten D 2 (s. 402—403) föreslagit riksdagen att till Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 3 174 000 kr.

Motionen

1977/78: 881 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) i vad den avser medelsanvändningen under reservationsanslaget till Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m. (yrkandet 1).

Utskottet

Från detta anslag bestrids lönekostnader och expenskostnader m. m. som hänger samman med utredningar inom universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) verksamhetsområde. För nästa budgetår beräknas ytterligare 800 000 kr. för utvärdering av högskolereformen, vilket belopp skall ställas till UHÄ:s förfogande.

I motionen 1977/78: 881 (yrkandet 1) hemställs att medlen för uppföljning av högskolereformen skall ställas till ett från UHÄ fristående organs förfogande. Frågan om vem som skall göra utvärderingen av högskolereformen behandlar utskottet under punkten 1 i detta betänkande. Med erinran om vad utskottet där anfört med anledning av motionen 1977/78: 881 avstyrker utskottet såvitt nu är i fråga yrkandet 1 i denna motion.

Utskottet, som inte funnit anledning till erinran mot medelsberäkningen under förevarande anslag, hemställer

att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 881 yrkandet 1 i vad avser medelsanvändningen under ifrågavarande anslag till *Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 3 174 000 kr.

4. Regionstyrelserna för högskolan. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 3—D 4 (s. 403—405) och hemställer

1. att riksdagen till *Regionstyrelserna för högskolan* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 8 843 000 kr.,
2. att riksdagen till *Utrustningsnämnden för universitet och högskolor* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 5 947 000 kr.

Utbildning och forskning inom högskolan m. m.

5. Utbildning för tekniska yrken. Regeringen har under punkten D 5 (s. 406—412) föreslagit riksdagen att

1. besluta om inrättande av en allmän utbildningslinje benämnd fiskevårdslinjen och omfattande 80 poäng,
2. fastställa planeringsramar i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. till Utbildning för tekniska yrken för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 376 392 000 kr.

Motionerna

1977/78: 297 av Gunnar Olsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om en utbyggnad av den tekniska högskoleutbildningen i Karlstad,

1977/78: 376 av Hilding Johansson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anholder att yrkesteknisk högskoleutbildning startar i Trollhättan höstterminen 1979 med YTH-verkstad och YTH-elkraft för industriell el- och underhållsteknik,

1977/78: 450 av Lennart Bladh m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att universitets- och högskoleämbetet vid kommande planering beaktar utbildningsresurserna i Kristanstad-Hässleholm,

1977/78: 454 av Sten Svensson m. fl. (m, s, c, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av utvidgad yrkesteknisk högskoleutbildning,

1977/78: 568 av Karl-Eric Norrby (c) och Bertil Jonasson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att yrkesteknisk högskoleutbildning bör startas i Karlstad-Hagforsområdet med en ståltekknisk inriktning i enlighet med vad som anförts i motionen,

1977/78: 891 av Rune Carlstein (s) och Gördis Hörnlund (s) såvitt gäller yrkandet att riksdagen i enlighet med vad som anförts i den till näringsutskottet remitterade motionen 1977/78: 890 skall besluta att försöksverksamheten med yrkesteknisk högskola i Borås skall kompletteras med verkstadsteknisk linje (yrkandet 1),

1977/78: 1154 av Lennart Bladh m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en undersökning av utbildningsbehovet och att vid ett visat behov av ökad utbildning denna lokaliseras till södra Sverige,

1977/78: 1157 av Wilhelm Gustafsson m. fl. (fp, c, m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att försöksverksamhet med yrkesteknisk högskola med polymerteknisk (textil-plast-gummi) inriktning startas i Borås,

1977/78: 1175 av Bo Lundgren (m) och Wiggo Komstedt (m) såvitt gäller yrkandena att riksdagen

1. beslutar uttala att en linje inom den yrkestekniska högskolan med inriktning på plastbearbetning lokaliseras till Kristianstad (yrkandet 3),

2. beslutar uttala att en linje inom den yrkestekniska högskolan med inriktning på livsmedelsindustrin enligt vad som i motionen anförs lokaliseras till Kristianstad (yrkandet 4),

3. hos regeringen begär att frågan om förläggning av yrkesteknisk högskoleutbildning till Hässleholm utreds (yrkandet 5),

1977/78: 1191 av Ivan Svanström (c) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att yrkesteknisk högskoleutbildning för träindustri förläggs till Högsby.

Utskottet

Detta anslag avser grundläggande utbildning för tekniska yrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel dels för allmänna utbildningslinjer inom sektorn, dels för studier enligt äldre studieordning. Under anslaget beräknas vidare medel för försöksverksamheten med yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) med undantag av den mot handel och distribution inriktade i Skövde bedrivna försöksverksamheten. Medel för denna är beräknade under sektorsanslaget Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken.

Under anslaget Bidrag till kommunal högskoleutbildning beräknas medel för kommunal högskoleutbildning inom sektorn för utbildning för tekniska yrken. Frågor som rör denna utbildnings dimensionering och innehåll m. m. behandlas under förevarande sektorsanslag.

Sektorn för utbildning för tekniska yrken omfattar inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde innevarande budgetår 22 allmänna utbildningslinjer. I budgetpropositionen lägger regeringen fram förslag om en ny allmän utbildningslinje benämnd fiskevårdslinjen. Linjen, som skall inrättas vid universitetet i Göteborg, skall vara tvåårig och omfatta 80 poäng. Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Regeringen föreslår att riksdagen skall fastställa planeringsramar för sektorn enligt vad föredragande statsrådet förordat. För tekniska sektorn räknar statsrådet med ett antagningstal av sammanlagt 5 300 (bil. 12 s. 375). Däri ingår 16 antagningsplatser vid fiskevårdslinjen i Göteborg. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och föreslår att riksdagen fastställer de förordade planeringsramarna.

Efter beslut våren 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) inleddes försöksverksamhet med YTH hösten 1975. Försöksverksamheten bedrivs nu på 12 orter. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) framhåller i sin anslagsframställning att behovet av YTH inom andra

yrkesområden än de nu prövade är påtagligt. Någon ny utbildningslinje bör emellertid enligt UHÄ:s mening inte starta hösten 1978. I budgetpropositionen har medel beräknats för försöksverksamhet med YTH i samma omfattning som innevarande budgetår.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i fråga om YTH och föreslår att under ifrågavarande anslagsrubrik anvisas medel i enlighet med förslaget i budgetpropositionen.

I ett antal motioner har förts fram förslag om utökning av YTH-utbildningen med vissa nya linjer och till vissa nya orter. Föredragande statsrådet räknar med att UHÄ:s arbete med såväl utvärdering av YTH-verksamheten som planeringen av nya utbildningsinriktningar inom denna skall bedrivas i en sådan takt att det skall vara möjligt att i budgetpropositionen för budgetåret 1979/80 behandla frågan. Utskottet förutsätter att denna tidplan kommer att hållas. Utskottet är därför inte berett att nu förorda ytterligare försöksverksamhet. Utskottet föreslår alltså att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1977/78: 376, 1977/78: 450 såvitt nu är i fråga, 1977/78: 454, 1977/78: 568, 1977/78: 891 yrkandet 1, 1977/78: 1157, 1977/78: 1175 yrkandena 3, 4 och 5 samt 1977/78: 1191.

I enlighet med beslut vid 1975/76 års riksmöte startade vårterminen 1977 hälso- och miljövårdslinjen som en treårig allmän utbildningslinje vid universitetet i Umeå. Intagning sker två gånger om året. Antalet antagningsplatser är enligt planeringsramen 60. Utskottet anser det för tidigt att begära förnyad undersökning av utbildningsbehovet. Utskottet avstyrker därför motionen 1977/78: 1154, i vilken begärs en undersökning av utbildningsbehovet och att vid ett visat behov av ökad utbildning denna lokaliseras till södra Sverige.

Utbildningen inom högskolan spelar en viktig roll för den regionala utvecklingen påpekas i motionen 1977/78: 297. I motionen yrkas att riksdagen skall begära en utredning om utbyggnad av den tekniska högskoleutbildningen i Karlstad. Det ankommer i första hand på de lokala högskolestyrelserna och regionstyrelserna att föreslå åtgärder för en sådan utbyggnad av högskoleutbildningen att kapaciteten i möjligaste mån svarar mot samhällets behov av utbildade och de studerandes efterfrågan på utbildning. I vilken omfattning i motionen 1977/78: 297 angivna enstaka kurser och lokala linjer bör anordnas i Karlstad bör kunna bedömas av högskolestyrelsen i Karlstad och regionstyrelsen. Utskottet anser alltså att motionen 1977/78: 297 bör avslås av riksdagen.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100 beslutar om inrättande av en allmän utbildningslinje benämnd fiskevårdslinjen och omfattande 80 poäng,

2. att riksdagen fastställer planeringsramar för sektorn för utbildning för tekniska yrken i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
3. att riksdagen till *Utbildning för tekniska yrken* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 376 392 000 kr.,
4. att riksdagen beträffande framtida utbyggnaden av yrkesteknisk högskoleutbildning avslår motionerna 1977/78: 376, 1977/78: 450 i denna del, 1977/78: 454, 1977/78: 568, 1977/78: 891 yrkandet 1, 1977/78: 1157, 1977/78: 1175, yrkandena 3, 4 och 5 samt 1977/78: 1191,
5. att riksdagen beträffande utredning om anordnande av hälso- och miljövårdslinjen på ytterligare ort avslår motionen 1977/78: 1154,
6. att riksdagen beträffande teknisk högskoleutbildning i Karlstad avslår motionen 1977/78: 297.

6. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken. Regeringen har under punkten D 6 (s. 413—420) föreslagit riksdagen att

1. besluta om inrättande av en allmän utbildningslinje benämnd linjen för kost och näringsekonomi och omfattande 100 poäng,
2. bemyndiga regeringen att besluta om lokalisering av linjen för kost och näringsekonomi,
3. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,
4. till *Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken* för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 181 170 000 kr.

Motionen

1977/78: 1566 av Alf Wennerfors (m) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att utbildning av internatföreståndare inrättas vid universiteten i Stockholm, Göteborg och Umeå.

Utskottet

Detta anslag avser grundläggande utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel dels för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinje, dels för studier enligt äldre studicordning. Under anslaget beräknas vidare medel för bidrag till Handelshögskolan i Stockholm och Svenska diakonsällskapets sociala utbildningsverksamhet samt yrkesteknisk högskoleutbildning i Skövde.

Under anslaget Bidrag till kommunal högskoleutbildning beräknas medel för kommunal högskoleutbildning inom sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken. Frågor som rör denna

utbildnings dimensionering och innehåll m. m. behandlas under förevarande sektorsanslag.

Sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken omfattar inom utbildningsdepartementets område innevarande budgetår 18 allmänna utbildningslinjer och en påbyggnadslinje. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har efter särskild utredning i skrivelse till regeringen i oktober 1977 redovisat förslag till en sammanhållen studiegång för ekonomiföreståndare, internatföreståndare och dietister. Den nya utbildningslinjen föreslås omfatta 100 poäng och få benämningen linjen för kost och näringsekonomi. Dessutom föreslås två påbyggnadslinjer om 20 poäng. UHÄ föreslår att utbildningen får statligt huvudmannaskap och förläggs till universiteten i Uppsala, Göteborg och Umeå samt att antagningskapaciteten för budgetåret 1978/79 blir sammanlagt 152 platser. Ekonomiföreståndar- och internatföreståndarlinjerna föreslås bli avvecklade med början den 1 juli 1978.

Föredragande statsrådet tillstyrker UHÄ:s förslag i vad gäller linjens uppbyggnad och dimensionering. I fråga om lokalisering anser statsrådet att det bör utredas om utbildningen, inom ramen för det antagningstal och de resurser som förordats, kan förläggas även till universitetet i Stockholm.

Utskottet tillstyrker att en linje för kost och näringsekonomi med föreslagen uppbyggnad inrättas den 1 juli 1978 och att utbildningen på internatföreståndar- och ekonomiföreståndarlinjerna avvecklas med början läsåret 1978/79. Därmed har utskottet även avstyrkt motionen 1977/78: 1566 om internatföreståndarutbildning på vissa orter.

Enligt UHÄ:s utredning innebär en uppdelning av 152 intagningsplatser på fler än tre utbildningsorter en splittring av resurserna och minskade möjligheter att tillgodose behovet av utvecklingsarbete och forskningsanknytning inom ämnesområdet. Enligt vad utskottet erfarit har UHÄ anmodat universitetet i Stockholm att bedöma om universitetet läsåret 1978/79 kan anordna ifrågavarande utbildning med en antagning av 12 studerande såväl höst- som vårtermin läsåret 1978/79. Universitetets styrelse har den 6 april 1978 meddelat att den inte bedömer detta vara möjligt. Styrelsen föreslår en utredning med uppdrag att undersöka om linjen kan förläggas till universitetet i Stockholm läsåret 1979/80.

Utskottet har inte något att erinra mot att linjen för kost och näringsekonomi anordnas i Stockholm om den totala intagningskapaciteten för linjen budgetåret 1979/80 eller senare skall ökas och förutsättningar i övrigt finns för lokalisering av ifrågavarande utbildning till ytterligare en ort. Linjen för kost och näringsekonomi bör alltså enligt utskottets uppfattning inrättas den 1 juli 1978 vid universiteten i Uppsala, Göteborg och Umeå i enlighet med UHÄ:s förslag med en sammanlagd antagningskapacitet av 152 platser.

Regeringen föreslår att riksdagen skall fastställa planeringsramar för sektorn enligt vad föredragande statsrådet förorddat. För administrativa, ekonomiska och sociala sektorn räknar statsrådet med ett antagnings-tal av sammanlagt 9 700 (bil. 12, s. 375). Utskottet tillstyrker regeringens förslag och föreslår att riksdagen fastställer de förordade planerings-ramarna.

Regeringens förslag i övrigt under förevarande anslagsrubrik föran-leder ingen erinran från utskottets sida.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100 beslutar om inrättande av en allmän utbild-ningslinje benämnd linjen för kost och näringsekonomi och omfattande 100 poäng,
2. att riksdagen beträffande lokalisering av linjen för kost och näringsekonomi med anledning av propositionen 1977/78: 100 godkänner vad utskottet förordat,
3. att riksdagen fastställer planeringsramar för sektorn för utbild-ning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken i enlig-het med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
4. att riksdagen till *Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reserva-tionsanslag av 181 170 000 kr.,
5. att riksdagen beträffande internatföreståndarutbildning avslår motionen 1977/78: 1566.

7. Utbildning för vårdyrken. Regeringen har under punkten D 7 (s. 420—430) föreslagit riksdagen att

1. besluta om inrättande av utbildning i psykoterapi som en påbygg-nadslinje omfattande 90 poäng inom sektorn för utbildning för vård-yrken,
2. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,
3. till *Utbildning för vårdyrken* för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 250 700 000 kr.

Motionerna

1977/78: 570 av Per-Olof Strindberg (m) vari yrkas att riksdagen be-slutar att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en ut-redning om fullständig läkarutbildning m. m. vid universitetet i Lin-köping,

1977/78: 1173 av Axel Kristiansson m. fl. (c, s, m, fp) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för att grund- och påbygg-nadsutbildning för sjuk-sköterskor förläggas till Halmstad,

1977/78: 1397 av Ove Karlsson m. fl. (s) vari — med hänvisning till

vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1977/78: 1396 — yrkas att riksdagen uttalar att den utlovade psykoterapiutbildningen snarast kommer till stånd.

1977/78: 1549 av Ella Johnsson m. fl. (c, s, m; fp) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att grund- och påbyggnadsutbildning av sjuksköterskor i enlighet med motionen förläggs till Halmstad,

1977/78: 1556 av Hans Nyhage m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande möjligheterna att tillskapa fler praktikplatser inom sjuksköterskeutbildningen,

1977/78: 1698 av Olle Eriksson (c) och Karl-Eric Norrby (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anholder om utredning av hur behovet av idrottsmedicinsk forskning och undervisning i idrottsmedicin under läkarnas grund- och vidareutbildning bör tillgodoses.

Utskottet

Detta anslag avser grundläggande utbildning för vårdyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel dels för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom sektorn, dels för studier enligt äldre studieordning. Vidare beräknas medel för blandad medicinsk och farmaceutisk-kemisk utbildning som ges i form av linjeanknuten kurs.

Under anslaget Bidrag till kommunal högskoleutbildning beräknas medel för kommunal högskoleutbildning inom sektorn för utbildning för vårdyrken. Frågor som rör denna utbildnings dimensionering och innehåll m. m. behandlas under förevarande sektorsanslag.

Sektorn för utbildning för vårdyrken omfattar inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde innevarande budgetår 15 allmänna utbildningslinjer och fyra påbyggnadslinjer. I budgetpropositionen lägger regeringen fram förslag om en ny påbyggnadslinje benämnd utbildning i psykoterapi. Psykoterapiutbildningen skall ske i två steg med mellanliggande yrkesverksamhet. Det första steget skall omfatta 30 poäng och det andra 60 poäng. Utskottet tillstyrker regeringens förslag. Yrkandet i motionen 1977/78: 1397 om att psykoterapiutbildningen snarast skall komma till stånd blir således tillgodosett och kan avslås av riksdagen.

Regeringen föreslår att riksdagen skall fastställa planeringsramar för sektorn enligt vad föredragande statsrådet förordat. För vårdsektorn räknar statsrådet med ett antagningstal av sammanlagt 12 400 (bil. 12 s. 375). Däri ingår 24 platser i Stockholm för studerande på steg 1 i den nya psykoterapiutbildningen och 24 platser sammanlagt i Umeå för steg 1 och steg 2. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och föreslår att riksdagen dels fastställer de förordade planeringsramarna, dels till Utbildning för vårdyrken för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 250 700 000 kr.

Utbildningsutskottet behandlade våren 1976 (UbU 1975/76: 27, rskr 1975/76: 331) ett stort antal motioner om vårdyrkesutbildning. Dessa berörde bl. a. en för vissa vårdyrkesutbildningar gemensam basutbildning, möjligheten till utbildningar med etappavgång och återkommande utbildning, vårdyrkesutbildningarnas forskningsanknytning samt den på vissa områden besvärande praktiksituationen. Utskottet ansåg det betydelsefullt att få dessa frågor belysta och övervägda. Med de förändringar som sker inom socialvård, hälsovård och sjukvård följer enligt utskottets uttalade mening också ett behov av motsvarande utveckling inom vårdutbildningen.

År 1977 tillkallades en särskild kommitté, som antog namnet VÅRD 77 (U 1977: 06). Den fick i uppdrag dels att föreslå kortsiktiga åtgärder för att underlätta praktiksituationen inom den studieorganisation som trädde i kraft den 1 juli 1977, dels att lägga fram mera långsiktiga förslag om ny studieorganisation för vissa vårdutbildningar inom högskolan. Kommittén beräknas slutföra sitt arbete under år 1978.

I sitt första betänkande (SOU 1977: 15) Praktikfrågor — åtgärder i ett kort perspektiv lämnar VÅRD 77 förslag som kan genomföras snabbt inom den nuvarande studieorganisationen och inom ramen för gällande utbildningsmål. Kommittén räknar därutöver med att många av problemen i utbildningsplaneringen kan lösas genom att viktiga beslut om utbildningens uppläggning, bl. a. praktiken, numera kan fattas lokalt. Kommittén föreslår bl. a. att de lokala organen skall få rätt att göra sådana begränsade avsteg från utbildningsplanernas praktikkrav som krävs för att utbildningen skall kunna genomföras och anpassas till de sjukvårds- och socialvårdsresurser som står till buds. Vidare föreslås att utbildningsplanerna skall få sådana tillägg att de lokala myndigheterna kan förskjuta olika moment mellan kurser. Kommittén lämnar detaljerade förslag till förändringar av enskilda utbildningsplaner och förslag till viss utökning av redan påbörjad försöksverksamhet med förändrat praktiskt utbildningsinnehåll i vissa vårdutbildningar. Kommittén föreslår också en ändring av högskoleförordningen i syfte att vårdyrkesstuderande i stället för praktik skall få tillgodoräkna sig yrkeserfarenhet i vissa fall.

Regeringen har funnit att förslagen från VÅRD 77 kan tillgodoses inom ramen för gällande bestämmelser. Den 16 mars 1978 uppdrog regeringen åt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och skolöverstyrelsen (SÖ) att inom nuvarande kostnadsramar vidta åtgärder i allt väsentligt enligt de förslag som lagts fram i utredningens betänkande.

I motionen 1977/78: 1556 tas upp problemet med att utbildningskapaciteten inom sjuksköterskeutbildningen inte utnyttjas fullt ut, bl. a. till följd av bristen på praktikplatser. Motionärerna föreslår att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som anförts i motionen i fråga om möjligheter att tillskapa flera praktikplatser.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att åtgärder måste vidtas så att utbildningskapaciteten inom sjuksköterskeutbildningen blir bättre utnyttjad. Så har också skett genom regeringens uppdrag till UHÄ och SÖ att vidta åtgärder enligt VARD 77:s förslag. Något tillkännagivande i frågan från riksdagens sida behövs alltså inte, varför motionen 1977/78: 1556 bör avslås av riksdagen.

I syfte att bättre utnyttja utbildningskapaciteten inom sjuksköterskeutbildningen ämnar regeringen enligt budgetpropositionen (bil. 12 s. 429) bemyndiga SÖ att i samråd med UHÄ överlåta på regionstyrelserna att i samverkan med SÖ och berörda landstingskommuner planera och genomföra sjuksköterskeutbildningen. Utskottet motsätter sig inte att försök med sådan verksamhet genomförs. Utskottet förutsätter att försöket inte förhindrar eller fördröjer överförande av eventuellt outnyttjade utbildningsplatser från en region till en annan.

I två motioner, 1977/78: 1173 och 1977/78: 1549, framförs yrkanden om sjuksköterskeutbildning i Halmstad. Motionärerna erinrar om att Hallands läns landsting och Kronobergs läns landsting gemensamt driver sjuksköterskeutbildning vid Kronobergs-Hallands sjuksköterskeskola i Växjö. De två landstingen har emellertid beslutat avveckla samarbetet med början den 1 juli 1978. Som en följd härav önskar Hallands läns landsting anordna egen sjuksköterskeutbildning.

Utskottet vill först erinra om att på riksdagen ankommer att fastställa planeringsramar för högskoleutbildning. För den kommunala högskoleutbildningen inom vårdssektorn föreslår regeringen två planeringsramar, varav den ena avser sjuksköterskeutbildningen i sin helhet i landet. I budgetpropositionen erinrar föredragande statsrådet om att i vad gäller den kommunala högskoleutbildningen har SÖ "att efter samråd med UHÄ besluta om lokalisering och antagningskapacitet och har därvid möjlighet att företa omDispositioner mellan kommuner i de fall förutsättningarna för planeringsarbetet ändras. För att på bästa sätt utnyttja befintliga resurser för sjuksköterskeutbildning bör man ta till vara de möjligheter som finns att förlägga utbildningen inom en kommun eller landstingskommun till mer än en skolenhet" (s. 374). Utskottet har nyss förklarat sig inte ha något att erinra mot att på regionstyrelserna överlåtes att planera och genomföra utbildningen i syfte att utbildningskapaciteten skall bli bättre utnyttjad.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionerna 1977/78: 1173 och 1977/78: 1549 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. I sammanhanget kan nämnas att SÖ i skrivelse till regeringen den 31 mars 1978 begärt bemyndigande att få omfördela eventuellt övertaliga platser inom vidareutbildningen av sjuksköterskor till sjuksköterskelinjen. Inom en på detta vis ökad kapacitet för sjuksköterskelinjen aktualiserar SÖ nylokalisering till Halmstad.

Universitetet i Linköping har föreslagit en utredning om fullständig

läkarutbildning i Linköping. I dag får de läkarstuderande gå de två prekliniska åren i Uppsala. Med en fullständig läkarutbildning i Linköping skulle man, anser universitetet, bl. a. nå den effekten att tillgången på lärare i prekliniska ämnen ökade. Detta skulle i sin tur underlätta rekryteringen av lärare till annan vårdutbildning på orten och vara till fördel vid nyetablering av sjukgymnastlinjen och vårdlärlarlinjen där.

UHÄ anför i sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79 att det är angeläget med en översyn i vilken man tar ett samlat grepp på vårdyrkesutbildningarna i Linköping. Syftet bör vara att bygga upp en annorlunda bas för flera samverkande vårdutbildningar. UHÄ behandlar också frågan om ett enhetligt huvudmannaskap och om möjligheten att anknyta vårdutbildningarna till den kommande temaorienterade forskningsorganisationen i Linköping.

Föredragande statsrådet finner förslagen från Linköping och UHÄ intressanta men är inte nu beredd att aktualisera något utredningsuppdrag. Ökad klarhet bör först bringas i vissa frågor, t. ex. frågan om huvudmannaskapet samt de frågor som berörs av lärartjänstutredningen (U 1977: 04) och VÅRD 77.

Enligt motionen 1977/78: 570 är de ännu olösta huvudmannaskapsfrågorna och de pågående utredningarna inte något hinder för den av universitetet och UHÄ begärda utredningen. Motionären hemställer att riksdagen skall ge regeringen till känna att en sådan utredning snarast bör sättas i gång och att utredningsarbetet bör ske i nära samråd med universitetet i Linköping.

VÅRD 77 skall enligt sina direktiv överväga om, och i vilka delar, det är möjligt och lämpligt att samordna studierna mellan korta och långa vårdutbildningar. I detta sammanhang överväger utredningen, enligt vad utskottet erfarit, att föreslå regeringen att uppdra åt UHÄ att göra en översyn av vårdutbildningarna i Linköping i stort sett i enlighet med UHÄ:s förslag. I avvaktan härpå och på det ytterligare underlag som eventuellt kan behövas för ett ställningstagande till frågan om den av universitetet i Linköping, UHÄ och motionären begärda utredningen föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 570.

En utredning om hur man bäst skall tillgodose behov av idrottsmedicinsk forskning och idrottsmedicinsk undervisning i läkares grund- och vidareutbildning begärs i motionen 1977/78: 1698.

Under innevarande riksmöte har riksdagen i enlighet med förslag av socialutskottet avslagit ett motionsyrkande om idrottsmedicinsk specialitet för läkare (mot. 1976/77: 1315, SoU 1977/78: 4). Socialutskottet hänvisar till att UHÄ planerar en översyn av läkarutbildningen, i vilken behovet av idrottsmedicinska moment i läkarutbildningen skall prövas, samt till att frågan om inrättande av specialitet för läkare i idrottsmedicin kan förutsättas komma att behandlas inom ramen för den översyn av bestämmelserna om krav för allmän- och specialistkompetens som

pågår inom nämnden för läkares vidareutbildning (NLV). År 1977 av-
slog riksdagen enligt utbildningsutskottets förslag ett motionsyrkande
om utredning om bl. a. idrottsmedicinsk forskning. Utskottet uttalade
att resurser för sådan forskning redan finns inom medicinsk fakultet
(UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246). Till detta kan läggas att medi-
cinska forskningsrådet fördelar medel till medicinsk forskning och därvid
har att prioritera mellan olika angelägna ändamål. Med hänvisning till
det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78:
1698.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen i enlighet med vad som förordas i propositionen
1977/78: 100 beslutar om inrättande av utbildning i psyko-
terapi som en påbyggnadslinje omfattande 90 poäng inom
sektorn för utbildning för vårdyrken,
2. att riksdagen beträffande uttalande om att psykoterapiutbild-
ning snarast bör komma till stånd avslår motionen 1977/
78: 1397,
3. att riksdagen fastställer planeringsramar för sektorn för utbild-
ning för vårdyrken i enlighet med vad som förordats i propo-
sitionen 1977/78: 100,
4. att riksdagen till *Utbildning för vårdyrken* för budgetåret
1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 250 700 000 kr.,
5. att riksdagen beträffande praktikplatser för sjuksköterskeut-
bildningen avslår motionen 1977/78: 1556,
6. att riksdagen beträffande uttalande om lokalisering av sjuk-
sköterskeutbildning till Halmstad avslår motionerna 1977/78:
1173 och 1977/78: 1549,
7. att riksdagen beträffande utredning om fullständig läkarutbild-
ning i Linköping avslår motionen 1977/78: 570,
8. att riksdagen beträffande utredning om idrottsmedicinsk forsk-
ning och utbildning avslår motionen 1977/78: 1698.

8. Utbildning för undervisningsyrken. Regeringen har under punkten D 8 (s. 431—456) föreslagit riksdagen att

1. besluta om inrättande av en påbyggnadslinje benämnd lärarlinjen
för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel och omfattande 20 poäng,
2. bemyndiga regeringen att besluta om lokalisering av vårdlärar-
linjen enligt vad som förordats i propositionen,
3. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,
4. till *Utbildning för undervisningsyrken* för budgetåret 1978/79 an-
visa ett reservationsanslag av 426 165 000 kr.

Motionerna

1977/78: 337 av Gunnar Olsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen

hos regeringen begär förslag om att vårdlärarutbildning snarast placeras i Karlstad och anknys till utbildningen vid högskolan där,

1977/78: 377 av Gunnar Olsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen kommer med förslag om att vidareutbilda sjukgymnaster som skall kunna överta en del av den undervisning som i dag bedrivs av läkarlärare,

1977/78: 378 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandet att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att påtagligt förbättra prognosinstrumenten för arbetskraftsbehovet i vad gäller utbildningsyrkena inom högskoleområdet liksom resurserna för yrkesvägledning (yrkandet 2),

1977/78: 450 av Lennart Bladh m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att universitets- och högskoleämbetet vid kommande planering beaktar utbildningsresurserna i Kristianstad-Hässleholm,

1977/78: 755 av Ingrid Sundberg m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen bemyndigar regeringen att, inom ramen för anslagen Kostnader för viss övertalig lärarpersonal vid högskolor och Utbildning för undervisningsyrken, under läsåret 1978/79 efter ansökan medge sådan lärarutbildning som helt eller huvudsakligen kan anordnas med utnyttjande av övertaliga lärarutbildare,

1977/78: 758 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78: 100 i berörda avseenden beslutar uttala

1. att under budgetåret 1978/79 bör 225 lärare för förskolläro- och fritidspedagogutbildningen utbildas, vartill medel anvisas efter framställning från regeringen (yrkandet 1),

2. att anslaget under D 8 i bilaga 12 höjs med 9 000 000 kr. för att bereda plats för ytterligare 1 000 studerande vid fritidspedagoglinjerna och förskollärolinjerna (yrkandet 2),

3. att utbildningstiden för förskollärare och fritidspedagoger skall vara fyra år, med varvad teori och praktik i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkandet 3),

4. att kommunerna bör vara skyldiga att tillse att personalen erhåller möjlighet till årlig fortbildning på 30 timmar och att statsbidrag bör utgå till denna verksamhet och hos regeringen hemställer om förslag därom (yrkandet 4),

5. att de som har anställning inom utbildningsyrkena men saknar formell kompetens bör ges möjlighet att genomgå utbildningen och att för denna kategori ersättning skall utgå motsvarande full lön under utbildningstiden (yrkandet 5),

1977/78: 891 av Rune Carlstein (s) och Gördis Hörnlund (s) såvitt gäl-

ler yrkandet att riksdagen i enlighet med vad som anförts i den till näringsutskottet remitterade motionen 1977/78: 890 skall uttala att förskolläro- och fritidspedagogutbildningen i Borås bör utökas (yrkandet 2),

1977/78: 1160 av Helge Hagberg m. fl. (s, c, m, fp) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna att den önskar att åtgärder snarast vidtages för att bibehålla vårdläroarutbildningen i Örebro,

1977/78: 1161 av Evert Hedberg m. fl. (s, c, m, fp) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att reguljär fritidspedagogutbildning bör förläggas till Halmstad som ersättning för nuvarande bristyrkesutbildning,

1977/78: 1175 av Bo Lundgren (m) och Wiggo Komstedt (m) såvitt gäller yrkandena att riksdagen

1. beslutar uttala att intagningen till lågstadieläroarutbildning vid högskolan i Kristianstad återupptas (yrkandet 1),

2. beslutar uttala sig för förändringar avseende intagningen till förskolläroarutbildning och fritidspedagogutbildning i enlighet med vad som i motionen anföras (yrkandet 2),

1977/78: 1179 av Christer Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar medge inrättande av vårdläroarutbildning i Linköping från höstterminen 1978,

1977/78: 1184 av Christina Rogestam m. fl. (c, m, fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att anvisa 100 000 kr. för att möjliggöra för universitetet i Göteborg att till Karlstad och Skövde försöksvis lokalisera 24 av utbildningsplatserna på vårdläroarlinjen vid universitetet,

1977/78: 1541 av Ylva Annerstedt (fp) och Karl-Erik Strömberg (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lösning av problemen med studie- och yrkesvägledning inom undervisningssektorn,

1977/78: 1721 av Hans Jönsson (s) och Margit Sandéhn (s) såvitt gäller yrkandet att riksdagen beslutar att den fria resursen för forsknings- och utvecklingsarbete i skolan under budgetåret 1978/79 bibehålls med samma storlek som under innevarande budgetår (yrkandet 1).

Utskottet

Detta anslag avser grundläggande utbildning för undervisningsyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel dels för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinje inom sektorn, dels för vissa kurser samt för studier enligt äldre studieordning.

Under anslaget Bidrag till kommunal högskoleutbildning beräknas medel för kommunal högskoleutbildning inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken. Frågor som rör denna utbildnings dimensionering och innehåll m. m. behandlas under förevarande sektorsanslag.

Sektorn för utbildning för undervisningsyrken omfattar innevarande budgetår 20 allmänna utbildningslinjer och en påbyggnadslinje.

Frågor om *dimensioneringen av lärarutbildningen* skall enligt propositionen behandlas av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), vissa andra myndigheter och Svenska kommunförbundet. Utskottet, som tidigare i betänkandena 1975: 10 och 1975/76: 26 behandlat olika dimensioneringsfrågor, vill med anledning av det uppdrag som nu skall lämnas till myndigheterna anföra följande.

Under de två senaste decennierna har fortlöpande utförts beräkningar av behov av och tillgång på lärare i framtiden. Allteftersom det blivit möjligt att bedöma utfallet av prognoserna har det regelmässigt visat sig att lärarbehovet underskattats. Med utgångspunkt i statistiskt material från år 1972 redovisade exempelvis skolöverstyrelsen (SÖ) i början av 1970-talet (jfr prop. 1975: 1 bil. 10 s. 375) ett prognostiserat överskott — vid en förutsatt intagning av 160 studerande på lågstadielärlinje och 540 studerande på mellanstadielärlinje fr. o. m. läsåret 1975/76 — för t. ex. läsåret 1977/78 motsvarande 4 700 lågstadielärartjänster och för läsåret 1978/79 motsvarande 400—1 700 mellanstadielärartjänster. Enligt uppgifter från arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) möter nu i stället en ökande lärarbrist i vad gäller låg- och mellanstadielärare. När det gäller tjänstgöring under minst hel termin tillsatte arbetsförmedlingarna läsåret 1977/78 med icke behöriga lärare 13 % av lågstadielärarplatserna och 16 % av mellanstadielärarplatserna. Enligt AMS finns därjämte i hela landet stora svårigheter att tillgodose behovet av behöriga klasslärarvikarier för kortare tid än en termin. Förklaringarna till att behovs- och tillgångsberäkningarna inte stämmer med den verkliga utvecklingen är flera.

Vid all bedömning av lärarutbildningsbehovet är det en huvudfråga om man skall sträva efter en strikt överensstämmelse mellan arbetsmarknadsbehovet inom skolan och utbildningskapaciteten eller om lärarutbildningslinjerna skall vara dimensionerade för en bredare arbetsmarknad än skolområdet. Erfarenhetsmässigt vet man att många med lärarutbildning söker sig till andra samhällssektorer än skolan. Enligt AMS analys av arbetskraftsundersökningen år 1977 har ca 18 800 lärarutbildade personer tjänst inom yrken som gränsar till läraryrkena eller som avser kulturområdet i övrigt.

Ett prognosarbete i vad gäller skolans behov bygger i vissa delar på kända faktorer, t. ex. årskullarnas storlek och de i tjänst varande lärarnas pensionsavgång, och i andra delar på faktorer som är mycket komplicerade och svårare att bedöma. De bedömningar, varpå nuvarande dimensioneringsbeslut vilar beträffande t. ex. klasslärare, bygger på förutsättningen att 90 % av de nyexaminerade klasslärarna går till läraryrket. Andra svårbedömda faktorer är kvarvarofrekvens i yrket

hos olika grupper av lärare samt lärares benägenhet att utnyttja sin rätt till partiell tjänstledighet. Alternativa beräkningar visar att redan mycket små förändringar i antagandena ger betydande utslag i slutresultat. En i sammanhanget inte oväsentlig faktor är vidare att examinationstalen på t. ex. låg- och mellanstadielärlinjerna ofta ligger avsevärt under intagningstalen, vilket inte alltid beaktas i prognosarbetet.

Lärares s. k. lokala bundenhet stiger i takt med att antalet familjer där båda makarna förvärvsarbetar ökar.

Enligt AMS föreligger på lärararbetsmarknaden allmänt sett en brist-situation i dag. Således tillsatte arbetsförmedlingarna läsåret 1977/78 ca 9 500 lärarplatser avseende tjänstgöring under minst en termin med icke behöriga lärare. Härtill kommer den nämnda svårigheten att erhålla behöriga lärarvikarier för kortare tid än en termin. Bristsituationen kännetecknas emellertid av regionala avvikelser. Tillgången på behöriga lärare läsåret 1977/78 är enligt AMS exempelvis bäst i Västerbottens län medan bristen på behöriga lärare i förhållande till lärararbetsmarknaden är störst i Stockholms län.

I likhet med annan högskoleutbildning bör lärarutbildningen dimensioneras utifrån principen att såväl individernas som arbetslivets behov skall beaktas vid utbildningsplaneringen. Vid de kommande bedömningarna av lärarutbildningsbehovet måste man i ökad utsträckning ta hänsyn till lärarnas yrkesbenägenhet och beteende i övrigt på arbetsmarknaden.

I motionen 1977/78: 378 (yrkandet 2) begärs åtgärder för att förbättra *prognosinstrumenten* för arbetskraftsbehovet inom utbildningsyrkena m. m.

Regeringen har tillkallat en särskild utredning rörande studiedokumentation och statistik för högskolan (STUDOK). De nya formerna för den kvantitativa planeringen av högskolan medför behov av nya typer av planeringsunderlag och nya former av samarbete mellan centrala och lokala myndigheter för att producera dessa uppgifter. Utredningen har år 1977 fått tilläggsdirektiv enligt vilka utredningen bör beakta även utbildningsmyndigheternas behov av uppgifter om arbetslivets efterfrågan på personer med olika slag av högskoleutbildning. Med utgångspunkt i STUDOK:s arbete bör det vara möjligt att anpassa prognosverksamheten till den nya högskoleorganisationens förutsättningar. När resultatet av STUDOK:s arbete föreligger bör det enligt utskottets mening prövas om ytterligare utredningsarbete är befogat för att förbättra prognosverksamheten. Med det anförda föreslår utskottet att motionen 1977/78: 378 yrkandet 2 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

I samband med den reformering av klass- och ämneslärarutbildningen som inleddes år 1968 (prop. 1967: 4, SU 1967: 51, rskr 1967: 143) tillkom organisationen med skolenheter för *försöks- och demonstrationsverk-*

samhet (FoD-verksamhet). Efter förslag från en arbetsgrupp inom SÖ beslöt riksdagen (prop. 1975: 1 bil. 10, UbU 1975: 10, rskr 1975: 104) bl. a. att FoD-resursen, som då bestod enbart av fasta tjänster, skulle delas upp i en fast och en fri del.

Regeringen har föreslagit att FoD-verksamheten i dess nuvarande form skall upphöra. Utskottet har i betänkandet 1977/78: 21 (s. 32) tillstyrkt förslag i propositionen 1977/78: 85 beträffande avveckling av de särskilda tjänsterna för FoD-verksamheten. I propositionen 1977/78: 100 har föreslagits att den fria resursen för FoD-verksamhet om 2 750 000 kr., som innevarande budgetår finns upptagen under förevärande anslag, inte längre skall anvisas.

I motionen 1977/78: 1721 (yrkandet 1) hävdas att det är nödvändigt att behålla den fria resursen för FoD-verksamhet tills ställning tagits till de förslag till nya former för organisation och finansiering av lärarutbildningens försöksverksamhet som arbetsgruppen för utvärdering av FoD-verksamheten (UTFOD) och lärarutbildningsutredningen förväntas lägga fram. All lärarutbildning måste enligt motionärerna vara forsknings- och försöksanknuten.

UTFOD har numera överlämnat sin slutrapport. Enligt UTFOD bör forskningsanknytningen inom sektorn för undervisningsyrken inriktas mot tillämplad metodforskning, utvecklingsarbete samt försöksverksamhet inom skolans och barnomsorgens områden. UTFOD räknar med att vissa kostnader för en så utbyggd forsknings- och försöksanknuten lärarutbildning skall bestridas från anslaget Forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning och att högskola och skolstyrelse på högskoleort skall avsätta vissa medel för en gemensamt bedriven försöksverksamhet.

Enligt riksdagens nyssnämnda beslut år 1967 är ett av huvudmålen för lärarutbildningen att hos lärarna grundlägga vilja och förmåga till ständig förbättring av skolans verksamhet samt att ge dem goda förutsättningar att följa det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet. Detta mål för lärarutbildningen ligger fast. Ingår inte kunskap om försöksverksamhet och utvecklingsarbete i de blivande lärarnas grundutbildning har de under sin yrkesverksamma tid betydligt mindre möjligheter att på ett effektivt och riktigt sätt genomföra åtgärder i riktning mot förnyelse och förbättring av arbetet i skolan. Högskolestyrelserna har liksom hittills möjlighet att i sina anslagsframställningar begära medel för pedagogiskt utvecklingsarbete. Därigenom skapas möjlighet för högskolestyrelserna att avsätta medel för en försöksanknuten lärarutbildning. Det nya anslagssystemet för högskolan medger en betydande frihet att organisera utbildningen så att olika behov kan tillgodoses.

Med det anförda anser utskottet att motionen 1977/78: 1721 yrkandet 1 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Frågor om utnyttjande av s. k. *övertaliga lärarutbildare* vid förutvarande lärarhögskolor tas upp i motionerna 1977/78: 755 och 1977/78: 1541. Enligt den förstnämnda motionen bör de övertaliga lärarutbildarna i stället för att tjänstgöra i skolväsendet användas för ökning av utbildningskapaciteten på lärarutbildningslinjerna och enligt den sistnämnda motionen bör de kunna utnyttjas som studie- och yrkesvägledare inom sektorn för undervisningsyrken.

Enligt uppgift från UHÄ sysselsätts redan nu vissa övertaliga lärarutbildare som studie- och yrkesvägledare. Vad gäller förslaget om lärarutbildningsuppgifter för övertaliga lärare har utskottet erfarit att övertaligheten är ojämnt fördelad på orter och ämnen. Vid vissa högskolor är den koncentrerad till matematik och naturvetenskapliga ämnen och vid andra högskolor ligger den på helt andra ämnen. Övertaliga lärarutbildare inom endast vissa ämnesområden kan inte ge underlag för en ökning av antagningen på klasslärarlinjerna eftersom det för denna utbildning krävs lärarkrafter inom alla på linjen förekommande ämnen. När det gäller utbildning på ämneslärarlinjen i t. ex. matematik och naturvetenskapliga ämnen är läget det att det f. n. är brist på sökande i sådana ämnen. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1977/78: 755.

Då sektorn för utbildning för undervisningsyrken ännu inte har samma studie- och yrkesvägledningsresurser som övriga fyra utbildningssektorer, utgår utskottet från att förslag till lösning av denna studie- och yrkesvägledningsfråga läggs fram av UHÄ. Motionen 1977/78: 1541 bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

För budgetåret 1978/79 föreslås 4 776 antagningsplatser för *förskollärarutbildning*, vilket jämfört med innevarande budgetår innebär en ökning med 72 platser på denna utbildningslinje. Eftersom det i storstadsregionerna finns en besvärande brist på utbildad personal skall ökningen tillfalla dessa regioner. Intagningsplatser för tvåspråkiga studerande skall finnas vid utbildningsanstalterna i Stockholm, Lund och Göteborg. Vidare är avsikten att det vid högskolan i Luleå skall anordnas tvåspråkig förskollärarutbildning för sökande med samiska som modersmål och sökande från den finskspråkiga minoriteten i Norrbotten (jfr prop. 1976/77: 80, KrU 1976/77: 43, rskr 1976/77: 289, prop. 1976/77: 76, UbU 1976/77: 29, rskr 1976/77: 333).

För *fritidspedagogutbildning* planeras 990 antagningsplatser inom den statliga högskolan och 442 antagningsplatser inom den kommunala högskolan. Kurserna för fritidspedagogutbildning inom arbetsmarknadsutbildning kommer enligt beslut av AMS att avvecklas med utgången av innevarande budgetår.

Enligt propositionen visar kommunernas utbyggnadsplaner för barnomsorgen att man i fråga om fritidshemmen ligger under den öknings-

takt som förutsattes i den överenskommelse som träffades mellan staten och kommunerna under hösten 1975 om utbyggnad av fritidshemmen under perioden fram t. o. m. utgången av år 1981. Enligt propositionen skall socialstyrelsen efter samråd med Svenska kommunförbundet undersöka personal- och utbildningsbehovet inom barnomsorgen. Mot denna bakgrund och med hänvisning till vad föredragande statsrådet anfört om ifrågavarande utbildningars dels lokalisering, dels dimensionering under nästa budgetår avstyrker utskottet motionen 1977/78: 891 yrkandet 2 om förskolläro- och fritidspedagogutbildning i Borås.

Med samma motivering avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1175 yrkandet 2 om förskolläro- och fritidspedagogutbildning i Kristianstad.

Den enda reguljära statliga utbildningen i Halmstad är, påpekas i motionen 1977/78: 1161, förskolläro-utbildningen. När nu AMS:s bristyrkesutbildning för fritidspedagoger upphör är det, menar motionärerna, nödvändigt att ersätta denna med en reguljär fritidspedagogutbildning.

I propositionen 1976/77: 29 om utbildning av förskollärare och fritidspedagoger m. m. förordades en successiv avveckling av den kommunala fritidspedagogutbildningen. Enligt vad utskottet erfarit har skolstyrelsen i Lund uttalat sig för en avveckling av den kommunala fritidspedagogutbildningen där (ca 30 antagningsplatser) fr. o. m. läsåret 1978/79 under förutsättning att berörd personals anställningstrygghet kan garanteras.

Utskottet anser — på grund av de särskilda omständigheterna — att nämnda ca 30 antagningsplatser inom den kommunala fritidspedagogutbildningen i Lund bör ersättas av ett motsvarande antal nya platser inom den statliga fritidspedagogutbildningen och att dessa bör förläggas till Halmstad när så blir möjligt, allt under förutsättning av att överenskommelse kan träffas om personalens i Lund anställningsförhållanden. Riksdagen bör med anledning av motionen 1977/78: 1161 ge denna uppfattning till kännä för regeringen och samtidigt bemyndiga regeringen att med belopp som erfordras för fritidspedagogutbildning i Halmstad göra eventuellt erforderliga omföringar mellan anslagen för kommunal högskoleutbildning och utbildning för undervisningsyrken.

Genom att fritidspedagogutbildningen inom arbetsmarknadsutbildningen avvecklas kan inte uteslutas att ett antal utbildare av fritidspedagoger blir övertaliga. Vidare finns övertaliga lärare inom klassläro-utbildningen, som efter utbildningskomplettering avses medverka i utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger. Det finns därför för tillfället inte anledning att utbilda ytterligare lärare för dessa utbildningslinjer, varför motionen 1977/78: 758 yrkandet 1 avstyrks.

Vidare avstyrker utskottet motionen 1977/78: 758 yrkandet 2 om ökat antal antagningsplatser på förskolläro- och fritidspedagoglinjerna. Det finns skäl att avvakta resultatet av det uppdrag som givits åt UHÄ när det gäller förslag om dimensionering av dessa utbildningslinjer.

Riksdagen fattade våren 1977 beslut om en reformering av förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna i huvudsak enligt de riktlinjer som barnstugeutredningen förordat i betänkandet (SOU 1975: 67) Utbildning i samspel. Utskottet kan inte anse att vad som anförts i motionen 1977/78: 758 motiverar någon ändring av detta beslut (prop. 1976/77: 76, UbU 1976/77: 29, rskr 1976/77: 333), varför motionen 1977/78: 758 yrkandet 3 bör avslås.

Frågan om fortbildning av barnstugepersonal behandlade utskottet i betänkandet 1976/77: 29 (s. 7—8). Med hänvisning till vad som där anförts avstyrker utskottet motionen 1977/78: 758 yrkandet 4.

Förskolepersonalen är kommunalt anställd. Frågor om löneförmåner m. m. vid genomgång av viss utbildning för personal hos kommun avgörs inte av riksdagen, varför motionen 1977/78: 758 yrkandet 5 bör avslås.

Fråga om *klassläroutbildning* i Kristianstad tas upp i motionerna 1977/78: 450 och 1977/78: 1175. Med erinran om tidigare beslut i ärendet (prop. 1975/76: 89, UbU 1975/76: 26, rskr 1975/76: 268, prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246) avstyrker utskottet motionen 1977/78: 450 i denna del och motionen 1977/78: 1175 yrkandet 1.

Regeringen har lagt fram förslag om 456 antagningsplatser på *vårdlärolinjen*. Vid medelsberäkningen har beaktats den automatiska ökning av utbildningskostnaderna som är en följd av att antalet platser inför innevarande budgetår ökades med 72 samt förslaget om att den extra lärokursen i Örebro skall upphöra.

Enligt propositionen bör utredas om platser i 19-veckors utbildning på vårdlärolinjen i Stockholm kan föras över till vårdlärolinjen i Umeå. Regeringen begär bemyndigande att få besluta om lokalisering av vårdlärolinjen. Ett sådant bemyndigande behövs i det aktuella fallet inte. Utskottet föreslår att riksdagen i stället bemyndigar regeringen att göra eventuellt erforderliga omföringar mellan högskolan för läroutbildning i Stockholm och universitetet i Umeå i vad gäller antagningsplatser på vårdlärolinjen och medel för utbildningen.

Vårterminen 1977 startade en extra vårdlärokurs om tre terminer i Örebro. Enligt regeringens och riksdagens beslut bör erfarenheterna av denna decentraliserade vårdläroutbildning avvaktas innan övervägande sker om att förlägga vårdläroutbildning till andra än nuvarande orter (prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246).

Regionstyrelsen i Uppsala högskoleregion har tillsatt en arbetsgrupp för att undersöka möjligheterna att mera permanent förlägga vårdläroutbildning till regionen. Tre alternativa förslag har därvid förts fram, nämligen permanent utbildning förlagd till Uppsala, permanent utbildning förlagd till Örebro eller modifierad distansundervisning inom regionen med Uppsala som ledningsort. Fortbildningsavdelningen i Upp-

sala, som intill utgången av juni 1977 var en del av lärarhögskolan, har f. n. ett riksansvar för fortbildningen av yrkesverksamma lärare inom vårdområdet och en särskild ämnesmetodisk kunskap inom detta område har byggts upp i Uppsala. Enligt arbetsgruppen talar klara skäl för att Uppsala blir ledningsort för en modifierad distansundervisning inom regionen. Gruppen föreslår att en sådan undervisning tar sin början där läsåret 1979/80.

Enligt motionen 1977/78: 1160 bör den extra vårdlärarkursen bibehållas i Örebro.

Mot bakgrund av hittills vunna erfarenheter har utskottet inte något att erinra mot att ännu en extra vårdlärarkurs anordnas i Örebro med början höstterminen 1978. Ett beslut om ännu en kurs får dock inte uppfattas som ett löfte om en framtida permanent utbildning. Utskottet föreslår att anslaget Utbildning för undervisningsyrken räknas upp med 574 000 kr. för budgetåret 1978/79 och att riksdagen med anledning av motionen 1977/78: 1160 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en extra vårdlärarkurs i Örebro.

I motionen 1977/78: 1184 föreslås att av de antagningsplatser på vårdlärarlinjen som finns i Göteborg 12 skall få utnyttjas i Karlstad och 12 i Skövde. Utbildningsansvaret skall ligga kvar hos utbildningsledningen för vårdlärarlinjen i Göteborg. Försöksverksamheten avses starta vårterminen 1979 och uppges medföra en merkostnad för staten av 100 000 kr. under första terminen. För budgetåret 1979/80 förutsätts en kostnad av 200 000 kr. Enligt motionärerna har landstingen i Värmlands län och Skaraborgs län förklarat sig villiga att i övrigt svara för uppkommande extra kostnader.

Utskottet tillstyrker förslaget om en försöksverksamhet med en kurs om tre terminer på vardera orten under förutsättning att landstingen i Värmlands län och Skaraborgs län svarar för samtliga merkostnader, som följer av att utbildningen förläggs till Karlstad resp. Skövde, utöver det belopp för båda orterna om sammanlagt 100 000 kr. per termin som staten bör tillskjuta. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionen 1977/78: 1184 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört och att förevarande anslag räknas upp med 100 000 kr. för det nämnda ändamålet för budgetåret 1978/79.

Motionen 1977/78: 337 om en permanent vårdlärarutbildning i Karlstad bör avslås med hänvisning till vad utskottet ovan anfört med anledning av motionen 1977/78: 1184. Utskottet är inte heller berett förordna att riksdagen nu fattar beslut om vårdlärarutbildning i Linköping. Utskottet avstyrker därför motionen 1977/78: 1179.

I motionen 1977/78: 377 begärs förslag om en kompletterande utbildning för vissa lärare inom sjukgymnastutbildningen, nämligen för vård-

lärare i sådana utbildningsmoment där läkares specialutbildning inte är oundgängligen nödvändig.

Utskottet har i betänkandet 1976/77: 20 (s. 109) behandlat denna fråga och därvid hänvisat till dels den nya vårdlärarutbildning som påbörjats läsåret 1977/78, dels arbetet inom utredningen (U 1977: 06) om vissa vårdutbildningar inom högskolan (VÅRD 77). Utskottet, som anser det angeläget att utredningen lägger fram förslag beträffande de lärarutbildningsfrågor som återstår att lösa på sjukgymnastutbildningens område, föreslår att motionen 1977/78: 377 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Utskottet tillstyrker att en lärarlinje för *jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel* inrättas som påbyggnadslinje.

Regeringen föreslår att riksdagen skall fastställa *planeringsramar* för sektorn enligt vad föredragande statsrådet förordat. För undervisningssektorn räknar statsrådet med ett antagningstal av sammanlagt 11 400 (bil. 12 s. 375). Utskottet har nyss förordat att en extra vårdlärarkurs skall anordnas i Örebro och föreslår som konsekvens härav att planeringsramen för vårdlärarutbildning räknas upp med 24.

Regeringens förslag i *övrigt* under förevarande anslagsrubrik föranleder ingen erinran från utskottet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande prognosinstrument m. m. avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 2,
2. att riksdagen beträffande försöks- och demonstrationsverksamhet avslår motionen 1977/78: 1721 yrkandet 1,
3. att riksdagen beträffande övertaliga lärarutbildare avslår motionen 1977/78: 755,
4. att riksdagen beträffande studie- och yrkesvägledning inom undervisningssektorn avslår motionen 1977/78: 1541,
5. att riksdagen beträffande förskolläro- och fritidspedagogutbildning i Borås avslår motionen 1977/78: 891 yrkandet 2,
6. att riksdagen beträffande förskolläro- och fritidspedagogutbildning i Kristianstad avslår motionen 1977/78: 1175 yrkandet 2,
7. att riksdagen beträffande fritidspedagogutbildning i Halmstad med anledning av motionen 1977/78: 1161 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt bemyndigar regeringen att göra omförelse mellan anslagen för kommunal högskoleutbildning och utbildning för undervisningsyrken i enlighet med vad utskottet förordat,
8. att riksdagen beträffande utbildning av vissa lärarutbildare avslår motionen 1977/78: 758 yrkandet 1,

9. att riksdagen beträffande ökat antal antagningsplatser för förskolläro- och fritidspedagogutbildningen avslår motionen 1977/78: 758 yrkandet 2 i denna del,
10. att riksdagen beträffande förskolläro- och fritidspedagogutbildningens utformning avslår motionen 1977/78: 758 yrkandet 3,
11. att riksdagen beträffande fortbildning av barnstugepersonal avslår motionen 1977/78: 758 yrkandet 4,
12. att riksdagen beträffande löneförmåner m. m. avslår motionen 1977/78: 758 yrkandet 5,
13. att riksdagen beträffande klassläroarutbildning i Kristianstad avslår motionen 1977/78: 450 såvitt nu är i fråga och motionen 1977/78: 1175 yrkandet 1,
14. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 bemyndigar regeringen att göra omföringar i vad gäller antagningsplatser på vårdläroarlinjen m. m. mellan högskolan för läroarutbildning i Stockholm och universitetet i Umeå i enlighet med vad utskottet förordat,
15. att riksdagen beträffande en extra vårdläroarkurs i Örebro med anledning av motionen 1977/78: 1160 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
16. att riksdagen beträffande viss vårdläroarutbildning i Karlstad och Skövde med bifall till motionen 1977/78: 1184 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
17. att riksdagen beträffande vårdläroarlinje i Karlstad avslår motionen 1977/78: 337,
18. att riksdagen beträffande vårdläroarlinje i Linköping avslår motionen 1977/78: 1179,
19. att riksdagen beträffande utbildning av vissa läroare inom sjukgymnastutbildningen avslår motionen 1977/78: 377,
20. att riksdagen i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100 beslutar om inrättande av en påbyggnadslinje benämnd läroarlinjen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel och omfattande 20 poäng,
21. att riksdagen fastställer planeringsramar för sektorn för utbildning för undervisningsyrken i enlighet med vad utskottet förordat,
22. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med anledning av motionen 1977/78: 1160 i denna del och med bifall till motionen 1977/78: 1184 i denna del samt med avslag på motionen 1977/78: 758 yrkandet 2 i denna del till *Utbildning för undervisningsyrken* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 426 839 000 kr.

9. **Utbildning för kultur- och informationsyrken.** I propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 har regeringen under punkten D 9 (s. 456—466) föreslagit riksdagen att

1. besluta om inrättande av de allmänna utbildningslinjer och den påbyggnadslinje som föreslagits i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att göra omfördelningar mellan anslagen för utbildning för undervisningsyrken och utbildning för kultur- och informationsyrken,

3. bemyndiga regeringen att slutligt fastställa dimensioneringen av bibliotekarielinjen,

4. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,

5. till Utbildning för kultur- och informationsyrken för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 146 284 000 kr.

Sedermåra har regeringen i propositionen 1977/78: 82 föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för statsbidrag till de fria samfundens teologiska seminarier som förordats i propositionen.

Motionen

1977/78: 1192 av Olle Svensson (s) och Gunnar Olsson (s) vari yrkas att riksdagen

1. beslutar att de särskilda medel (500 000 kr.) som föreslås anvisade till utbildning i ny teknik under FOJO:s (fortbildning av journalister) ledning tillförs FOJO:s ordinarie anslag,

2. hos regeringen hemställer att FOJO ges i uppdrag att anordna utbildning i ny teknik på samma villkor som övrig utbildning.

Utskottet

Detta anslag avser grundläggande utbildning för kultur- och informationsyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel dels för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom sektorn samt för fortbildning av journalister m. fl., dels för studier enligt äldre studieordning. Vidare beräknas medel för utbildning vid konstfackskolan i Stockholm och för stöd till vissa fria samfunds teologiska seminarier.

Sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken omfattar innevarande budgetår nio allmänna utbildningslinjer och en påbyggnadslinje. I budgetpropositionen lägger regeringen fram förslag om åtta nya allmänna utbildningslinjer och en ny påbyggnadslinje. De föreslagna allmänna utbildningslinjerna är en allmänpraktisk medielinje om 40 poäng, en danslinje om 120 poäng, en designlinje om 160 poäng, en grafisk linje om 80 poäng, en konsthantverkslinje om 160 poäng, en linje för fri konst om 200 poäng, en medielinje för film/TV, radio och teater om 80 poäng samt en reklam- och kommunikationslinje om 60 poäng.

Den nya påbyggnadslinjen föreslås bli benämnd konsthögskolans arkitekturskola och omfatta 40 poäng. Alla dessa linjer motsvarar utbildning som redan finns och som inordnats i högskolan fr. o. m. innevarande budgetår eller kommer att inordnas fr. o. m. nästa budgetår. Utskottet tillstyrker regeringens förslag om utbildningslinjer.

Regeringen föreslår att riksdagen skall fastställa planeringsramar för sektorn enligt vad föredragande statsrådet förordat. För kultur- och informationssektorn räknar statsrådet med ett antagningstal av sammanlagt 2 400 (bil. 12 s. 375). I vad gäller bibliotekarielinjen begär regeringen riksdagens bemyndigande att slutligt få fastställa dimensioneringen. Detta motiveras med att arbetsmarknadsläget för bibliotekarier alltfjämt är osäkert och att resultat inom kort kan väntas av en utredning som rör bl. a. det framtida behovet av bibliotekarier. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och föreslår att riksdagen dels bemyndigar regeringen att slutligt fastställa dimensioneringen av bibliotekarielinjen, dels fastställer de förordade planeringsramarna.

Regeringen hemställer om riksdagens bemyndigande att få göra omföringar mellan anslagen för utbildning för undervisningsyrken och utbildning för kultur- och informationsyrken. Det gäller en eventuell omföring av medel avseende teckningslärarutbildningen vid konstfackskolan i Stockholm. Medlen är beräknade under anslaget för undervisningssektorn. Utskottet föreslår att riksdagen ger regeringen det begärda bemyndigandet.

Riksdagen begärde år 1976 en utredning om behovet av stöd från samhällets sida till de fria samfundens teologiska seminarier (KrU 1975/76: 30 p. 2, rskr 1975/76: 196). En kommitté (U 1976: 06) tillkallades samma år för att kartlägga den utbildning som bedrivs vid sådana seminarier och framlägga förslag om eventuellt statligt stöd till dem. Stödet skulle avse sådan konfessionslös utbildning inom seminarierna som på något sätt kompletterar utbildningsutbudet inom högskolan. I tilläggsdirektiv i december samma år framhölls att utredningen vid sina överväganden särskilt skulle beakta att seminarierna även har betydelse för samfunden såsom folkrörelser. Utredningen om statligt stöd till de fria samfundens teologiska seminarier avgav sitt betänkande (Ds U 1977: 5) i mars 1977.

Under anslaget till kultur- och informationssektorn beräknar regeringen 1 milj. kr. för stöd till de fria teologiska seminarierna. I propositionen 1977/78: 82 om stöd till de fria samfundens teologiska seminarier drar regeringen upp riktlinjerna för stödet. Sju seminarier med nära anknytning till resp. samfund föreslås få del av det nya statsbidraget nämligen Betelseminariet (Svenska baptistsamfundet), Johannelunds teologiska institut (Evangeliska fosterlandstiftelsen), Metodistkyrkans teologiska seminarium, Missionsskolan Götabro (Missionssällskapet Helgelseförbundet), Missionsskolan Kortebo (Svenska allians-

missionen), Svenska missionförbundets teologiska seminarium och Örebro missionsskola (Örebromissionen).

Det statliga stödet till de teologiska seminarierna föreslås utgå dels som ett allmänt bidrag, dels som bidrag till kostnaderna för samarbete mellan seminarierna och högskolan. Av de i budgetpropositionen för nästa budgetår beräknade medlen föreslås i propositionen 1977/78: 82 att 825 000 kr. skall avse det allmänna bidraget och 175 000 kr. högskoleanknytningen. Stödet skall administreras av universitets- och högskoleämbetet som också skall ge de närmare föreskrifter som kan behövas.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner de riktlinjer för statsbidrag till de fria samfundens teologiska seminarier som förordats i propositionen 1977/78: 82 och för ändamålet anvisar de i budgetpropositionen beräknade medlen.

Vid högskolan i Kalmar ges fortbildning för journalister (FOJO). Fortbildningskurserna är i första hand avsedda för journalister med bristfällig grundutbildning. I samband med att riksdagen förra året behandlade frågor om journalistutbildningen öppnades fortbildningen i viss utsträckning även för dem som genomgått grundläggande journalistutbildning (prop. 1976/77: 59 s. 189, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246).

Förslag om en annan typ av fortbildning läggs fram i årets budgetproposition. Den föreslagna fortbildningen skall gälla sådan journalistisk och grafisk personal som saknar adekvat utbildning för den nya tidningsteknik, med bl. a. bildskärmsanvändning och fotosättning, som införs vid allt flera tidningar. Fortbildningen föreslås ske i form av två till tre veckor långa kurser. De skall enligt regeringens förslag förläggas till journalisthögskolorna, som har aktuell utrustning, till berörda tidningar och om det är möjligt till folkhögskolor. Fortbildningen i ny teknik skall stå under samma ledning som den hittillsvarande FOJO-utbildningen för att man på så sätt skall kunna ta till vara den erfarenhet av fortbildning som finns där. För denna nya tekniska fortbildning beräknas 500 000 kr. för nästa budgetår.

Medlen till den föreslagna fortbildningen i ny tidningsteknik bör enligt motionen 1977/78: 1192 föras samman med FOJO:s ordinarie medel (yrkandet 1). Vidare bör utbildningen anordnas på samma villkor som den hittillsvarande FOJO-utbildningen (yrkandet 2). Motionärerna anser att samma rekryteringsgrunder skall gälla för denna nya fortbildning som för den hittillsvarande endast för vissa journalister avsedda fortbildningen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att fortbildning i ny tidningsteknik skall gälla såväl journalistisk som grafisk personal vilken saknar adekvat utbildning i denna teknik. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1192 yrkandet 2 i vad det avser rekryteringsgrunderna till den nya fortbildningen.

Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet att en del av den nya tekniska fortbildningen med fördel kan förläggas till journalist-högskolorna. Det kan också finnas skäl för förläggning till berörda tidningar, bl. a. för att fortbildningen på så sätt kan spridas i landet. Förläggning av en kurs till en tidning betyder enligt vad utskottet inhämtat inte att kursen enbart skulle vara avsedd för denna tidnings personal. I detta sammanhang vill utskottet peka på möjligheten att förlägga kurser för grafisk personal till grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning. Utskottet kan således inte dela den i motionen 1977/78: 1192 framförda uppfattningen att all fortbildning i den nya tekniken bör förläggas till högskolan i Kalmar.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att den nya fortbildningen skall sättas under samma administrativa ledning som den hittillsvarande fortbildningen.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1192 yrkandet 2 även i vad det gäller anordnande och förläggning av fortbildningen.

Som en följd av utskottets ställningstaganden till principerna för fortbildningen i ny tidningsteknik föreslår utskottet att riksdagen avslår yrkandet 1 i motionen 1977/78: 1192 om att medlen för verksamheten skall föras samman med FOJO:s ordinarie medel.

Utskottet, som inte funnit anledning till erinran mot regeringens medelsberäkningar under anslaget till utbildning för kultur- och informationsyrken, hemställer

1. att riksdagen beslutar om inrättande av de allmänna utbildningslinjer och den påbyggnadslinje inom sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken som föreslagits i propositionen 1977/78: 100,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att slutligt fastställa dimensioneringen av bibliotekarielinjen,
3. att riksdagen fastställer planeringsramar för sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
4. att riksdagen bemyndigar regeringen att göra omföringar mellan anslagen för utbildning för undervisningsyrken och utbildning för kultur- och informationsyrken,
5. att riksdagen godkänner de riktlinjer för statsbidrag till de fria samfundens teologiska seminarier som förordats i propositionen 1977/78: 82,
6. att riksdagen beträffande rekryteringsgrunder för fortbildning i ny tidningsteknik med avslag på motionen 1977/78: 1192 yrkandet 2 i denna del godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
7. att riksdagen beträffande anordnande och förläggning av fort-

bildning i ny tidningsteknik med avslag på motionen 1977/78: 1192 yrkandet 2 i denna del godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,

8. att riksdagen beträffande medel till fortbildning i ny tidningsteknik med avslag på motionen 1977/78: 1192 yrkandet 1 godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,

9. att riksdagen till *Utbildning för kultur- och informationsyrken* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 146 284 000 kr.

10. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser. Regeringen har under punkten D 10 (s. 466—469) föreslagit riksdagen att

1. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,
2. till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 208 954 000 kr.

Motionerna

1977/78: 378 av Lars Werner m. fl (vpk) såvitt gäller yrkandet att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om åtgärder som syftar till att bredda möjligheterna att delta i särskilda kurser inom högskoleområdet (yrkandet 3 a),

1977/78: 1147 av Lennart Andersson (s) och Lars Gustafsson (s) vari yrkas

1. att riksdagen under anslaget Lokala och individuella linjer och enstaka kurser anvisar för Stockholmsregionen 700 000 kr. utöver vad som föreslås i budgetpropositionen,

2. att medlen anvisas ur det anslag som föreslås bli ställt till regeringens disposition.

Utskottet

Detta anslag avser utbildning på lokala och individuella utbildningslinjer samt enstaka kurser vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde och inom kommunal högskoleutbildning. Från anslaget utgår även statsbidrag till socialpedagogiska institutet i Stockholm.

Regeringen föreslår att riksdagen skall fastställa planeringsramar för lokala och individuella linjer samt enstaka kurser enligt vad föredragande statsrådet förordat. För lokala och individuella linjer räknar statsrådet med ett antagningstal av sammanlagt 925 och för enstaka kurser av sammanlagt 50 600. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och föreslår att riksdagen fastställer de förordade planeringsramarna.

Under ifrågavarande anslagsrubrik föreslås en medelsanvisning av 208 954 000 kr. Enligt budgetpropositionen innebär förslaget att 50 731 000 kr. förs över från sektorsanslagen, att anslaget förstärks

med ca 7 440 000 kr. motsvarande vad som anvisats på tilläggsbudget för innevarande budgetår samt därutöver ett tillskott på 9 400 000 kr. Av det begärda anslagsbeloppet bör enligt propositionen 3 928 000 kr. ställas till regeringens disposition för senare fördelning när de studerandes efterfrågan på utbildning är närmare känd.

I fråga om fördelningen på högskoleregioner och anslagsposten Till regeringens disposition av förutnämnda belopp på 9,4 milj. kr. framhåller föredragande statsrådet att den gjorts enligt samma princip som förra året tillämpades vid fördelningen av den då av riksdagen beslutade resursförstärkningen på 18 milj. kr. Med hänsyn till att Stockholms högskoleregion den 1 juli 1978 tillförs åtta högskoleenheter för konstnärlig utbildning kan det inte, hävdas i motionen 1977/78: 1147, vara rimligt att tillämpa samma fördelningsprincip. De åtta högskolorna bedriver, framhåller motionärerna, en totalt sett omfattande verksamhet med fortbildning och vidareutbildning genom kurser — ofta riksrekryterande — som motsvarar enstaka kurser — och för vilka kostnaderna skall bestridas med medel som anvisas under ifrågavarande anslag. I motionen yrkas att 700 000 kr. skall överföras från anslagsposten Till regeringens disposition till anslagsposten Stockholms högskoleregion.

Alla de sex regionstyrelserna har önskemål om att kunna öka utbudet av lokala linjer och enstaka kurser. Utskottet har inte möjlighet att bedöma om Stockholmsregionens medelsbehov blivit bättre eller sämre tillgodosett än de andra regionernas. Med hänsyn härtill och till att ett inte obetydligt belopp skall stå till regeringens disposition för fördelning sedan de olika behoven bättre kan överblickas avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1147.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om medelsanvisning för nästa budgetår.

Som framgår av det föregående innebär regeringens förslag att utbudet av enstaka kurser kan öka nästa budgetår. Yrkandet 3 a i motionen 1977/78: 378 om åtgärder som syftar till att bredda möjligheterna att delta i kurser inom högskoleområdet kan därför avslås av riksdagen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen fastställer planeringsramar för lokala och individuella linjer och enstaka kurser i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
2. att riksdagen till *Lokala och individuella linjer och enstaka kurser* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 208 954 000 kr.,
3. att riksdagen beträffande dispositionen av anslaget med bifall till propositionen 1977/78: 100 avslår motionen 1977/78: 1147,
4. att riksdagen beträffande åtgärder att öka kursutbudet avslår motionen 1977/78: 378 yrkandet 3 a.

11. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m. Forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 11—D 12 (s. 469—473) och hemställer

1. att riksdagen till *Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 126 758 000 kr.,
2. att riksdagen till *Forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

12. Humanistiska fakulteterna. Regeringen har under punkten D 13 (s. 473—475) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. till Humanistiska fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 79 931 000 kr.

Motionerna

1977/78: 752 av Christina Rogestam m. fl. (c, s, m, fp, vpk) vari yrkas att riksdagen bemyndigar regeringen att från den tidpunkt då professor Carl-Axel Moberg avgår från sin personliga professur i arkeologi, särskilt nordeuropeisk, vid universitetet i Göteborg inrätta en professur i arkeologi,

1977/78: 1141 av Georg Andersson (s) vari yrkas att riksdagen bemyndigar regeringen att den 1 juli 1978 inrätta en tjänst som professor i etnologi, särskilt nordeuropeisk, vid universitetet i Umeå.

Utskottet

I anslagsframställningen för budgetåret 1978/79 framhåller universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att vårt lands internationella relationer numera är mycket omfattande. En starkt differentierad invandring till Sverige, ett starkt engagemang i andra länders förhållanden samt en ökad benägenhet till internationell rörlighet har intensifierat våra kontakter med andra länder. Språkforskning — i flertalet fall kombinerad med studier av de berörda språkområdenas politiska, sociala och kulturella liv — är enligt UHÄ en nödvändig bas och förutsättning för en utbildning som i sin tur kan leda fram till ökade kunskaper om och förståelse för andra kulturer och folk.

På grundval av förslag från UHÄ föreslår föredragande statsrådet att en tjänst som professor i litteraturvetenskap, särskilt litteratursociologi, skall inrättas vid universitetet i Uppsala den 1 juli 1978. Utskottet tillstyrker förslaget.

I motionen 1977/78: 752 hemställs att riksdagen skall bemyndiga regeringen att inrätta en professur i arkeologi vid universitetet i Göteborg från den tidpunkt då professor Carl-Axel Moberg avgår från sin personliga professur i arkeologi. I motionen 1977/78: 1141 förs fram förslag om en tjänst som professor i etnologi, särskilt nordeuropeisk, vid universitetet i Umeå.

Utskottet, som erinrar om att UHÄ enligt vad som anförs i anslagsframställningen i samarbete med bl.a. statens kulturråd och humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet skall utarbeta en långsiktig plan för utbyggnaden av den humanistiska forskningen, är inte berett tillstyrka motionen 1977/78: 752. Detsamma gäller motionen 1977/78: 1141.

Vad som i övrigt anförts under förevarande anslagsrubrik föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
2. att riksdagen beträffande en tjänst som professor i arkeologi vid universitetet i Göteborg avslår motionen 1977/78: 752,
3. att riksdagen beträffande en tjänst som professor i etnologi vid universitetet i Umeå avslår motionen 1977/78: 1141,
4. att riksdagen till *Humanistiska fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 79 931 000 kr.

13. Teologiska fakulteterna. Juridiska fakulteterna. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 14—D 15 (s. 475—478) och hemställer

1. att riksdagen till *Teologiska fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 5 988 000 kr.,
2. att riksdagen till *Juridiska fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 7 946 000 kr.

14. Samhällsvetenskapliga fakulteterna. Regeringen har under punkten D 16 (s. 478—483) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att ändra benämning av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 95 830 000 kr.

Motionerna

1977/78: 738 av Stig Alemyr m. fl. (s) i vad den avser medelsanvis-

ningen under reservationsanslaget till Samhällsvetenskapliga fakulteterna (yrkandet 1),

1977/78: 1142 av Georg Andersson (s) och Marianne Ståhlberg (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att ge regeringen till känna vad som i motionen anförs angående den fortsatta utbyggnaden av forskningsorganisationen i socialt arbete med lokalisering till Umeå högskoleregion.

Utskottet

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har i sina förslag till anslagsframställning begärt medel för forskning beträffande jämställdhetsfrågor. UHÄ anser att verksamheten bör påbörjas vid några högskoleenheter, vilka får bilda basen för den framtida forskningen kring frågor om jämställdhet. Föredragande statsrådet har biträtt UHÄ:s förslag. Utskottet tillstyrker att medel beräknas för ändamålet under detta anslag.

Riksdagen beslöt vid riksmötet 1976/77 att bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor i socialt arbete i Göteborg (prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246). Genom professuren tillgodosågs ett viktigt behov av forskning och forskarutbildning i anslutning till utbildningen på sociala linjen. I den förevarande propositionen föreslås nu att en tjänst som professor i socialt arbete inrättas vid universitetet i Stockholm den 1 juli 1978.

Utskottet tillstyrker att föreslagen tjänst som professor i socialt arbete inrättas vid angiven tidpunkt vid universitetet i Stockholm.

I motionen 1977/78: 1142 föreslås en fortsatt utbyggnad av forskningsorganisationen i socialt arbete i Umeå högskoleregion, t. ex. genom inrättande av en professur. Organisationen bör knytas till de sociala utbildningarna vid universitetet i Umeå och högskolan i Östersund.

Utskottet, som erinrar om att medel till den grundläggande högskoleutbildningens forskningsanknytning fr. o. m. budgetåret 1978/79 anvisas från ett särskilt anslag på riksstaten, är inte berett tillstyrka motionen 1977/78: 1142.

Utskottet tillstyrker att föreslagen tjänst som professor i rättsvetenskap vid universitetet i Umeå inrättas den 1 juli 1978.

Utskottet tillstyrker föreslagen ändring av ämnesinnehållet i vad gäller professur i kulturgeografi med ekonomisk geografi vid universitetet i Göteborg (kulturgeografi, särskilt ekonomisk geografi) och professur i nationalekonomi och socialpolitik vid universitetet i Stockholm (nationalekonomi, särskilt ekonomisk politik).

Förslaget att verksamheten vid databasen i Haparanda skall permanentas tillstyrks.

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkten 1. Vis-

sa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall avslå yrkandet 1 i motionen 1977/78: 738 föreslår utskottet att riksdagen till Samhällsvetenskapliga fakulteterna för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 95 830 000 kr.

Vad som i övrigt anförts under förevarande anslagsrubrik föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämning av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
3. att riksdagen beträffande forskningsorganisationen i socialt arbete med lokalisering till Umeå högskoleregion avslår motionen 1977/78: 1142,
4. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 738 yrkandet 1 till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 95 830 000 kr.

15. Medicinska fakulteterna. Regeringen har under punkten D 17 (s. 483—486) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. till Medicinska fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 232 862 000 kr.

Motionerna

1977/78: 264 av Christer Nilsson m. fl. (s, c, m, fp, vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till 1978/79 års riksmöte om att en professur i onkologi inrättas vid universitetet i Linköping,

1977/78: 449 av Margareta Andrén (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning om inrättande av institution för tvärvetenskaplig gerontologisk forskning och undervisning, med anknytning till något av landets universitet,

1977/78: 742 av Bengt Bengtsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär prövning och förslag om inrättande av en professur i virologi vid Göteborgs universitet,

1977/78: 1163 av Doris Håvik m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos

regeringen begär att en professur i anesthesiologi vid Göteborgs universitet inrättas och att man därvid kan ta i beaktande möjligheterna till omfördelning av nuvarande akademiska resurser,

1977/78: 1185 av Anna-Greta Skantz m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om att skyndsamt låta utreda förutsättningarna för inrättandet av en professur i långtidsvård med speciell inriktning på geriatrik vid Lunds universitet förenad med tjänst som överläkare vid Malmö allmänna sjukhus.

1977/78: 1198 av Rune Ångström m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att den i budgetpropositionen föreslagna professuren i reumatologi lokaliseras till regionsjukhuset i Umeå,

1977/78: 1555 av Arne Nygren (s) och Lilly Hansson (s) vari yrkas att riksdagen uttalar att den i propositionen 1977/78: 100, bil. 12, föreslagna tjänsten som professor i reumatologi skall inrättas vid universitet i Umeå.

Utskottet

Vid riksmötet 1975/76 uttalade utbildningsutskottet att den reumatologiska forskningen borde förstärkas och att detta i en första etapp kunde ske genom en ny tjänst som professor i reumatologi. Utskottet förväntade sig att regeringen skulle lägga fram förslag om en sådan professur. Riksdagen gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet anfört (UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245). Förra året fattade riksdagen beslut om en tjänst vid universitetet i Umeå den 1 juli 1977 som professor i immunologi med reumatologisk forskningsinriktning. Utskottet förutsatte i det sammanhanget att av regeringen redovisade problem med anknytning av en professur i reumatologi till någon av de medicinska läroanstalterna skulle lösas snarast (prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246).

I sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79 har universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) med hänvisning till att i Göteborg finns en god basorganisation för reumatologisk forskning förordat att en tjänst som professor i reumatologi skall placeras där. Enligt UHÄ finns i Göteborg goda möjligheter att snabbt få fram forskningsresultat och utnyttja dessa i vård och utbildning.

Föredragande statsrådet föreslår i enlighet med UHÄ:s förslag att en tjänst som professor i reumatologi skall inrättas den 1 juli 1978 och placeras i Göteborg.

I två motioner, 1977/78: 1198 och 1977/78: 1555, yrkas att den föreslagna professuren i reumatologi skall placeras i Umeå i stället för i Göteborg. Motionärerna hävdar att förutsättningarna för professuren är minst lika goda i Umeå som i Göteborg. De hänvisar bl. a. till att

nämnden för undervisningssjukhusens utbyggande (NUU) i sitt yttrande över UHÄ:s förslag om placering i Göteborg bedömt att goda lokalmässiga förutsättningar för reumatologisk sjukvård och patientbunden forskning även finns vid universitetet i Umeå. Motionärerna redovisar exempel på pågående forskning och forskningsarbete inom reumatologin i Umeå. Vidare hänvisar de till att sjukvårdshuvudmannen önskar etablera ett centrum i Umeå för kvalificerad vård och medicinskt utvecklingsarbete inom reumatologin.

Det är med tillfredsställelse utskottet nu tillstyrker att den av riksdagen tidigare begärda tjänsten som professor i reumatologi inrättas den 1 juli 1978. Utskottet tillstyrker även att tjänsten placeras i Göteborg i enlighet med UHÄ:s och regeringens förslag. Som utskottet underströk vid riksmötet 1975/76 kan denna tjänst ses som en första etapp i en förstärkning av den reumatologiska forskningens resurser. Vid den fortsatta utbyggnaden bör en förstärkning av reumatologin i Umeå prövas. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1977/78: 1198 och 1977/78: 1555.

I årets budgetproposition framhåller föredragande statsrådet att forskning inom nya områden vid ett universitet i huvudsak måste åstadkommas inom ramen för givna resurser med hänsyn till att resurserna är knappa (bil. 12 s. 366). Detta kan ske på olika sätt. Ett är att mera noggrant än hittills pröva ledigblivna professurers inriktning innan de på nytt tillsätts. En sådan prövning bör inte begränsas till att enbart gälla inriktningen inom det ämne den ledigblivna professuren omfattar. Möjligheten att låta professuren omfatta ett annat ämne bör i större utsträckning än hittills tas med vid prövningen.

En tjänst vid universitetet i Göteborg som professor i anesthesiologi begärs i motionen 1977/78: 1163. Motionärerna noterar att professorer i anesthesiologi numera finns i Stockholm, Lund, Uppsala och Linköping men inte i Göteborg trots att förhållandena där är jämförbara med förhållandena på de övriga orterna. Om det för dagen av ekonomiska skäl inte är möjligt att inrätta någon ny tjänst bör enligt motionärernas mening prövas om det är möjligt att inom ramen för nuvarande resurser göra en omprioritering till anesthesiologins förmån.

Medicinska fakulteten i Göteborg har utan att samtidigt föreslå indragning av annan tjänst föreslagit att en tjänst som professor i anesthesiologi skall inrättas i Göteborg. Denna tjänst har emellertid inte prioriterats högst bland föreslagna tjänster och inte heller förts fram av UHÄ. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1163.

I motionen 1977/78: 742 yrkas att riksdagen skall begära förslag om inrättande av en tjänst vid universitetet i Göteborg som professor i klinisk virologi.

Riksdagen avslag samma yrkande förra året med hänvisning till på-

gående prövning av omvandling av en tjänst som biträdande professor i klinisk bakteriologi till motsvarande tjänst i klinisk virologi (UbU 1976/77: 20, p. 5.13). I skrivelse till universitetet i Göteborg den 26 januari i år har UHÄ anhallit att medicinska fakultetsnämnden i petita skall belysa frågan om inriktningen av vissa tjänster, bl. a. den biträdande professuren i klinisk bakteriologi, i relation till de övriga förslag som kan komma att föras fram. Då frågan om omprövning av en tjänst till att avse klinisk virologi ännu inte avgjorts föreslår utskottet att riksdagen avslår motionen 1977/78: 742.

Riksdagen bör enligt motionen 1977/78: 264 begära förslag till riksmötet 1978/79 om en professur i onkologi vid universitetet i Linköping. Motionärerna påpekar att en professur i onkologi eller radioterapi finns vid samtliga övriga fem medicinska fakulteter. Frånvaron av denna professur i Linköping medför enligt deras mening påtagliga problem vid läkarrekryteringen till ämnesområdet och för forskarutbildningen.

Motionärerna anser att för ämnet finns tillräckliga lokaler och att också antalet vårdplatser vid regionsjukhuset i Linköping är tillräckligt. Medicinska fakulteten i Linköping har prioriterat tjänsten som professor i onkologi högst av de i anslagsframställningen för budgetåret 1978/79 begärda tjänsterna.

Utskottet delar uppfattningen att universitetet i Linköping bör tillföras en tjänst som professor i onkologi. Tjänsten är av betydelse såväl för grundutbildningen, forskarutbildningen och forskningen vid universitetet som för den onkologiska vården i regionen. Utskottet, som inte funnit någon anledning till erinran mot den prioritering av professurer som föredragande statsrådet gjort i fråga om nästa budgetår, anser det angeläget att en professur i onkologi inrättas vid universitetet i Linköping så snart förutsättningar härför bedöms föreligga. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med anledning av motionen 1977/78: 264 som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagen har tidigare år strukit under önskvärldheten av ökade forskningsresurser inom såväl det geriatriska som det gerontologiska ämnesområdet. Vid riksmötet 1975/76 tillstyrkte utskottet inrättande av en tjänst vid universitetet i Göteborg som professor i långvårdsmedicin, särskilt geriatrik. Därvid uttalade utskottet att det betraktade denna tjänst som en första utbyggnadsetapp och ansåg att ytterligare insatser var motiverade (UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245).

Utredningen om vissa frågor rörande sjukvården för äldre (S 1977: 05) har i betänkandet (Ds S 1978: 01) De äldre och hälso- och sjukvården föreslagit att samtliga medicinska fakulteter inom tre till fem år skall tillföras en forsknings-, utvecklings- och utbildningsenhet inom specialiteten långvårdsmedicin under ledning av en professor inom ämnesområdet. Vid en sådan utbyggnad bör i första hand prövas möjligheterna att omdisponera befintliga forskningsresurser. Resp. universitets-

organ bör få i uppdrag att föreslå hur de redovisade behoven skall tillgodoses. Regeringen har den 10 april 1978 överlämnat betänkandet till UHÄ för beaktande i de delar som rör forskning och utveckling inom ämbetets område. UHÄ har begärt att universiteten och karolinska institutet skall lämna sina synpunkter i frågan senast den 25 maj i år.

Då de i nämnda betänkande framförda utredningsförslagen nu är under prövning och då varken universitetet i Lund eller UHÄ för nästa budgetår föreslagit någon tjänst i Lund som professor i långvårdsmedicin med speciell inriktning mot geriatrik avstyrker utskottet motionen 1977/78: 1185, i vilken yrkas en sådan tjänst.

Beträffande den särskilda frågan om ett institut för gerontologisk forskning hänvisar utskottet till riksdagens ställningstagande år 1975 (UbU 1975: 9 s. 19, rskr 1975: 92) och avstyrker motionen 1977/78: 449.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om medelsanvisning och hemställer

1. att riksdagen med avslag på motionerna 1977/78: 1198 och 1977/78: 1555 bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor i reumatologi i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
2. att riksdagen beträffande professur i anesthesiologi avslår motionen 1977/78: 1163,
3. att riksdagen beträffande professur i klinisk virologi avslår motionen 1977/78: 742,
4. att riksdagen beträffande professur i onkologi med anledning av motionen 1977/78: 264 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
5. att riksdagen beträffande professur i långvårdsmedicin med speciell inriktning mot geriatrik avslår motionen 1977/78: 1185,
6. att riksdagen beträffande gerontologisk institution avslår motionen 1977/78: 449,
7. att riksdagen till *Medicinska fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 232 862 000 kr.

16. Odontologiska fakulteterna. Farmaceutiska fakulteten. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 18—D 19 (s. 487—489) och hemställer

1. att riksdagen till *Odontologiska fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 38 006 000 kr.,
2. att riksdagen till *Farmaceutiska fakulteten* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 8 778 000 kr.

17. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. Regeringen har under punkten D 20 (s. 490—492) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 185 232 000 kr.

Motionerna

1977/78: 885 av Olof Palme m. fl. (s) i vad avser medelsanvisningen under reservationsanslaget till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna (yrkandet 5),

1977/78: 1165 av Thure Jadestig (s) och Per Olof Håkansson (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning av den toxikologiska forskningen och utbildningen.

Utskottet

Vid riksmötet 1975/76 beslöt riksdagen anvisa medel till en extra ordinarie tjänst som professor i toxikologisk genetik vid naturvetenskapliga forskningsrådet. Utskottet konstaterade vid behandlingen av denna fråga att toxikologin är ett kunskaps- och forskningsområde vars betydelse snabbt ökar och att toxikologiska aspekter spelar en väsentlig roll inom ett stort antal områden. Utskottet erinrade också om att det i olika sammanhang påpekats att behovet av forskarutbildade toxikologer kommer att växa snabbt liksom behovet av ökat kunnande i toxikologi hos många yrkesutövare. I enlighet med utskottets förslag uttalade riksdagen att det i Uppsala finns unika möjligheter till samarbete för ekologiskt inriktad toxikologi mellan universitetet, lantbruksuniversitetet, statens livsmedelsverk och statens veterinärmedicinska anstalt och att detta borde beaktas särskilt vid bedömningen av framtida förslag om ökade resurser för toxikologisk forskning (UbU 1975/76: 20, rskr 1975/76: 245).

I sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79 har universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) föreslagit att en tjänst som professor i ekotoxikologi skall inrättas vid universitetet i Uppsala den 1 juli 1978. I en särskild skrivelse den 10 oktober 1977 har UHÄ till regeringen överlämnat en promemoria om den befintliga ekotoxikologiskt inriktade utbildningen och forskningen i Uppsala och om de möjligheter till samverkan som finns. I promemorian har också lämnats närmare motiveringar för inrättande av den föreslagna professuren.

Regeringen biträder UHÄ:s förslag och utskottet föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta tjänsten i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100.

I motionen 1977/78: 1165 begärs en utredning om den toxikologiska

forskningen och utbildningen, dess dimensionering och inriktning m. m. Enligt motionärerna måste det toxikologiska kunnandet i samhället byggas upp i minst samma takt som den i vilken hanteringen av gifter ökar.

Mot bakgrund av riksdagens uttalande år 1976 och då UHÄ just utrett den ekotoxikologiska forskningen och utbildningen i Uppsala, vilket lett till förslaget i år om en professur i ämnet, kan utskottet inte anse det påkallat att en ny utredning görs redan nu. Riksdagen bör alltså avslå motionen 1977/78: 1165.

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkten 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall avslå yrkandet 5 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 185 232 000 kr.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
2. att riksdagen beträffande utredning om den toxikologiska forskningen och utbildningen avslår motionen 1977/78: 1165,
3. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 885 yrkandet 5 till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 185 232 000 kr.

18. Tekniska fakulteterna. Regeringen har under punkten D 21 (s. 493—496) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen av en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
3. till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 193 735 000 kr. varav 3 052 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Motionerna

1977/78: 885 av Olof Palme m. fl. (s) i vad avser medelsanvisningen under reservationsanslaget till Tekniska fakulteterna (yrkandet 6),

1977/78: 1143 av Georg Andersson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om dispositionen av medel för träteknisk forskning och den framtida forskningsorganisationen på detta område,

1977/78: 1162 av Erik Hovhammar m. fl. (m) vari yrkas att riks-

dagen hos regeringen anholder om inrättande av en biträdande professur i polymerteknologi vid Tekniska högskolan.

1977/78: 1546 av Olle Eriksson (c) och Birger Rosqvist (s) variyrkas att riksdagen hos regeringen begär prövning om inrättande av en professur i skeppsergonomi.

Utskottet

Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst vid universitetet i Linköping som professor i industriell ergonomi med inriktning bl. a. mot verkstadsindustrins problem. Utskottet tillstyrker förslaget.

Enligt beslut vid riksmötet 1975/76 anordnas fr. o. m. höstterminen 1977 utbildning med inriktning på samhällsteknik vid högskolan i Luleå (prop. 1976/77: 59, UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246). Föredragande statsrådet anför under anslaget till utbildning för tekniska yrken att det är angeläget att stödja den fortsatta utbyggnaden av denna utbildning i Luleå (bil. 12 s. 412). Under förevarande anslagsrubrik föreslås att riksdagen skall bemyndiga regeringen att inrätta en professur i kommunal anläggningsmetodik i Luleå den 1 juli 1978. Utskottet tillstyrker även detta förslag.

Utskottet tillstyrker också att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämningen av en professur i matematik vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH) till professur i matematisk analys.

Under avsnittet Vissa gemensamma frågor (bil. 12 s. 364) anför föredragande statsrådet att de medel som anslås under anslaget till tekniska fakulteterna bör komma bl. a. sådana vetenskapsområden till del som kan leda till resultat av betydelse för vissa industrigrenar. Här nämns bl. a. trä- och cellulosateknik. Under förevarande anslag beräknar statsrådet 500 000 kr. för att stimulera träforskning. Medlen skall enligt förslaget disponeras av KTH.

Det är enligt motionen 1977/78: 1143 utomordentligt angeläget att man vid beslut om inriktning av den framtida träforskningen beaktar kraven på forskningsresurser kopplade till den tvååriga trätekniska utbildning som planeras som en lokal linje i Skellefteå. Högskolan i Luleå, som enligt planerna skall ansvara för denna utbildning, måste därför få del av de medel för stimulans av träforskning som föreslås skall få disponeras av KTH. Det är enligt motionärerna av utomordentlig vikt att såväl den arbetsgrupp som regionstyrelsen tillsatt för att förbereda utbildningen i Skellefteå som högskolan i Luleå får delta i arbetet med att precisera inriktningen av den framtida träforskningen.

Utskottet anser att de medel som nu föreslås bli anvisade för stimulans av träforskning skall disponeras av KTH så som regeringen föreslagit. Utskottet vill erinra om att riksdagen i enlighet med utskottets förslag år 1975 avlog motioner om civilingenjörsutbildning i Skellefteå

bl. a. av den anledningen att "redan befintliga resurser måste utnyttjas effektivt, att investeringar som gjorts för utbildning och forskning inte får äventyras samt att de permanenta forskningsresurserna skall vara koncentrerade till nuvarande sju orter" (UbU 1975: 17 s. 73). Vad därefter gäller frågan om forskningsanknytning för grundläggande högskoleutbildning på högskoleorter utan fast forskningsorganisation vill utskottet erinra om att riksdagen för detta ändamål anvisat 6 milj. kr. för innevarande budgetår och att 8 milj. kr. föreslås bli anvisade för nästa budgetår (punkt 11 i detta betänkande). Dessa medel disponeras av regionstyrelserna. I sitt betänkande (SOU 1977: 63) Fortsatt högskoleutbildning har forskarutbildningsutredningen (U 1974: 06) behandlat frågor om samspelet mellan forskning och grundutbildning. Betänkandet remissbehandlas f. n.

Då det gäller frågan om inriktningen av den framtida träforskningen föreligger det såvitt utskottet kan se inget hinder för högskolan i Luleå eller den arbetsgrupp som förbereder den trätekniska utbildningen i Skellefteå att — eventuellt i samverkan med andra intresserade — till KTH framföra sina synpunkter.

Utskottet föreslår med hänvisning till vad som här anförts att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1143.

I motionen 1977/78: 1162 hernställs om förslag om inrättande av en biträdande professur i polymerteknologi vid tekniska högskolan i Stockholm. Motionärerna anför att det är viktigt att man satsar på industrigrenar med goda framtidsutsikter. Till dessa hör enligt deras mening polymerområdet. Motionärerna jämför antalet tjänster vid KTH inom de metallinriktade områdena, där det finns flera, och inom polymerområdet, där det bara finns en. Denna enda tjänst behöver enligt motionen kompletteras med en materialinriktad tjänst. En sådan tjänst har med högsta prioritet föreslagits av KTH sedan flera år påpekar motionärerna.

Polymerområdet har uppmärksammats i årets budgetproposition (bil. 12 s. 364). Polymervetenskapen är ett av de områden som föredragande statsrådet framhåller som betydelsefulla för utvecklingen av vissa industriområden. Varken regeringen eller universitets- och högskoleämbetet har emellertid fört fram några förslag om högre tjänster inom området nästa budgetår. Utskottet kan mot denna bakgrund inte tillstyrka motionen 1977/78: 1162. Önskemålen om en sådan tjänst får prövas i vanlig ordning i det ordinarie budgetarbetet och vägas mot andra framförda önskemål om satsningar på olika forskningsområden.

Förra året avslag riksdagen ett motionsyrkande om en professur i skeppsergonomi med hänvisning till att inrättandet av en dylik tjänst bör prövas i det ordinarie budgetarbetet och därvid vägas mot andra krav som förts fram. Då något krav om en sådan tjänst inte heller i år förts fram av berörda instanser föreslår utskottet att riksdagen avslår

motionen 1977/78: 1546 i vilken förts fram ett yrkande beträffande inrättandet av en professur i skeppsergonomi. I detta sammanhang vill utskottet erinra om den utbyggnad som skett vid universitet och högskolor de senaste åren av det arbetsvetenskapliga området.

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkten 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall avslå yrkandet 6 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Tekniska fakulteterna för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 193 735 000 kr.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämningen av en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
3. att riksdagen beträffande träteknisk forskning med avslag på motionen 1977/78: 1143 godkänner vad som förordats i propositionen 1977/78: 100,
4. att riksdagen beträffande biträdande professur i polymer-teknologi avslår motionen 1977/78: 1162,
5. att riksdagen beträffande professur i skeppsergonomi avslår motionen 1977/78: 1546,
6. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 885 yrkandet 6 till Tekniska fakulteterna för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 193 735 000 kr. varav 3 052 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

19. Vissa kurser för utländska studerande m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 22—D 31 (s. 497—516) och hemställer

1. att riksdagen till *Vissa kurser för utländska studerande* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 2 465 000 kr.,
2. att riksdagen till *Vissa tandvårdskostnader* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 56 508 000 kr.,
3. att riksdagen till *Vetenskapliga bibliotek: Avlöningar* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 12 941 000 kr.,
4. att riksdagen till *Vetenskapliga bibliotek: Bokinköp m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 11 712 000 kr.,
5. att riksdagen till *Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 487 099 000 kr..

6. att riksdagen till *Redovisningscentralerna vid universiteten* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
7. att riksdagen till *Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 2 100 000 kr.,
8. att riksdagen till *Ersättning åt vissa ledamöter i tjänsteförslagsnämnder m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 4 650 000 kr.,
9. att riksdagen till *Utbildningsbidrag för doktorander* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 53 856 000 kr.,
10. att riksdagen till *Forskning och utvecklingsarbete för högskoleutbildning m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 17 635 000 kr.

20. **Vissa särskilda utgifter inom högskolan.** Regeringen har under punkten D 32 (s. 516—518) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster för forskning om alkohol i enlighet med vad som anförts i propositionen,
2. till Vissa särskilda utgifter inom högskolan för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 12 037 000 kr.

Motionen

1977/78: 885 av Olof Palme m. fl. (s) i vad avser medelsanvisningen under reservationsanslaget till Vissa särskilda utgifter inom högskolan (yrkandet 4).

Utskottet

Under anslagsrubriken Extra utgifter vid universiteten m. m. har för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 4 725 000 kr. I budgetpropositionen föreslås att anslagsrubriken ändras till Vissa särskilda utgifter inom högskolan och att under detta nya reservationsanslag anvisas 12 037 000 kr.

Reservation på anslaget Extra utgifter vid universiteten m. m. vid utgången av budgetåret 1977/78 bör föras till förevarande anslag.

Med erinran om vad utskottet i det föregående under punkten 1 anfört med anledning av motionen 1977/78: 885 avstyrker utskottet yrkandet 4 i denna motion och tillstyrker den av regeringen föreslagna medelsanvisningen.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har liksom för innevarande budgetår beräknats medel för vissa forskartjänster avseende forskning om alkoholfrågor (jfr prop. 1976/77: 108, UbU 1976/77: 24, rskr 1976/77: 292). Förslag om tjänsternas närmare inriktning och placering har numera förelagts riksdagen i propositionen 1977/78: 182

varför det under förevarande anslagsrubrik begärda bemyndigandet inte längre behövs.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår propositionen 1977/78: 100 såvitt gäller bemyndigande att inrätta tjänster för forskning om alkohol,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 885 yrkandet 4 till *Vissa särskilda utgifter inom högskolan* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 12 037 000 kr.

Vissa forskningsändamål

21. **Forskningsrådsnämnden.** Regeringen har under punkten D 33 (s. 520—522) föreslagit riksdagen att till Forskningsrådsnämnden för budgetåret 1978—79 anvisa ett reservationsanslag av 14 912 000 kr.

Motionerna

1977/78: 567 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att forskningsrådsnämnden bör få i uppdrag att framlägga förslag om forskning beträffande den psykiska omvårdnaden av barn på sjukhus.

1977/78: 885 av Olof Palme m. fl. (s) i vad avser medelsanvisningen under reservationsanslaget till Forskningsrådsnämnden (yrkandet 7).

Utskottet

Forskningsrådsnämnden (FRN) skall som främsta uppgift ha att, vid sidan av de insatser som de enskilda forskningsråden gör, ta initiativ till och stödja forskning främst inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt. FRN skall härvid beakta behovet av tvär- och mångvetenskaplig forskning. I FRN skall finnas representanter för dels forskningsråden och styrelsen för teknisk utveckling, dels de s. k. allmänintressena (prop. 1975/76: 129, UbU 1975/76: 32, rskr 1975/76: 368).

Vid riksmötet 1976/77 framhöll utskottet med anledning av vissa forskningsmotioner att möjligheterna för riksdagen att bedöma ett visst forskningsprojekts angelägenhet i förhållande till andra projekt inom samma ämnesområde eller andra ämnesområden på grund av avsaknaden av den totala överblicken är och kommer att vara starkt begränsade. I allmänhet får riksdagen — i varje fall i vad avser utbildningsutskottets område — begränsa sig till att göra uttalanden om och prioriteringar mellan större forskningsområden och i övrigt överlåta åt forskningsrådsnämnden och forskningsråden att göra erforderliga avvägningar (UbU 1976/77: 15 s. 4). Riksdagen bör således inte gå in i

detaljer i forskningsrådsnämndens forskningsstödjande verksamhet, i all synnerhet som riksdagen är representerad bland nämndens allmänföreträdare.

Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att riksdagen avslår yrkandet i motionen 1977/78: 567 om ett uppdrag till forskningsrådsnämnden rörande forskning om den psykiska omvårdnaden av barn på sjukhus. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) tagit upp frågan om omvårdnadsforskning i sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79 (tryckta petitan s. 18). UHÄ framhåller att omvårdnadsforskning är ett område av stor samhällelig betydelse. Där finns emellertid problem med anknytningen mellan vårdutbildningarna och forskning eftersom inte alla grundutbildade är behöriga till forskarutbildning. Det är enligt UHÄ angeläget att dessa problem uppmärksammas vid kommande ställningstaganden till forskarutbildningsutredningens (U 1974: 06) förslag.

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkten 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall avslå yrkandet 7 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Forskningsrådsnämnden anvisar ett reservationsanslag av 14 912 000 kr.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande uppdrag till forskningsrådsnämnden avslår motionen 1977/78: 567,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 885 yrkandet 7 till *Forskningsrådsnämnden* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 14 912 000 kr.

22. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Regeringen har under punkten D 34 (s. 522—525) föreslagit riksdagen att till humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 42 615 000 kr.

Motionen

1977/78: 885 av Olof Palme m. fl. (s) i vad avser medelsanvisningen under reservationsanslaget till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (yrkandet 8).

Utskottet

Utskottet har inget att erinra mot vad föredragande statsrådet anført om inrättande av dels en professur i numismatik med placering vid myntkabinettet, dels en professur i makro-sociologi personlig för professorn Gösta Carlsson.

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkten 1. Vissa

gemensamma frågor förordat att riksdagen skall avslå yrkandet 8 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 42 615 000 kr.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 885 yrkandet 8 till *Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 42 615 000 kr.

23. **Medicinska forskningsrådet.** Regeringen har under punkten D 35 (s. 525—528) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att sluta avtal om svenskt medlemskap i International Agency for Research on Cancer,

2. till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 86 730 000 kr.

Motionerna

1977/78: 744 av Karl Hallgren m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hemställer hos regeringen om att åtgärder vidtas för att snarast möjligt få till stånd en arbetsmedicinsk forskning beträffande truckförares och andra arbetsmaskinförares arbetsmiljö och hälsorisker,

1977/78: 883 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen

1. beslutar att under anslaget Medicinska forskningsrådet uppta ytterligare 5 milj. kr. avsedda att utgå för preventivmedelsforskning,

2. hemställer hos regeringen om en utredning angående samordningen av den medicinska forskningen,

1977/78: 885 av Olof Palme m. fl. (s) i vad avser medelsanvisningen under reservationsanslaget till Medicinska forskningsrådet (yrkandet 9),

1977/78: 902 av Birgitta Hambræus m. fl. (c) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1977/78: 901 — yrkas att riksdagen uttalar att en professur i cancer-epidemiologi bör inrättas,

1977/78: 1174 av Erik Larsson m. fl. (c, s, m, fp) vari yrkas att riksdagen beslutar

1. att bemyndiga regeringen att inrätta en extra ordinarie professur i psykosocial miljömedicin, särskilt arbetsmedicin, i linje med Tjänstemännens centralorganisations hemställan och i överensstämmelse med medicinska forskningsrådets av universitets- och högskoleämbetet tillstyrkta förslag,

2. att till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag som höjs med 20 000 kr. i förhållande till budgetpropositionens förslag till totalt 86 750 000 kr.,

1977/78: 1183 av Gunde Raneskog (c) och Sture Korpås (c) vari yrkas att riksdagen för sin del understryker nödvändigheten av en prioritering av cancerforskningen genom att hos regeringen begära förslag om inrättande av en professur i cancerepidemiologisk forskning,

1977/78: 1538 av Georg Andersson (s) och Bertil Zachrisson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att bemyndiga regeringen att inrätta en extra ordinarie professur i psykosocial miljömedicin, särskilt arbetsmedicin, i överensstämmelse med medicinska forskningsrådets förslag.

Utskottet

Medicinska forskningsrådet gjorde år 1976 en inventering av behovet av nya extra ordinarie tjänster som professor eller motsvarande vid rådet genom att tentativt ledigförklara professurer att eventuellt medtas i rådets kommande anslagsframställning. Vid ansökningstidens utgång hade 27 sökande anmält sig. De inkomna ansökningarna granskades av en kommitté som bestod av ordförandena i de prioriteringskommittéer till vilka de sökandes forskningsverksamhet var att hänföra. Efter ytterligare sakkunniggranskning i vissa fall beslöt rådet att i anslagsframställningen för budgetåret 1978/79 begära tre extra ordinarie tjänster som professor, varav en i psykosocial miljömedicin, särskilt arbetsmedicin, personlig för docenten Lennart Levi och med placering vid karolinska institutet.

En framställning den 10 maj 1976 från Tjänstemännens centralorganisation (TCO) om en permanentning av verksamheten vid laboratoriet för klinisk stressforskning vid karolinska institutet och inrättande av en tjänst som professor i psykosocial miljömedicin har remissbehandlats av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Remissinstanserna har ställt sig positiva till förslaget och framhållit vikten av att den för arbetsmiljöforskningen betydelsefulla verksamheten vid laboratoriet får en fastare form. UHÄ uttalar i sin anslagsframställning (den tryckta petitan s. 90) att ämbetet delar remissinstansernas uppfattning och därför med kraft vill stödja medicinska forskningsrådets förslag om professur för Levi.

Medicinska forskningsrådets förslag om medel till nya professurer nästa budgetår tillstyrks inte i årets budgetproposition. Föredragande statsrådet anför att han inte är beredd att ta ställning till professuren i psykosocial miljömedicin då en utredning pågår om inrättande av ett miljömedicinskt laboratorium under socialstyrelsen. Enligt vad statsrådet anför skall förslag härom förläggas riksdagen senast i budgetpropositionen 1978/79. I det pågående arbetet övervägs frågan om en tjänst

som professor med i huvudsak den inriktning som rådet har föreslagit.

Riksdagen bör enligt motionen 1977/78: 1174 yrkandet 1 och motionen 1977/78: 1538 bemyndiga regeringen att inrätta en extra ordinarie tjänst som professor i psykosocial miljömedicin, särskilt arbetsmedicin, i enlighet med medicinska forskningsrådets förslag. Motionärerna betonar att enigheten är stor om behovet av denna tjänst och att UHÄ mycket starkt tillstyrkt att den inrättas nästa budgetår. Motionärerna anser att det inte är nödvändigt att vänta på resultatet av den pågående utredningen om ett miljömedicinskt laboratorium då denna utredning mera rör organisatoriska frågor. Merkostnaden för den föreslagna tjänsten begränsar sig enligt motionärerna till 20 000 kr. då Levi redan nu innehar en rådstjänst.

Utskottet anser att ställningstagandet till frågan om inrättande av en professur i psykosocial miljömedicin inte får fördröjas av den pågående utredningen om ett miljömedicinskt laboratorium. Utskottet anser således, i likhet med medicinska forskningsrådet, UHÄ och motionärerna, att en extra ordinarie tjänst som professor i psykosocial miljömedicin, särskilt arbetsmedicin, personlig för docenten Lennart Levi, bör inrättas vid rådet den 1 juli 1978. Detta bör riksdagen med anledning av motionen 1977/78: 1174 yrkandet 1 och motionen 1977/78: 1538 som sin mening ge regeringen till känna. Som en konsekvens härav ökas medelsbehovet under förevarande anslag.

Regeringen föreslår att riksdagen skall bemyndiga regeringen att sluta avtal om svenskt medlemskap i International Agency for Research on Cancer (IARC). Denna internationella cancerunion är en organisation inom världshälsoorganisationen. IARC bedriver forskning inom framför allt de cancertepestologiska och carcinogenetiska områdena, dvs. forskning som endast i begränsad omfattning sker i Sverige. Föredragande statsrådet anser att den forskning om arbetsmiljön som bedrivs inom IARC är av särskilt intresse för Sverige. Utskottet föreslår att riksdagen ger regeringen det begärda bemyndigandet.

Som utskottet nyss anför under anslaget till forskningsrådsnämnden (punkt 21 i detta betänkande) anser utskottet att riksdagen endast i undantagsfall bör ta ställning i prioriteringsfrågor som rör delar av ett forskningsråds ämnesområde. Särskilt gäller detta i de fall råden själva inte gjort någon bedömning eller framställning.

Med hänvisning till detta principiella ställningstagande föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1977/78: 902 och 1977/78: 1183. I den förra motionen begärs en professur i cancertepestologi. I den senare hemställs att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om en sådan tjänst. Utskottet vill i sammanhanget stryka under att en satsning nu görs på internationell anknytning till cancertepestologisk forskning inom den internationella cancerunionen och att berörda instanser inte fört fram något förslag om en professur i cancertepestologi.

Utskottet föreslår också att riksdagen avslår motionen 1977/78: 744 i vilken yrkas forskning om truckförarens arbetsmiljö och hälsorisker. Utskottet erinrar om den uppbyggnad av det arbetsvetenskapliga området som pågår vid universitet och högskolor och om att medicinska forskningsrådet stöder bl. a. arbetsmedicinsk forskning.

I motionen 1977/78: 883 yrkas (yrkandet 2) att riksdagen hos regeringen skall hemställa om en utredning angående samordning av den medicinska forskningen. Av motionen framgår att den samordning som avses torde gälla svensk och internationell preventivmedelsforskning. Det saknas emellertid uppgifter i motionen om vad en sådan utredning bör leda till och vilken avsikten med den skall vara. Riksdagen bör avslå yrkandet 2 i motionen 1977/78: 883.

I samma motion hemställs (yrkandet 1) att riksdagen skall anslå 5 milj. kr. till medicinska forskningsrådet utöver vad som föreslås i budgetpropositionen. Dessa medel skall användas för preventivmedelsforskning.

Utskottet anser att riksdagen inte bör uttala sig för en prioritering av det speciella ämnet preventivmedelsforskning framför andra ämnesområden. Utskottet anser vidare att medel till ett forskningsråd endast i undantagsfall bör anvisas till särskilda ändamål, såsom internationella åtaganden o. d. Utskottet kan således inte tillstyrka att anslaget till medicinska forskningsrådet skall räknas upp med 5 milj. kr. avsedda för preventivmedelsforskning. Riksdagen bör avslå yrkandet 1 i motionen 1977/78: 883.

Professuren i psykosocial miljömedicin medför ett ökat medelsbehov under förevarande anslag med 20 000 kr. Med erinran om att utskottet i det föregående under punkten 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall avslå yrkandet 9 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 samt med bifall till motionen 1977/78: 1174 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1977/78: 1538 såvitt gäller medelsanvisningen under förevarande anslag även som med avslag på motionen 1977/78: 883 yrkandet 1 och motionen 1977/78: 885 yrkandet 9 till Medicinska forskningsrådet för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 86 750 000 kr.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande professur i psykosocial miljömedicin med anledning av motionen 1977/78: 1174 yrkandet 1 och motionen 1977/78: 1538 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att sluta avtal om svenskt medlemskap i International Agency for Research on Cancer,
3. att riksdagen beträffande professur i cancerrapidemiologi avslår motionerna 1977/78: 902 och 1977/78: 1183,
4. att riksdagen beträffande arbetsmedicinsk forskning avslår motionen 1977/78: 744,

5. att riksdagen beträffande utredning om samordning av medicinsk forskning avslår motionen 1977/78: 883 yrkandet 2,
6. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 samt med bifall till motionen 1977/78: 1174 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1977/78: 1538 såvitt gäller medelsanvisningen under förevarande anslag ävensom med avslag på motionen 1977/78: 883 yrkandet 1 och motionen 1977/78: 885 yrkandet 9 till *Medicinska forskningsrådet* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 86 750 000 kr.

24. **Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.** Regeringen har under punkten D 36 (s. 528—532) föreslagit riksdagen att till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 155 005 000 kr.

Motionerna

1977/78: 885 av Olof Palme m. fl. (s) i vad avser medelsanvisningen under reservationsanslaget till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. (yrkandet 10).

1977/78: 1196 av Hans Wachtmeister (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att naturvetenskapliga forskningsrådet får i uppdrag att överväga frågan om inrättandet av en heltidstjänst för det i motionen angivna ändamålet.

Utskottet

Vad utskottet tidigare i detta betänkande (jfr punkt 21) anført om riksdagens begränsade möjligheter att göra bedömningar i enskildheter inom ett forskningsråds ämnesområde gäller även den i motionen 1977/78: 1196 aktualiserade frågan om ett uppdrag till naturvetenskapliga forskningsrådet att överväga om en heltidstjänst vid rådet bör inrättas för att göra det möjligt att utarbeta en modern svensk kärlväxtflora. Utskottet anser således att riksdagen bör avslå motionens yrkande. Enligt vad utskottet inhämtat har rådet vid några tillfällen lämnat bidrag till kostnader för publicering av floror av mindre omfattning. Rådet har hittills inte haft att ta ställning till frågan om stöd till både utarbetande och framställning av ett så omfattande verk som en modern svensk kärlväxtflora.

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkten 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall avslå yrkandet 10 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 155 005 000 kr.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande uppdrag till naturvetenskapliga forskningsrådet avslår motionen 1977/78: 1196,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 885 yrkandet 10 till *Naturvetenskapliga forskningsrådet m.m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 155 005 000 kr.

25. Europeiskt samarbete inom kärnforskningen m.fl. anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 37—D 40 (s. 532—536) och hemställer

1. att riksdagen godkänner regeringens förslag till finansiering av det svenska bidraget till CERN första halvåret 1979,
2. att riksdagen till *Europeiskt samarbete inom kärnforskningen* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 38 690 000 kr.,
3. att riksdagen till *Europeiskt samarbete inom rymdforskningen* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 20 114 000 kr.,
4. att riksdagen till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 6 302 000 kr.,
5. att riksdagen till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m.m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 1 549 000 kr.

26. Kiruna geofysiska institut. Regeringen har under punkten D 41 (s. 536—537) föreslagit riksdagen att till Kiruna geofysiska institut för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 5 062 000 kr.

Utskottet

Regeringen har föreslagit att riksdagen till Kiruna geofysiska institut skall anvisa ett reservationsanslag av 5 062 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Sedermera har i skrivelse från utbildningsdepartementet hemställts att utskottet vid sin behandling av förevarande anslag skall föreslå riksdagen att anvisa ytterligare 80 000 kr. Det ökade medelsbehovet avser kostnader för en personlig tjänst vid Uppsala jonosfärlaboratorium för en synskadad tekniker som efter omskolning skall beredas ny sysselsättning vid laboratoriet.

Utskottet föreslår att anslaget till Kiruna geofysiska institut ökas med 80 000 kr. utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen och hemställer

att riksdagen till *Kiruna geofysiska institut* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 5 142 000 kr.

27. Institutet för social forskning m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 42—D 45 (s. 538—542) och hemställer

1. att riksdagen till *Institutet för social forskning* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 2 288 000 kr.,
2. att riksdagen till *Institutet för internationell ekonomi* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 1 716 000 kr.,
3. att riksdagen till *Framtidsstudier* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 3 672 000 kr.,
4. att riksdagen till *Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm* för budgetåret 1978/79 anvisar ett anslag av 600 000 kr.

28. Bidrag till Vetenskapsakademien. Regeringen har under punkten D 46 (s. 542—544) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna det mellan statens förhandlingsnämnd och Vetenskapsakademien träffade avtalet om inordnande av akademiens bibliotek i biblioteket vid universitetet i Stockholm,
2. till Bidrag till Vetenskapsakademien för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 4 715 000 kr.

Motionen

1977/78: 885 av Olof Palme m. fl. (s) i vad avser medelsanvisningen under reservationsanslaget till Bidrag till Vetenskapsakademien (yrkandet 11).

Utskottet

Regeringen föreslår att riksdagen skall bemyndiga regeringen att godkänna ett mellan statens förhandlingsnämnd och Vetenskapsakademien träffat avtal om inordnande av akademiens bibliotek i biblioteket vid universitetet i Stockholm. Föredragande statsrådet anser det värdefullt att akademiens bibliotek, som på det naturvetenskapliga området är ett av de största i Norden, kan inordnas i universitetsbiblioteket och där fullt utnyttjas för utbildning och forskning. Kostnaderna för biblioteket har beräknats under anslaget Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna.

Utskottet tillstyrker att riksdagen lämnar det begärda bemyndigandet.

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkten 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall avslå yrkandet 11 i

motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Bidrag till Vetenskapsakademien för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 4 715 000 kr.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att godkänna det mellan statens förhandlingsnärnd och Vetenskapsakademien träffade avtalet om inordnande av akademiens bibliotek i biblioteket vid universitetet i Stockholm.
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78: 100 och med avslag på motionen 1977/78: 885 yrkandet 11 till *Bidrag till Vetenskapsakademien* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 4 715 000 kr.

29. Bidrag till Riksföreningen mot cancer. Bidrag till EISCAT Scientific Association. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 47—D 48 (s. 544—545) och hemställer

1. att riksdagen till *Bidrag till Riksföreningen mot cancer* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Bidrag till EISCAT Scientific Association* för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

Statens allmänna fastighetsfond

30. Lånefonden för studentkårlokaler. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten IV: 6 (s. 658—660) och hemställer

1. att riksdagen medger att under budgetåret 1978/79 lån får beviljas från lånefonden för studentkårlokaler intill ett sammanlagt belopp av 20 000 000 kr.,
2. att riksdagen till *Lånefonden för studentkårlokaler* för budgetåret 1978/79 anvisar ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 9 maj 1978

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Sven Johansson (c), Bengt Wiklund (s), Linnea Hörlén (fp), Lars Gustafsson (s), Lena Hjelm-Wallén (s), Per-Olof Strindberg (m), Roland Sundgren (s), Helge Hagberg (s), Jörgen Ullenhag (fp), Lennart Bengtsson (c), Gunnar Richardson (fp) och Margit Sandéhn (s).

Reservationer

vid **punkten 1** (Vissa gemensamma frågor)

1. beträffande fria utbildningsområdet av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Liksom förra" och på s. 18 slutar "motionen 1977/78: 737" bort ha följande lydelse:

Högskolemyndigheternas och statsmakternas planering och budgetering skall bygga på en strävan att så långt som möjligt tillgodose bl. a. individernas efterfrågan på utbildning. Det fria området innebär dock att de enskildas efterfrågan på utbildning inom ett visst område under alla förhållanden skall tillgodoses medan antagningen är begränsad inom övriga delar av högskolan. Oberoende av såväl efterfrågan på utbildning inom andra områden av högskoleutbildningen som vilka angelägna behov och reformönskemål som i övrigt finns inom högskolan skall resurser för det fria området finnas. Utskottet finner en sådan absolut prioritering av ett visst ändamål inom högskoleutbildningen principiellt otillfredsställande. Enligt utskottets mening ökar i ett stramt ekonomiskt läge behovet av att förutsättningslöst väga olika ändamål inom högskolan mot varandra. I likhet med annan högskoleutbildning bör det fria området därför infogas i det planeringssystem som i övrigt gäller för högskolan.

Mot bakgrund av nu anförda synpunkter anser utskottet att riksdagen bör ompröva 1977 års beslut i denna fråga. Enligt utskottets mening bör riksdagen besluta att hos regeringen hemställa att regeringen hösten 1978 återkommer till riksdagen med förslag till ett system för planering och resursfördelning inom högskolan som bygger på 1975 års riksdagsbeslut och på de synpunkter som framförs i motionen 1977/78: 737. Regeringens förslag bör vara utformat så att det kan börja tillämpas i planeringen inför budgetåret 1979/80.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. att riksdagen beträffande avskaffande av fria utbildningsområdet med bifall till motionen 1977/78: 737 begär att regeringen hösten 1978 förelägger riksdagen förslag härom i enlighet med vad som förordats av utskottet,

2. beträffande fakultetsanslag av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar "Utskottet, som" och slutar "Tekniska fakulteterna" bort ha följande lydelse:

Utskottet, som i det följande kommer att redovisa sina ställningstaganden till förslag i motionen 1977/78: 885 om förstärkning av forskningsrådets anslag med drygt 22 milj. kr., anser yrkandena om ytterligare fakultetsmedel välmotiverade. Regeringens förslag om en förstärkning av fakulteternas basresurser med 7,2 milj. kr. bedömer utskottet nämligen som otillräckligt. I likhet med motionärerna anser utskottet därför att ett ytterligare medelstillskott om 5 milj. kr. bör anvisas, varav 2,5 milj. kr. till matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna och 2,5 milj. kr. till tekniska fakulteterna. Utskottet förordar således att riksdagen bifaller yrkandena 5 och 6 i motionen 1977/78: 885. Hemställan med anledning av dessa yrkanden gör utskottet i det följande under punkt 17. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna resp. punkt 18. Tekniska fakulteterna.

dels att utskottets hemställan under 35 bort ha följande lydelse:

35. att riksdagen beträffande fakultetsanslag med bifall till motionen 1977/78: 885 i denna del godkänner vad utskottet förordat.

3. beträffande *massmedieforskningens organisation* av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar "Utskottet delar" och slutar "Samhällsvetenskapliga fakulteterna" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning om hur massmedieforskningen bör organiseras. Riksdagen bör därför med bifall till motionen 1977/78: 738 inte godkänna regeringens förslag utan hemställa om nytt förslag i huvudsak enligt den modell MMFU föreslagit. Hemställan med anledning av yrkandet 1 i denna motion gör utskottet i det följande under punkt 14. Samhällsvetenskapliga fakulteterna.

dels att utskottets hemställan under 37 bort ha följande lydelse:

37. att riksdagen beträffande massmedieforskningens organisation med bifall till motionen 1977/78: 738 yrkandet 2 inte godkänner förslaget i propositionen 1977/78: 100 utan hemställer om nytt förslag i enlighet med vad utskottet förordat,

4. beträffande *temaorienterad forskningsorganisation i Linköping* av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 28 som börjar "Utskottet anser" och slutar "juli 1980" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det dessutom, av bl. a. planeringsskäl, angeläget att riksdagen redan nu fattar principbeslut om fortsatt uppbyggnad av den temaorienterade forskningsorganisationen i Linköping. Utskottet tillstyrker därför motionen 1977/78: 885 yrkandet 3 i vad det avser start av två teman den 1 juli 1980.

dels att utskottets hemställan under 38 b) bort ha följande lydelse:

b) i fråga om principbeslut avseende den 1 juli 1980 bifaller motionen 1977/78: 885 yrkandet 3 i denna del,

5. beträffande medel till forskningsråden och forskningsrådsnämnden samt Vetenskapsakademien av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar "Utskottet kan" och slutar "till Vetenskapsakademien" bort ha följande lydelse:

Utskottet, som instämmer i vad motionärerna anfört om behovet av ökade forskningsresurser till högskolan och till den rådsfinansierade forskningen, förordar att riksdagen bifaller förslagen i motionen 1977/78: 885 beträffande forskningsråden och FRN. Utskottet kommer i det följande under respektive anslagsrubrik (punkterna 21—24) att hemställa om bifall till yrkandena 7—10 i motionen 1977/78: 885.

Även den ökade forskningsresurs som i samma motion föreslås genom ytterligare medelsanvisning till Vetenskapsakademien bör bifallas av riksdagen. Hemställan med anledning av yrkandet 11 i motionen 1977/78: 885 gör utskottet i det följande under punkt 28. Bidrag till Vetenskapsakademien.

dels att utskottets hemställan under 41 bort ha följande lydelse:

41. att riksdagen beträffande medel till forskningsråden och forskningsrådsnämnden samt Vetenskapsakademien med bifall till motionen 1977/78: 885 i denna del godkänner vad utskottet förordat,

6. vid punkten 10 (Lokala och individuella linjer och enstaka kurser) av Lars Gustafsson (s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 64 som börjar "Alla de" och slutar "motionen 1977/78: 1147" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av vad som anförts dels i propositionen 1976/77: 59 om utbildning och forskning inom högskolan m. m., dels i årets budgetproposition (bil. 12), dels ock i motionen 1977/78: 1147 anser utskottet det styrkt att — till följd av de åtta konstnärliga skolornas inlemmande i högskoleorganisationen — Stockholmsregionens ökade me-

delsbehov inte blivit rimligt tillgodosett genom regeringens förslag om hur medlen skall fördelas mellan högskoleregionerna. Utskottet tillstyrker därför förslaget i motionen 1977/78: 1147 att 700 000 kr. skall överföras från anslagsposten Till regeringens disposition till anslagsposten Stockholms högskoleregion.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen beträffande dispositionen av anslaget med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med bifall till motionen 1977/78: 1147 beslutar i enlighet med vad utskottet förordat,

7. vid punkten 14 (Samhällsvetenskapliga fakulteterna) av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som — vid bifall till reservationen 3 — anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 67 börjar "Med erinran" och på s. 68 slutar "av 95 830 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med erinran om vad utskottet i det föregående under punkt 1. Vissa gemensamma frågor föreslagit beträffande massmedieforskningens organisation tillstyrker utskottet motionen 1977/78: 738 yrkandet 1 i vad gäller minskning av förevarande anslag med 500 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med bifall till motionen 1977/78: 738 yrkandet 1 till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 95 330 000 kr.

8. vid punkten 17 (Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna) av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som — vid bifall till reservationen 2 — anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 74 som börjar "Med erinran" och slutar "av 185 232 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkt 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall bifalla yrkandet 5 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 187 732 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100

och med bifall till motionen 1977/78: 885 yrkandet 5 till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 187 732 000 kr.

9. vid punkten 18 (Tekniska fakulteterna) av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som — vid bifall till reservationen 2 — anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 77 som börjar "Med erinran" och slutar "av 193 735 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkt 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall bifalla yrkandet 6 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Tekniska fakulteterna för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 196 235 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med bifall till motionen 1977/78: 885 yrkandet 6 till *Tekniska fakulteterna* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 196 235 000 kr. varav 3 052 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

10. vid punkten 21 (Forskningsrådsnämnden) av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som — vid bifall till reservationen 5 — anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 80 som börjar "Med erinran" och slutar "av 14 912 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkt 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall bifalla yrkandet 7 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Forskningsrådsnämnden för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 16 412 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med bifall till motionen 1977/78: 885 yrkandet 7 till *Forskningsrådsnämnden* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 16 412 000 kr.

11. vid punkten 22 (Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet) av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som — vid bifall till reservationen 5 — anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 80 börjar "Med erinran" och på s. 81 slutar "av 42 615 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkt 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall bifalla yrkandet 8 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 46 015 000 kr.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med bifall till motionen 1977/78: 885 yrkandet 8 till *Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 46 015 000 kr.

12. vid punkten 23 (Medicinska forskningsrådet) av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som — vid bifall till reservationen 5 — anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 84 som börjar "Professuren i" och slutar "av 86 750 000 kr." bort ha följande lydelse:

Professuren i psykosocial miljömedicin medför ett ökat medelsbehov under förevarande anslag med 20 000 kr. Med erinran om att utskottet i det föregående under punkt 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall bifalla yrkandet 9 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 samt med bifall till nämnda yrkande och motionen 1977/78: 1174 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1977/78: 1538 såvitt gäller medelsanvisningen under förevarande anslag ävensom med avslag på motionen 1977/78: 883 yrkandet 1 till Medicinska forskningsrådet för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 92 650 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 samt med bifall till motionen 1977/78: 885 yrkandet 9 och motionen 1977/78: 1174 yrkandet 2 och med anledning av motionen 1977/78: 1538 såvitt gäller medelsanvisningen under förevarande anslag ävensom med avslag på motionen 1977/78: 883 yrkandet 1 till *Medicinska forskningsrådet* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 92 650 000 kr.

13. vid punkten 24 (Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.) av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som — vid bifall till reservationen 5 — anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 85 som börjar "Med erinran" och slutar "av 155 005 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkt 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall bifalla yrkandet 10 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 167 805 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med bifall till motionen 1977/78: 885 yrkandet 10 till *Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 167 805 000 kr.

14. vid punkten 28 (Bidrag till Vetenskapsakademien) av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lena Hjelm-Wallén, Roland Sundgren, Helge Hagberg och Margit Sandéhn (samtliga s) som — vid bifall till reservationen 5 — anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 87 börjar "Med erinran" och på s. 88 slutar "av 4 715 000 kr." bort ha följande lydelse:

Med erinran om att utskottet i det föregående under punkt 1. Vissa gemensamma frågor förordat att riksdagen skall bifalla yrkandet 11 i motionen 1977/78: 885 föreslår utskottet att riksdagen till Bidrag till Vetenskapsakademien för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 4 915 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78: 100 och med bifall till motionen 1977/78: 885 yrkandet 11 till *Bidrag till Vetenskapsakademien* för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 4 915 000 kr.

Särskilt yttrande

vid **punkten 1** (Vissa gemensamma frågor) beträffande *behörighet och urval* av Ove Nordstrandh (m) och Per-Olof Strindberg (m):

De nya regler som gäller för behörighet och urval till grundläggande högskoleutbildning har redan visat sig medföra betydande olägenheter. Bl. a. har den s. k. tjugoprocentsregeln för kvotgrupperna I och II inneburit att elever med enbart betygsmeriter missgynnats. Det har för dem inte varit tillräckligt ens med medelbetyget 5. Dessa elever har inte kunnat tänka sig att de genom tilläggsmeritering — exempelvis arbetslivserfarenhet eller föreningsarbete — skulle behöva ytterligare kvalificera sig för antagning.

För direktsökande med toppbetyg efter tre års studier i gymnasieskolan måste det te sig orimligt att eventuellt genom förlorad lottdragning bli utslagna i konkurrensen om en plats i högskolan. Ett sådant antagningssystem kan inte vara studiemotiverande utan bör snarast ändras så att det bättre tillgodoser välmeriterade direktsökande.

Det är tillfredsställande att utbildningsministern nu uttalat att föreningsarbete som merit vid antagning till högskolan kommer att avskaffas om tillgodoräkningen av föreningsmeriter visar sig missgynna kvinnliga sökande även vid antagningen våren 1978. Vi utgår från att pågående utvärderingsarbete skall resultera i positiva förändringar så att även de av oss påpekade missförhållandena för direktsökande rättas till.

Utredning om skyddslagstiftning rörande forskning om hybrid-DNA (deoxyribonukleinsyra)

Dir. 1978: 20

Beslut vid regeringssammanträde 1978-02-16

Departementschefen, statsrådet Wikström, anför.

Under senare år har inom molekylärbiologin utvecklats tekniker som gör det möjligt att biokemiskt förena gener från helt olika organismer. Härigenom skapas en hybrid-DNA med nya kombinationer av gener, som kan införas i levande celler och där förökas.

Forskningen med hybrid-DNA kan väntas leda till en ökad insikt om orsaken till vissa sjukdomar hos människor, djur och växter. Den teknologi som kan komma att utvecklas som en följd av forskningen kan få mycket stor praktisk betydelse inom medicin, växtförädling och områden av tillämpad mikrobiologi. Forskningen med hybrid-DNA kan emellertid också innebära risker för människan och miljön. En sådan potentiell risk är att organismer av nytt slag sprids utanför laboratorierna och ger upphov till sjukdomar eller förorsakar ekologiska rubbningar.

En omfattande debatt, initierad av forskarna själva, har uppstått kring forskningen med hybrid-DNA. Denna debatt har berört såväl de potentiella risker som är förenade med själva forskningsarbetet som de etiska och humanitära konsekvenser som kan följa av forskningens resultat och dess tillämpningar. Debatten har främst förts i USA och Storbritannien. Den har i dessa länder bl. a. lett fram till att skyddsåtgärder har vidtagits mot potentiella risker för laboratorieanställda och allmänhet vid experimentell forskning med hybrid-DNA. I den amerikanska kongressen har framförts förslag till en lagstiftning och i Storbritannien kommer den gällande arbetarskyddslagen att föras med tillämpningsföreskrifter i syfte att kontrollera forskningen. Även i Frankrike, förbundsrepubliken Tyskland och Nederländerna pågår arbete med att åstadkomma samhällskontroll över forskningen med hybrid-DNA. Frågan har även varit föremål för omfattande diskussioner i europeiska organisationer såsom Europeiska Gemenskapen (EG) och European Science Foundation (ESF). ESF har inrättat en särskild kommitté för hybrid-DNA-forskning.

I Sverige finns en av forskningsråden inrättad kommitté för frågor rörande forskning med hybrid-DNA. Kommittén, i vilken ingår både forskare och lekmän, har till huvuduppgift att främja svensk forskning om hybrid-DNA och samtidigt övervaka att forskningsarbetet bedrivs under riskfria förhållanden. De riktlinjer för riskbedömning som har utarbetats av nationella och internationella organ inom området skall vara vägledande för kommitténs verksamhet. Forskningsråden har bestämt att inte stödja något forskningsprojekt med hybrid-DNA utan att kommittén har uttalat sig om säkerhetsåtgärderna i varje enskilt fall. Kommittén har även ansett det nödvändigt att den industriella forskningen med hybrid-DNA underställs kommitténs bedömning. Beträffande det sist nämnda området är emellertid kommitténs kontroll-

möjligheter helt beroende av frivillig medverkan av forskarna och berörda företag.

Som tidigare har nämnts, utreds i flera stora industriländer alltjämt möjligheterna att kontrollera de potentiella riskerna med forskningen med hybrid-DNA. Några motsvarande åtgärder har hittills inte vidtagits i Sverige. Den senaste tidens utveckling har emellertid givit ökad aktualitet åt frågan hur forskningen med hybrid-DNA i Sverige kan och bör kontrolleras.

Ett önskemål, som har framförts av forskningsrådets kommitté för frågor rörande forskning med hybrid-DNA, är att få undersökt om man med nuvarande lagstiftning kan åstadkomma offentlig kontroll av experiment med hybrid-DNA eller om detta fordrar en komplettering av denna. De regler som bör finnas för att tillgodose rimliga krav på övervakning och kontroll har varit föremål för diskussion bl. a. i ESF:s kommitté för hybrid-DNA-forskning.

Enligt denna kommitté bör en reglering syfta till att forskning med hybrid-DNA inte skall kunna bedrivas utan att ha blivit föremål för granskning och godkännande och att experimenten fortlöpande granskas och övervakas.

Jag anser att det är angeläget att också i Sverige utreda säkerhetsfrågorna kring forskningen rörande hybrid-DNA. Arbetet bör i en första etapp utföras av en särskilt tillkallad utredare. Utgångspunkten för arbetet bör vara att ett tillfredsställande skydd skall finnas mot hygieniska och ekologiska risker som kan uppstå i samband med forskning rörande hybrid-DNA. Utredaren bör mot denna bakgrund pröva om nuvarande lagstiftning om främst miljö- och hälsoskydd utgör en tillräcklig grund för att åstadkomma en från säkerhetssynpunkt tillfredsställande kontroll av forskningen med hybrid-DNA eller om särskilda lagbestämmelser krävs. Nödvändiga beståndsdelar i ett regelsystem för en sådan kontroll torde vara bestämmelser om

1 skyldighet för den som avser att forska med hybrid-DNA att göra anmälan om detta till ett kontrollorgan,

2 krav på tillstånd för att få sätta igång forskningsprojekt och att använda laboratorier när forskningen avser försök med hybrid-DNA,

3 skyldighet för den som bedriver forskning med hybrid-DNA att registrera och för kontrollorganet hålla tillgängliga alla de uppgifter om experimenten som kan vara av betydelse för att bedöma säkerhetsfrågor,

4 skyldighet att underrätta kommunens hälsovårdsnämnd eller annat berört organ om verksamheten,

5 fortlöpande övervakning och kontroll av forskning med hybrid-DNA.

Enligt min mening skall sådana bestämmelser bygga på att alla frågor om tillstånd och kontroll skall bedömas enbart från säkerhetssynpunkt. Någon prövning av ett forskningsprojekt eller experiment från andra synpunkter skall för kontrollorganets del inte komma i fråga. Syftet med kontrollen bör således endast vara att forskningen skall bedrivas under förhållanden som är riskfria för allmänheten och de anställda vid laboratorierna.

Utredaren bör lämna förslag om de kompletteringar av gällande lag som kan behövas samt i övrigt ange erforderliga föreskrifter. Utredaren bör lämna förslag om hur och av vilken myndighet den angivna kontrollen skall utövas. I detta sammanhang bör också prövas vilken

roll forskningsrådets kommitté för frågor rörande forskning med hybrid-DNA bör ha.

Utredaren bör om möjligt vid utarbetandet av sina förslag beakta och göra jämförelser med de åtgärder som redan har vidtagits i andra länder, framför allt i USA och Storbritannien.

Det material som utredaren får fram genom granskning av bl. a. den svenska arbetarskydds- och miljöskyddslagstiftningen samt jämförelsen med lagstiftningen i andra länder bör kunna utgöra ett gott underlag för att bedöma behovet av att utreda de humanitära och etiska villkor som bör gälla forskning rörande hybrid-DNA.

Utredaren bör hålla kontakt med kommittén för frågor om forskning med hybrid-DNA samt berörda myndigheter, forskningsinstitutioner och personalorganisationer. Vidare bör utredaren i vanlig ordning erhålla experthjälp.

Utredningsuppdraget bör bedrivas skyndsamt. Förslag bör avlämnas i sådan tid att eventuella lagförslag kan föreläggas riksdagen vid 1978/79 års riksmöte.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för utbildningsdepartementet

att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda om i vad mån nuvarande lagstiftning är en tillräcklig grund för att kontrollera forskning med hybrid-DNA,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen föreskriver

att ersättning till utredare, sakkunnig, expert och sekreterare skall utgå i form av dagarvode enligt kommittékungörelsen (1946: 394) om ej annat föreskrives,

att kostnaderna skall belasta nionde huvudtitelns kommittéanslag.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Utbildningsdepartementet)

